શ્રી દુર્ગા સપ્તશતી

(ચંડીપાઠ)

[Chandi Path]

श्री दुर्गा सप्तशती

*

ભાવાત્મક પદ્યાનુવાદ

- શાંતિશંકર વેણીશંકર મહેતા

નમ્ર નિવેદન

विद्या समस्तास्तव देवि भेदाः ।
स्त्रियः समस्ताः सकला जगत्सु ॥

ગુજરાતમાં અને પશ્ચિમ હિન્દુસ્તાનમાં શક્તિ સંપ્રદાયનો પ્રચાર ઘણા પુરાતનકાળથી ચાલ્યો આવે છે. સૌરાષ્ટ્રમાં પણ ખાસ કરીને ભગવાન શ્રી કૃષ્ણચંદ્ર દ્વારકા પધાર્યા ત્યારથી શિવ અને શક્તિ સંપ્રદાયનો વિસ્તાર થયો, એમ વિદ્વાનોનું અનુમાન છે.

આ સંપ્રદાયનો મુખ્ય આશય એક જ છે કે 'કારણ બ્રહ્મની ચિન્મયિ શક્તિ' બ્રહ્માથી માંડીને, ક્ષુદ્ર જંતુના શરીરમાં, જે ગુપ્તભાવથી વસેલ છે અને જે બ્રહ્મમાં વ્યક્ત છે તેનું ઉત્થાન કરી, તેને અવ્યક્તમાંથી વ્યક્ત દશામાં લાવવી. આ મૂળ શક્તિ લજ્જાભાવમાં હોવાથી, યોગીરાજ એને 'કુંડલિની' કહે છે. આ કુંડલિનીની સંજ્ઞા 'હ્રીં' છે. આ એકાક્ષરને લજ્જાબીજ, માયાબીજ, ભવનેશ્વરીબીજ આદિ નામોથી પ્રબોધવામાં આવે છે. આ હ્રીંકાર, કૌમારી અથવા સુંદરી ભાવે, પ્રત્યેક પીંડમાં વસે છે. આ શક્તિ તે શિવજીની જીવનકલા, જેને ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ ગીતામાં પરાપ્રકૃતિ કહે છે. આ પ્રગટ શક્તિને પ્રગટાવી તેનું શિવજી સાથે સાયુજ્ય કરવું એ ઉપાસનાનું પ્રથમ પ્રયોજન છે.

આપણાં તમામ શાસ્ત્રોનો ઉદ્દેશ, વાસ્તવિક રીતે એક જ છે, કે દિવ્ય દૃષ્ટિ દ્વારા પરમતત્વનાં દર્શન કરવાં. આ દિવ્ય દર્શનની પ્રાપ્તિ માટે ઋષિ-મુનિઓએ અનેક શાસ્ત્રો દ્વારા, અનેક માર્ગ બતાવ્યા અને જુદે જુદે રૂપે વર્ણવ્યા. આ માર્ગો માંહેનો એક માર્ગ તે માયાતત્વ વિજ્ઞાન છે.

આ માયા વિજ્ઞાન અતિ ગહન છે. તેને જાણવાનું, સમજવાનું સરળ સાધન એ શ્રી દુર્ગા-સપ્તશતી. આ પુસ્તકમાં ભક્તિ સાથે મનોવિજ્ઞાનનો સુંદર સમાસ કરેલો છે. એમાં યોગ અને વેદાન્તની શિક્ષા પણ સુંદર રીતે વણી લીધેલ છે.

શ્રી દુર્ગા સપ્તશતી, એ ભારતીય આર્ય પ્રજાનું પરમ પૂજનીય પુસ્તક છે. અર્થ સમજીને એનો પાઠ થાય, તો વિશેષ ફલદાયી થાય, એ ભાવના એકાએક ઉદ્દભવી અને શ્રી જગદંબિકાની પ્રેરણા અને કૃપાથી આ પ્રયત્નની ઈચ્છા ઉદ્દભવી. એ મહાશક્તિ મહામાયાએ માત્ર નિમિત્ત બનાવી, કરાવ્યું અને મેં કર્યું.

એ મહાકાળી, મહાલક્ષ્મી, મહાસરસ્વતીનાં ચરણોમાં વિનમ્ર પ્રણામ સાથે અર્પણ કરી વિરમું છું.

- **શાન્તિશંકર વેણીશંકર મહેતા** (અનુવાદક)

ભાવનગર

તા. ૧૩-૧૧-૧૯૬૬ (કાર્તિક શુક્લ પ્રતિપદા, ૨૦૩૩)

શ્રી યોગેશ્વરજી

(૧૫ ઓગષ્ટ, ૧૯૨૧ - ૧૮ માર્ચ, ૧૯૮૪)

શક્તિ-ઉપાસના અને તેની મહત્તા

શિવ અને શક્તિ બંને એક છે, અભિન્ન છે. એકના વિના બીજાનું અસ્તિત્વ જ નથી. બંને એકબીજાના પૂરક છે અથવા તો પરસ્પર એવી રીતે સંકળાયેલા છે કે છૂટાં જ પડે નહિ.

ચિત્રમાં શક્તિને-દેવીને શિવની છાતી પર નૃત્ય કરતી બતાવી છે અને શિવને શબની પેઠે ધરતી પર ઢળી પડેલા ચિતર્યા છે, એમાં ઊંડું રહસ્ય રહેલું છે. શિવ એમની અંદર રહેલી શક્તિને લીધે જ શિવસ્વરૂપ છે અને સર્વશક્તિમાન પણ એટલે જ છે. એ શક્તિ જો એમની અંદરથી બહાર નીકળી જાય તો એમની દશા કેવી કફોડી થાય? શિવમાંથી 'ઈ' નીકળી જાય એટલે માત્ર શવ રહી જાય. શિવ નિશ્ચેતન થાય, નિષ્પ્રાણ બની જાય. શક્તિની મહત્તાનો એવો અનોખો સૂચક સંદેશ એમાંથી મળી રહે છે.

શક્તિની એ મહત્તા, ભાવના અને ઉપાસના ઉપનિષદમાં પણ અંકિત થયેલી છે. કેનોપનિષદમાં એનું દિગ્દર્શન કરાવતી કથાનું આલેખન કરવામાં આવ્યું છે. કથા કહે છે કે દાનવો સાથેના ભીષણ યુદ્ધમાં દેવો વિજયી બન્યા, એથી એમને અભિમાન થયું. એમણે માન્યું કે આ વિજય આપણા જ સામર્થ્યને લીધે સાંપડી શક્યો છે. અહંકારમાં ઉન્મત્ત બનીને એ પરસ્પર વાર્તાલાપ કરી રહ્યા હતાં ત્યાં જ એમણે એક કૌતુક જોયું. થોડેક દૂર એમને કોઈક યક્ષ દેખાયો. એના અવનવીન સ્વરૂપને દેખીને દેવો પરસ્પર વિચારણા કરવા માંડ્યા કે આ યક્ષ કોણ છે. એના રહસ્યનો ઉકેલ કરવો જોઈએ.

સૌથી પહેલાં ઈન્દ્રના આદેશાનુસાર અગ્નિદેવે યક્ષની મુલાકાત લીધી. યક્ષે અગ્નિનો પરિચય પામીને પૂછ્યું કે તારામાં શી શક્તિ છે, તો અગ્નિદેવે કહ્યું કે હું સમસ્ત સંસારને બાળી નાખવાની શક્તિ ધરાવું છું.

યક્ષે એની આગળ એક તણખલું મૂક્યું ને કહ્યું કે આને બાળી નાંખ. અગ્નિદેવે પોતાની સમસ્ત શક્તિ અજમાવી જોઈ તો પણ એ તણખલું ના બળ્યું, ત્યારે એનો ગર્વ ગળી ગયો અને એ પાછો ફર્યો.

એ પછી વાયુદેવે યક્ષની પાસે પહોંચી યક્ષના પ્રશ્નના પ્રત્યુત્તરમાં જણાવ્યું કે પૃથ્વી પરના કોઈપણ પદાર્થને હું ક્ષણવારમાં ઊડાડી શકું છું.

યક્ષે તણખલાને ઊડાડવાની સૂચના કરી. વાયુદેવે બનતો બધો જ પ્રયાસ કરી જોયો, પરંતુ તણખલું હાલ્યું નહિ ત્યારે એનો ગર્વ પણ ઓગળી ગયો અને એ પાછો ફર્યો.

એ પછી ઈન્દ્રે યક્ષની પાસે પહોંચવા માટે પ્રસ્થાન કર્યું. પરંતુ ઈન્દ્ર પોતાની પાસે પહોંચે એ પહેલાં જ યક્ષ અદૃશ્ય થઈ ગયો. ઈન્દ્રે ઉપર આકાશ તરફ દૃષ્ટિપાત કર્યો તો એને એક અત્યંત આકર્ષક ગૌર વર્ણની સુવર્ણ સમાન શરીરવાળી કન્યા દેખાઈ. એણે જણાવ્યું કે હું દેવી છું. મારી શક્તિથી જ તમે બધા વિજયી થયા છો, છતાં અજ્ઞાનને લીધે અહંકારી બન્યા છો. માટે તમારો અહંકાર દૂર કરવા માટે મેં જ યક્ષનું રૂપ ધારણ કરીને તમારી શક્તિ કાંઈ જ વિસાતમાં નથી એ બતાવી આપ્યું.

એ પ્રસંગ પછી ઈન્દ્રની આંખ ઊઘડી ગઈ અને એણે દેવીની સ્તુતિ કરી.

શક્તિ-ઉપાસનાની પરંપરા એવી રીતે વૈદિક કાળથી ચાલી આવે છે. દુર્ગાદસપ્તસતી તો એ ઉપાસનાનું એક મહામૂલ્યવાન, મંગલ, મહિમાવંતુ અક્ષર મંદિર છે. એમાં સ્ત્રી-શક્તિના સામર્થ્યનું જયગાન કરવામાં આવ્યું છે. સમાજને જ્યારે કટોકટી, આંતક અને અનિષ્ટ તત્વોનો સામનો કરવો પડે છે અને કલ્યાણકારક કાર્યમાં પુરુષ પણ નિષ્ફળ નીવડે છે ત્યારે અધર્મ, અત્યાચાર અને આંતકનો અંત આણવા સ્વભાવથી શાંત તથા સ્નેહમયી સ્ત્રી-શક્તિ શસ્ત્રસજ્જ કે બહાદૂર બનીને કેવી રીતે મેદાને પડે છે એની અલૌકિક સુંદર સનાતન શબ્દછબી એમાં અંકિત થઈ છે. એની સાથે સાથે ભક્તિભાવને અથવા તો સર્વ સમર્પણ-વૃત્તિને વિકસાવીને કોઈપણ વ્યક્તિ ચરાચરમાં વ્યાપક બ્રહ્મશક્તિનો સાક્ષાત્કાર કેવી રીતે કરી શકે છે એનો ઉલ્લેખ પણ એ ગ્રંથરત્નમાં કરવામાં આવ્યો છે, અને એ પણ અત્યંત અસરકારક અને પ્રેરણાત્મક રીતે.

'જે દેશમાં સ્ત્રીઓની પૂજા થાય છે તે દેશમાં દેવતાઓ ક્રીડા કરે છે, બધા દૈવી પદાર્થો આવી મળે છે, ને જ્યાં એમનો અનાદર થાય છે ત્યાં સઘળી વિકાસ-પ્રવૃત્તિઓ નિષ્ફળ બને છે.' એ મનુના વચન પ્રમાણે પ્રાચીન ભારતમાં સ્ત્રી-શક્તિની પૂજા થતી તથા સ્ત્રી જાતિ પ્રત્યે અસાધારણ આદરભાવથી અવલોકાતું. એમની ઉન્નતિ માટે બનતો બધો જ પ્રયાસ થતો. એમને પુરુષની બરાબર જ સ્થાન અપાતું, એટલું જ નહિ, એ પુરુષ કરતાં પણ વિશેષ માનનીય મનાતી. માટે તો પહેલાં રાધાનું ને પછી શ્યામનું નામ લેવાય છે. પહેલાં સીતા તથા પછી રામ કહેવાય છે. વચગાળાનાં કેટલાંક વિપરીત વરસો પછી આજે સ્ત્રી જાતિ ફરી જાગી છે અને શક્તિશાળી બનવા તત્પર બની છે. એ એક અત્યંત સારું ચિહ્ન છે. એ પ્રવાહથી પ્રસન્ન થવા જેવું છે.

એના અનુસંધાનમાં એટલી વાત યાદ રાખવાની છે કે ભારતવર્ષે સ્ત્રીની પૂજા એ કેવળ સ્ત્રી છે એટલા માટે કે સુંદર છે એટલા માટે જ નથી કરી. એની અંદર પરમાત્માના પરમ પવિત્ર પ્રકાશનું દર્શન કરી એના શીલની અથવા એની સત્વશીલતાની આરાધના કરવાનું એણે ઉચિત માન્યું છે. સ્ત્રીને એણે શરીરને ખાતર નથી પૂજી, પરંતુ એના આત્માની ઉત્તમતાને અંજલિ આપીને કૃતાર્થતાનો અનુભવ કર્યો છે. એ હકીકતને યાદ રાખીને સ્ત્રી કેવળ સુંદર દેખાવાની, નમણી થવાની કે નાજુક બનવાની હોડમાં જ ઉતરવાને

બદલે શીલવતી અને શૂરવીર થવાની સાધના કરશે, એ વધારે ઉચિત દેખાશે. આ દેશની સ્ત્રીશક્તિની મહત્તાની ઉદાત્ત ભાવના સાથે એ સુસંગત થશે, અને એવી સાધનાથી ઘર તથા સમાજ અને રાષ્ટ્રને મોટી મદદ મળશે. રાષ્ટ્રના ઘડતરમાં એવી સ્ત્રી અગત્યનો ફાળો આપી શકશે. દુર્ગાસપ્તશતીમાં એ સંદેશો પણ સમાયેલો છે. એમાં વર્ણવાયેલી દેવી કેવળ બહાદુર ન હતી પરંતુ શીલવતી પણ હતી માટે તો અસુરોની વચ્ચે પણ પોતાની પવિત્રતા તથા પોતાના ચારિત્ર્યને અક્ષય રાખી શકી અને વિજયી થઈ. દેવો એવી સ્ત્રીશક્તિની પ્રશસ્તિ ના કરે તો બીજા કોની કરે ?

આજે સ્ત્રી જાતિ પ્રત્યેની એવી પૂજ્ય કે પવિત્ર ભાવના આપણા જીવન-વ્યવહારમાં દેખાય છે ખરી? જો એ ભાવના જીવંત હોત તો લોહીનો વેપાર, સ્ત્રીઓની છેડતીના બનાવો તથા સ્ત્રીઓ તરફના બીજા દુર્વ્યવહારોનું દર્શન આપણા સમાજમાં ના થતું હોત. એટલે એ ભાવના ફાલીફૂલી છે એવું નહીં કહી શકાય. સ્ત્રી જાતિની દશા હજુ ઘણી કંગાળ અને કફોડી છે.

નવરાત્રિ દરમિયાન માતાની સ્થાપના કરીને ગરબા રમવામાં આવે છે એવી રીતે પ્રત્યેક પુરુષે પોતાના મનમંદિરમાં સ્ત્રીની માતારૂપે સ્થાપના કરવી પડશે અને એની પ્રત્યેનો પવિત્ર પ્રેમ તથા પૂજ્યભાવ વધારતાં રહેવું પડશે. સ્ત્રી કેવળ વિલાસની વસ્તુ નથી, સુખોપભોગની સામગ્રી નથી, પરંતુ પ્રેરણા છે, પ્રકાશની દાત્રી દેવી છે. જીવનને પવિત્ર કરનારી પતિતપાવની ત્રિભુવનતારિણી ગંગા છે. એવી અભિનવ દૃષ્ટિ કેળવવી પડશે.

શક્તિની ઉપાસના વિના કોઈ પણ પ્રજા મહાન નથી બની શકતી. મહાલક્ષ્મી, મહાસરસ્વતી તથા મહાકાલી ત્રણે રૂપમાં રહેલી શક્તિની ઉપાસનાની પરીપાટી ભારતવર્ષમાં લાંબા કાળથી ચાલી આવે છે. વ્યક્તિએ તથા સમષ્ટિએ સમૃદ્ધ અને સમુન્નત બનવા માટે શક્તિના એ ત્રિવિધ સ્વરૂપોની ઉપાસના કરી જીવનમાં એમનો ત્રિવેણી સંગમ, સમન્વય કે સાક્ષાત્કાર કરવો જોઈએ. લક્ષ્મી અથવા ભૌતિકસુખ-સમૃદ્ધિ તથા સંપત્તિની અવહેલના કરવાનો આદેશ ભારતવર્ષના પ્રાતઃસ્મરણીય ઋષિવરોએ કદી પણ નથી આપ્યો. ઉલટું, જીવનમાં એની અનિવાર્ય આવશ્યકતાનો સ્વીકાર કરીને એમણે એને માટેના જરૂરી પુરુષાર્થને પણ સ્થાન આપ્યું છે. જે પ્રજા શ્રીહીન જીવનના આદર્શને આરાધ્યદેવ માનીને બેસી જાય છે ને ભૌતિક સુખ-સમૃદ્ધિના ક્ષેત્રોમાં આગળ નથી વધતી, જીવન ને જગતની જરૂરતો પ્રત્યે આંખ આડા કાન કરે છે અને પછાત, કંગાળ, દીન, હીન, પતિત કે પરાધીન રહે છે, તે પ્રજા હાથે કરીને દુઃખી થાય છે અને સંસારની સુસંસ્કૃત પ્રજાઓમાં મહત્વનું સ્થાન નથી મેળવી શકતી. સ્વમાનપૂર્વક જીવી પણ નથી શકતી. માટે મહાલક્ષ્મીની આરાધના આવશ્યક છે.

પરંતુ એકલી શ્રી, સંપત્તિ કે ભૌતિક સમૃદ્ધિ માનવીને સુખી નથી કરી શકતી. માનવે સાચા અર્થમાં સુખી બનવું હોય તો ભૌતિક ઉત્કર્ષમાં ઈતિકર્તવ્યતા માનીને બેસી રહેવાને બદલે માનસિક અને આત્મિક ઉત્કર્ષની દિશામાં પણ આગળ વધવું જોઈએ. ભૌતિકતાનો અનાદર નહીં પરંતુ ભૌતિકતાની મોહિની પણ નહીં અને એકલી ભૌતિકતા પણ નહીં, એ ભારતનો મુખ્ય મંત્ર છે. માટે જ શક્તિના વિવિધ સ્વરૂપોમાં મહાલક્ષ્મીની સાથે મહાસરસ્વતીનો પણ સમાવેશ કરવામાં આવેલો છે. વ્યક્તિએ કે સમષ્ટિએ સમૃદ્ધિવાન બનીને જ બેસી નથી રહેવાનું, પરંતુ માનસિક શક્તિ, બુદ્ધિ કે પ્રજ્ઞા પણ કેળવવાની છે. વિચારશક્તિ વિના

કોઈ પણ પ્રજા આગળ વધી શકતી નથી, માટે જ સૌએ સરસ્વતીના ભક્ત બનવાનું છે. વિવેકની જ્યોતિને જાગ્રત કરીને પ્રગતિના પથ પર પ્રયાણ કરવાનું છે. એનો ઉપયોગ કરીને જીવનને અમૃતમય કરી દેવાનું છે. જીવનમાં જેટલી પણ કાળ કે મૃત્યુની નિશાનીઓ છે-દુઃખ, દર્દ, અશાંતિ, ભેદ, અવિદ્યા-એમનો અંત આણીને પરમાત્મ તત્વનો પરિચય પામી કે પરમશક્તિનો અપરોક્ષ અનુભવ કરી કે કાલાતીત કે મૃત્યુંજય બનવાનું છે. એને માટે મન અને ઈન્દ્રિયોના અધિપતિ બનીને એથી અતીત અવસ્થાનો અનુભવ કરવો પડશે અને આત્મબળને કેળવવું રહેશે. ભૌતિક ઉત્કર્ષનું, ધનનું કે સાંસારિક સાધન-સામગ્રીનું બળ તથા બુદ્ધિબળ એ બંનેનો સમ્યક્ સદ્દુપયોગ કરીને આત્મબળનો અનોખો આવિર્ભાવ કરવો પડશે અને મૃત્યુના પાશમાંથી છૂટી જીવનમુક્તિ કે પૂર્ણતાનો અનુભવ કરવા માટે કાલાતીત, કાળની સ્વામિની-શક્તિનું શરણ લેવું રહેશે. મહાકાલીની ઉપાસનામાં એ જ રહસ્ય રહેલું છે.

દેવીની ત્રિવિધ ઉપાસના એવી રીતે ભૌતિક અને આધ્યાત્મિક બંને પ્રકારના ઉત્કર્ષને લક્ષમાં લઈને નિશ્ચિત કરવામાં આવી છે અને એ બંને પ્રકારના ઉત્કર્ષમાં મદદ કરનારી છે. સંસારને એ ત્રિવિધ ઉપાસનાની આવશ્યકતા છે. એ મહત્વના મહામૂલ્યવાન સંદેશનો સમાવેશ, જો સમજીને ઝીલવામાં આવે તો, એમાં સરસ રીતે કરવામાં આવ્યો છે, એ સંદેશ આજે પણ એટલો જ કલ્યાણકારક છે. અને ભવિષ્યમાં પણ એટલો જ કલ્યાણકારક રહેશે.

- શ્રી યોગેશ્વરજી

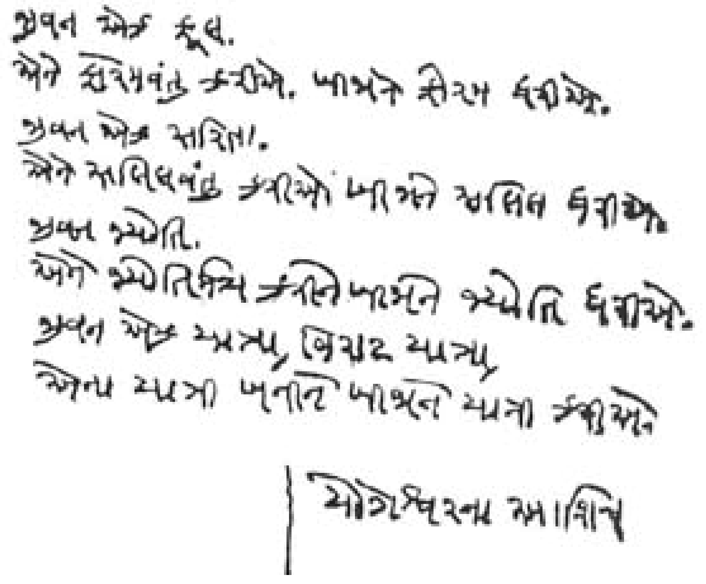

DURGA SAPTASHATI : CHANDI PATH

The Devi Mahatmya or "Glory of the Goddess", also known as Durgā Saptashatī (दुर्गासप्तशती), Chandi Path (चण्डीपाठः) is written by Markandeya Rishi. It is contained in chapters 81-93 of the Mārkandeya Purana, one of the early Sanskrit Purana. Devi Mahatmya text contains 700 (sapta-shata means seven hundred) verses, arranged into 13 chapters. The 13 chapters are arranged into three charitas or episodes with a different goddess invoked at the beginning of each chapter. It is believed that Markandeya Purana was composed some 1,600 years ago around 400-500 CE.

The framing narrative of Devi Mahatmya presents a dispossessed king, a merchant betrayed by his family, and a sage whose teachings lead them both beyond existential suffering. The sage instructs by recounting three different epic battles between the Devi and various demons. The three epic highlights Mahakali (Chapter 1), Mahalakshmi (Chapters 2-4) and Maha Saraswati (Chapters 5-13). Most famous story is of Mahishasura Mardini, where Goddess is depicted as "Slayer of the Buffalo Demon", and is one of the most ubiquitous images in Hindu art and sculpture, and a tale well known in India. It also introduces Goddess Kali into the Sanskritic mainstream.

The most important text of Shaktism, the Devi Mahatmya is the first religious text to define the Supreme Reality (God) as a female principle. The text is a compilation and synthesis of far older myths and legends, skillfully integrated into a single narrative. Devi Mahatmya has also been translated into most Indian vernaculars as well as some European languages. Devi Mahatmya based on the Samkhya philosophy lies at the base of Shakta religion, and forms the center of the great Shakti traditions. The Devi Mahatmya is treated as if it were a Vedic hymn. The oral tradition of the text plays an important role in the ritualistic traditions of Shakta Hindus.

First Epic: The first story depicts Devi in her universal form as Shakti. She is a key to the creation myth. Vishnu reclines on the shesha nāga during yoganidra when two demons arise as thought forms from Vishnu's sleeping body and endeavour to vanquish Brahma, who is preparing to create the next cycle of the Universe. Brahma ask Goddess to withdraw from Vishnu so he may awaken and slay the demons. Devi agrees to withdraw and Vishnu awakens and vanquishes the demons. Here Devi serves as the agent who allows the cosmic order to be restored.

Second Epic: The world is attacked by Mahishasura, the most evil demon, who assume many different forms, including that of a buffalo. The male Gods, fearing total annihilation endowed Durga with their powers. Riding a lion into battle, Durga slew the buffalo by cutting off its head and help restore order in the world.

Third Epic: Kali emerges from Devi's third eye as a burst of psychic energy. Kali overpowers and beheads Chanda and Munda, and thus became known as Chamunda. She also defeates Raktabija, whose every blood drop create another demon as it touches the earth. Kali, with her enormous tongue laps up Raktabija's blood and prevent the uprising of further demons. Kali and other forms also destroy Shumbha and Nishumbha.

The recitation of Devi Mahatmya is done during the Sharad Navaratri (Oct - Nov) in India. The text is also recited during Chaitra Navaratri (March-April) in Northern India. Devi Mahatmya is the ritual text for performing Chandi Yajna, one of the most popular Yagnas performed for the general welfare of the people conducted throughout India.

Find here the Gujarati translation of Chandi Path done by Shantishankar Venishankar Mehta along with original Sanskrit text of Durga Saptashati. To listen Devi Mahatmya and explore other Hindu scriptures like Bhagavad-Gita, Srimad Bhagavat, Ramcharitmanas, Mahabharat, Upanishad, Yog Sutra, etc. please visit www.swargarohan.org .

*   *   *

અનુક્રમણિકા

અ. દેવી કવચ

બ. અર્ગલા સ્તોત્ર

૧. અધ્યાય પહેલો

- મેધા ઋષિ રાજા સુરથને ભગવતીનો મહિમા તથા મધુ-કૈટભ વધનો વૃતાંત સંભળાવે છે.

૨. અધ્યાય બીજો

- દેવતાઓના તેજથી દેવીનો પ્રાદુર્ભાવ અને મહિષાસુરના સૈન્યનો વધ

૩. અધ્યાય ત્રીજો

- સેનાપતિઓ સહિત મહિષાસુર વધ

૪. અધ્યાય ચોથો

- ઈન્દ્રાદિ દેવ દ્વારા દેવીની સ્તુતિ

૫. અધ્યાય પાંચમો

- દેવો દ્વારા દેવીની સ્તુતિ
- ચંડમુંડને મુખે અંબિકાના રૂપની પ્રશંસા સાંભળીને શુંભનું દૂતનું મોકલવું
- દૂતનું નિરાશ થઈ પાછા ફરવું.

૬. અધ્યાય છઠ્ઠો

- ધુમ્રલોચન વધ

૭. અધ્યાય સાતમો

- ચંડ અને મુંડ વધ

૮. અધ્યાય આઠમો

- રક્તબીજ વધ

૯. અધ્યાય નવમો

- નિશુંભ વધ

૧૦. અધ્યાય દસમો

- શુંભ વધ

૧૧. અધ્યાય અગિયારમો

- દેવતાઓ દ્વારા દેવીની સ્તુતિ અને દેવીનું દેવોને વરદાન

૧૨. અધ્યાય બારમો

- દેવી ચરિત્રોના પાઠનું માહાત્મ્ય

૧૩. અધ્યાય તેરમો

- સુરથ રાજાને તથા વૈશ્યને દેવીનાં વરદાન

॥ अथा देव्याः कवचम् ॥

ॐ अस्य श्रीचण्डीकवचस्य ब्रह्मा ऋषिः अनुष्टुप् छन्दः चामुन्डा देवता अङ्गन्यासोक्तमातरो बीजम् दिग्बन्ध देवतास्तत्त्वम् श्रीजगदम्बाप्रातीर्थे सप्तशतीपाठाङ्गत्वेन जपे विनियोगः ।

ॐ આ ચંડી કવચના બ્રહ્મા ઋષિ, અનુષ્ટુપ છંદ, ચામુંડા દેવતા,
અંગ ન્યાસ ઉક્ત માતર બીજ, દિગ્બંધ દેવતા તત્વ,
શ્રી જગદંબા પ્રીત્યર્થે સપ્તશતી પાઠાંગ જપે વિનિયોગ.

ॐ नमश्र्चण्डिकायै ॥

ॐ નમશ્ચણ્ડિકાયૈ ॥

*

मार्कण्डेय उवाच

માર્કણ્ડેય ઉવાચ

ॐ यद्गुह्यं परमं लोके सर्वरक्षाकरं नृणाम् ।
यन्न कस्यचिदाख्यातं तन्मे ब्रूहि पितामह ॥१॥

ॐ પરમ ગુહ્ય આ લોકે ને જે છે જનરક્ષક,
ન જેને જાણતું કોઈ, કહો તે, તાત! સાધન.

ब्रम्होवाच

બ્રહ્મોવાચ

अस्ति गुह्यतमं विप्र सर्वभूतोपकारकम् ।
देव्यास्तु कवचं पुण्यं तच्छृनुष्व महामुने ॥२॥

પરમ ગુહ્ય જે, બ્રહ્મન્ ! ને પ્રાણી ઉપકારક,
પવિત્ર દેવી કવચ, તે સાંભળો, મુનીશ્વર !

प्रथमं शैलपुत्री च द्वितीयं ब्रह्मचारिणी ।
तृतीयं चन्द्रघण्टेति कूष्माण्डेति चतुर्थकम् ॥३॥

પ્રથમ શૈલજા બીજું, નામ છે બ્રહ્મચારિણી,
નામ ત્રીજુ ચંદ્રઘંટા કૂષ્માંડા તાપ નાશિની.

पञ्चमं स्कन्दमातेति षष्ठं कात्यायनीति च ।

सप्तमं कालरात्रीति महागौरीति चाष्टमम् ॥४॥
પાંચમું સ્કન્દ માતા ને કાત્યાયની ષષ્ઠમું,
સાતમું કાલરાત્રિ ને છે મહાગૌરિ આઠમું.

नवमं सिद्धिदात्री च नवदुर्गाः प्रकीर्तिताः ।
उक्तान्येतानि नामानि ब्रह्मणैव महात्मना ॥५॥
નવમું સિદ્ધિદાત્રી તે નવદુર્ગા ગણાય છે,
પ્રતિપાદિત આ નામો, વેદ સર્વજ્ઞ વર્ણવે.

अग्निना दह्यमानस्तु शत्रुमध्ये गतो रणे ।
विषमे दुर्गमे चैव भयार्ताः शरणं गताः ॥६॥
અગ્નિથી હોય દાઝેલો, ઘેરાયો શત્રુથી રણે,
વસમી વિપદે ગ્રસ્ત, ભયાતુર શરણ્ય એ.

न तेषां जायते किंचिदशुभं रणसंकटे ।
नापदं तस्य पश्यामि शोकदुःखभयं न हि ॥७॥
કદાપિ થાય ના તેનું અશુભ રણ-સંકટે,
ન દેખાયે વિપત્તિ ક્યાં, ન શોક દુઃખ રે ભયે.

यैस्तु भक्त्या स्मृता नूनं तेषां वृद्धिः प्रजायते ।
ये त्वां स्मरन्ति देवेशि रक्षसे तन्न संशयः ॥८॥
ભક્તિ ભાવે સ્મરે જે કો, તે અભ્યુદય પામશે,
ચિન્તન કરશે તેને, અંબા નિશ્ચય રક્ષશે.

प्रेतसंस्था तु चामुन्डा वाराही महिषासना ।
ऐन्द्री गजासमारुढा वैष्णवी गरुडासना ॥९॥
પ્રેત આરુઢ ચામુંડા વારાહી મહિષે સ્થિતા,
ઐન્દ્રી, ગજેન્દ્ર આરુઢા, વૈષ્ણવી, ગરુડ સ્થિતા.

माहेश्वरी वृषारुढा कौमारी शिखिवाहना ।
लक्ष्मीः पद्मासना देवी पद्महस्ता हरिप्रिया ॥१०॥
માહેશી વૃષભારૂઢ, કૌમારી મોર વાહના,
લક્ષ્મી પદ્માસના દેવી, પદ્મહસ્તા હરિ પ્રિયા.

श्वेतरुपधरा देवी ईश्वरी वृषवाहना ।
ब्राह्मी हंससमारुढा सर्वाभरणभूषिता ॥११॥

શ્વેત રૂપ ધરા દેવી, ઈશ્વરી નંદી વાહિની,
ને બ્રાહ્મી હંસવાહિની સર્વ શૃંગાર શોભતી.

इत्येता मतरः सर्वाः सर्वयोगसमन्विताः ।
नानाभरणशोभाढ्या नानारत्नोपशोभिताः ॥१२॥

આમ આ સર્વ માતા છે, સર્વથા યોગ્ય સંપન્ન,
શોભે અનેક શૃંગારે નાના રત્ને વિભુષિત.

दृश्यन्ते रथमारुढा देव्यः क्रोधसमाकुलाः ।
शङ्खं चक्रं गदां शक्तिं हलं च मुसलायुधम् ॥१३॥

દેખાયે રથ આરૂઢા, દેવીઓ ક્રોધ સંકુલ,
શંખ ચક્ર ગદા શક્તિ હળ મુસળ આયુધ.

खेटकं तोमरं चैव परशुं पाशमेव च ।
कुन्तायुधं त्रिशूलं च शाङ्र्गमायुधमुत्तमम् ॥१४॥

ખેટકો તોમરો તેમ પરશુ પાશથી સજ,
ત્રિશૂલ કુન્ત શસ્ત્રોને શાઙર્ગ આયુધ ઉત્તમ.

दैत्यानां देहनाशाय भक्तानामभयाय च ।
धरयन्त्यायुधानीत्थं देवानां च हिताय वै ॥१५॥

દૈત્યોના દેહ નાશાર્થે ભક્તોના ભય ભંજને,
આયુધો ધારતાં નિત્યે દેવોના શ્રેય કારણે.

नमस्तेऽस्तु महारौद्रे महाघोरपराक्रमे ।
महाबले महोत्साहे महाभ्यविनाशिनि ॥१६॥

નમસ્કાર મહારૌદ્રી મહા ઘોર પરાક્રમી,
મહાબલી મહોત્સાહી મહાભય વિનાશિની.

त्राहि मां देवि दुष्प्रेक्ष्ये शत्रूणां भयवर्धिनि ।
प्राच्यां रक्षतु मामैन्द्री आग्नेय्यामग्निदेवता ॥१७॥

રક્ષજો દેવિ! દુષ્પ્રેક્ષી શત્રુને ભયદાયિની,

પૂર્વમાં રક્ષજો ઐન્દ્રી અગ્નિ દિગ્ અગ્નિ-ઈશ્વરી.

दक्षिणेऽवतु वाराही नैरॄत्यां खद्‌गधारिणी ।
प्रतीच्यां वारुणी रक्षेद् वायाव्यां मृगावाहिनी ॥१८॥

દક્ષિણે દેવિ વારાહી, નૈરૂત્યે ખડ્ગ ધારિણી,
પશ્ચિમે વારુણી રક્ષો, વાયવ્યે મૃગ-વાહિની.

उदीच्यां पातु कौबेरी ऐशान्यां शूलधारिणी ।
ऊर्ध्वं ब्रह्माणी मे रक्षेदधस्ताद् वैष्णवी तथा ॥१९॥

કૌમારી ઉત્તરે રક્ષો ઈશાને શૂલ ધારિણી,
રક્ષજો ઉર્ધ્વ બ્રહ્માણી ને નીચે માત વૈષ્ણવી.

एवं दश दिशो रक्षेच्चामुण्डा शववाहना ।
जया मे चाग्रतः पातु विजया पातु पृष्ठतः ॥२०॥

આમ દશે દિશા રક્ષે ચામુંડા શબ વાહની,
રક્ષો મને જયા અગ્રે, વિજયા રક્ષ પૃષ્ઠથી.

अजिता वामपार्श्वे तु द्क्षिणे चापराजिता ।
शिखामुद्योतिनि रक्षेदुमा मूर्ध्नि व्यवस्थिता ॥२१॥

અજિતા વામ ભાગે ને દક્ષિણે અપરાજિતા,
ઉદ્યોતિની શિખા રક્ષો, રક્ષજો શીર્ષને ઉમા !

मालाधरी ललाटे च भ्रुवौ रक्षेद् यशस्विनी ।
त्रिनेत्रा च भ्रुवोर्मध्ये यमघण्टा च नासिके ॥२२॥

માળાધારી! લલાટે ને, રક્ષજો ભ્રુમ યશસ્વિની,
ને ત્રિનેત્રા ભ્રુવોર્મધ્યે ઘ્રાણે યમઘંટા સુરી.

शङ्खिनी चक्षुषोर्मध्ये श्रोत्रयोर्द्वारवासिनी ।
कपौलौ कालिका रक्षेत्कर्णमूले तु शांकरी ॥२३॥

શંખિની! ચક્ષુની મધ્યે શ્રવણે, દ્વારવાસિની !
કપોલે કાલિકા! રક્ષો, કર્ણને મૂળ, શાંકરી !

नासिकायां सुगन्धा च उत्तरोष्ठे च चर्चिका ।
अधरे चामृतकला जिह्वायां च सरस्वती ॥२४॥

સુગંધી નાસિકા મધ્યે, ઉપલા ઓષ્ટ ચર્ચિકા !
ને સરસ્વતી જીહ્વાને, અધરે અમૃત કલા.

दन्तान् रक्षतु कौमारी कण्ठदेशे तु चण्डिका ।
घण्टिकां चित्रघण्टा च महामाया च तालुके ॥२५॥

રક્ષજો દંત કૌમારી! ચંડિકા! કંઠ દેશને,
ગળા ઘાંટી, ચિત્રઘંટા! મહામાયા! સ્વતાળુને.

कामाक्षी चिबुकं रक्षेद् वाचं मे सर्वमङ्गला ।
ग्रीवायां भद्रकाली च पृष्ठवंशे धनुर्धरी ॥२६॥

રક્ષો ચિબુક કામાક્ષી! વાણીને, સર્વમંગલા !
ને ગ્રીવાને, ભદ્રકાળી! ધનુઃર્ધરી! પૃષ્ઠાંગમાં.

नीलग्रीवा बहिःकण्ठे नलिकां नलकूबरी ।
स्कन्धयोः खड्गिनी रक्षेद् बाहू मे वज्रधारिणी ॥२७॥

નીલગ્રીવા! ગળે બાહ્ય, નળી ને નલકુબરી !
ખડ્ગિની! બેઉ સ્કન્ધોને ને બાહુ વજ્રધારિણી.

हस्तयोर्दण्डिनी रक्षेदम्बिका चाङ्गुलीषु च ।
नखाञ्छूलेश्वरी रक्षेत्कक्षौ रक्षेत्कुलेश्वरी ॥२८॥

હસ્તથી, દંડિની રક્ષો, અંબિકા આંગળી થકી,
શુલેશ્વરી! નખે રક્ષો, કુક્ષી રક્ષો કુલેશ્વરી !

स्तनौ रक्षेन्महादेवी मनः शोकविनाशिनी ।
हृदये ललिता देवी उदरे शूलधारिणी ॥२९॥

ઉરે રક્ષો મહાદેવી! મનઃ શોક-વિનાશિની !
હૃદયે લલિતા દેવી ઉદરે શૂલ-ધારિણી.

नाभौ च कामिनी रक्षेद् गुह्यं गुह्येश्वरी तथा ।
पूतना कामिका मेढ्रं गुदे महिषवाहिनी ॥३०॥

નાભિને કામિની રક્ષો, ગુહ્યને ગુહ્ય-ઈશ્વરી,
પૂતના કામિકા મેઢ્ર, ગદા મહિષવાહિની.

कट्यां भगवती रक्षेज्जानुनी विन्ध्यवासिनी ।

जङ्घे महाबला रक्षेत्सर्वकामप्रदायिनी ॥३१॥
ભગવતી કટિએ રક્ષો, ઘુંટણો વિંધ્યવાસિની,
પિંડી મહાબલા રક્ષો, સર્વ-કામ પ્રદાયિની.

गुल्फयोर्नारसिंही च पादपृष्टे तु तैजसी ।
पादाङ्गुलीषु श्री रक्षेत्पादाधस्तलवासिनी ॥३२॥
ઘુંટીઓ નારસિંહી ને ચરણો પૃષ્ઠ તૈજસી,
રક્ષો પદાંગુલીને શ્રી, પદોને તલવાસિની.

नखान् दंष्ट्राकराली च केशांश्चैवोर्ध्वकेशिनी ।
रोमकूपेषु कौबेरी त्वचं वागीश्वरी तथा ॥३३॥
નખો દૃષ્ટ્રા કરાલી ને કેશોને ઉર્ધ્વ કેશિની,
રોમનાં છિદ્ર કૌબેરી ને ત્વંચા વાગ ઈશ્વરી.

रक्तमज्जावसामांसान्यस्थिमेदांसि पार्वती ।
अन्त्राणि कालरात्रिश्च पित्तं च मुकुटेश्वरी ॥३४॥
રક્ત મજ્જા વસા માંસ, હાડ ને મેદ પાર્વતી,
આંતરો કાલરાત્રિ ને પિત્તને મુકુટેશ્વરી.

पद्मावती पद्मकोशे कफे चूडामणिस्तथा ।
ज्वालामुखी नखज्वालामभेद्या सर्वसंधिषु ॥३५॥
પદ્માવતી પદ્મકોશે, કફે ચૂડામણિ સ્થિત,
જ્વાલામુખી નખજ્યોતિ, અભેદ્યા સંધિસર્વશઃ.

शुक्रं ब्रम्हाणी मे रक्षेच्छायां छत्रेश्वरी तथा ।
अहंकारं मनो बुध्दिं रक्षेन्मे धर्मधारिणी ॥३६॥
બ્રહ્માણિ શુક્રને રક્ષો, છાયાને છત્ર-ઈશ્વરી,
અહંકાર મનોબુદ્ધિ, રક્ષજો ધર્મધારિણી.

प्रणापानौ तथा व्याअनमुदानं च समानकम् ।
वज्रहस्ता च मे रक्षेत्प्राणं कल्याणशोभना ॥३७॥
પ્રાણ અપાન ને વ્યાન ને ઉદાન સમાનને,
તથા પ્રાણ વજ્ર હસ્તા, રક્ષો કલ્યાણ શોભને.

रसे रुपे च गन्धे च शब्दे स्पर्शे च योगिनी ।
सत्त्वं रजस्तमश्र्चैव रक्षेन्नारायणी सदा ॥३८॥

રસ રૂપ તથા ગંધે શબ્દ સ્પર્શેય યોગિની,
સત્વ રજો તમો દેવી! રક્ષો નારાયણીશ્વરી.

आयू रक्षतु वाराही धर्मं रक्षतु वैष्णवी ।
यशः कीर्तिं च लक्ष्मीं च धनं विद्यां च चक्रिणी ॥३९॥

રક્ષજો આયુ, વારાહી, રક્ષજો ધર્મ વૈષ્ણવી,
યશ કીર્તિ તથા લક્ષ્મી, ને વિદ્યા દ્રવ્ય ચક્રિણી.

गोत्रामिन्द्राणी मे रक्षेत्पशून्मे रक्ष चण्डिके ।
पुत्रान् रक्षेन्महालक्ष्मीर्भार्यां रक्षतु भैरवी ॥४०॥

રક્ષજો ગોત્ર ઇન્દ્રાણી! રક્ષજો પશુ ચંડિકે !
રક્ષો પુત્રો, મહાલક્ષ્મી રક્ષજો પત્ની, ભૈરવી.

पन्थानं सुपथा रक्षेन्मार्गं क्षेमकरी तथा ।
राजद्वारे महालक्ष्मीर्विजया सर्वतः स्थिता ॥४१॥

પંથમાં સુપથે રક્ષો, માર્ગ ક્ષેમ કરી તથા,
રાજદ્વારે મહાલક્ષ્મી, સર્વત્ર વિજયા સદા.

रक्षाहीनं तु यत्स्थानं वर्जितं कवचेन तु ।
तत्सर्वं रक्ष मे देवि जयन्ती पापनाशिनी ॥४२॥

રક્ષા વિહીન જે સ્થાન, ને કહ્યાં કવચે નથી,
ત્યાં મને રક્ષજો, દેવ! જયન્તી પાપનાશિની.

पदमेकं न गच्छेत्तु यदीच्छेच्छुभमात्मनः ।
कवचेनावृतो नित्यं यत्र यत्रैव गच्छति ॥४३॥

ના ભરે ડગલું એક્કે, જો વાંછે આત્મનું ભલું
આવૃત્ત કવચે નિત્ય, જ્યાં જ્યાં હોય જેને જવું.

तत्र तत्रार्थलाभश्र्च विजयः सार्वकामिकः ।
यं यं चिन्तयते कामं तं तं प्राप्नोति निश्र्चितम् ।
परमैश्वर्यमतुलं प्राप्स्यते भूतले पुमान् ॥४४॥

જે જે ચિન્તવશે ચિત્તે, નિશ્ચે તે પામશે સદા,
શ્રેષ્ઠ ઐશ્વર્ય પામીને, ભૂતળે તે થશે મહા.

निर्भयो जायते मर्त्यः संग्रामेष्वपराजितः ।
त्रैलोक्ये तु भवेत्पूज्यः कवचेनावृतः पुमान् ॥४५॥

માનવી નિર્ભયી થાશે, સંગ્રામે અપરાજિત,
થશે ત્રૈલોક્યમાં પૂજ્ય, આવૃત્ત કવચે જન.

इदं तु देव्याः कवचं देवानामपि दुर्लभम् ।
यं पठेत्प्रायतो नित्यं त्रिसन्ध्यम श्रद्धयान्वितः ॥४६॥

કવચ દેવિનું આ છે, દેવોને પણ દુર્લભ,
જે ભણે નિયમે નિત્ય, ત્રિકાળે ભાવ પૂરિત.

दैवी कला भवेत्तस्य त्रैलोक्येष्वप्राजितः ।
जीवेद् वर्षशतं साग्रमपमृत्युविवर्जितः ॥४७॥

દૈવી કલા થશે પ્રાપ્ત, ત્રૈલોક્યે અપરાજિત,
સો વર્ષોથી વધુ જીવે, અપમૃત્યુ વિવર્જિત.

नश्यन्ति व्याधयः सर्वे लूताविस्फ़ोटकादयः ।
स्थावरं जङ्गमं चैव कृत्रिमं चापि यद्विषम् ॥४८॥

વિનિષ્ટ વ્યાધિઓ થાશે, કોઢ વિસ્ફોટકાદિક,
સ્થાવર જંગમે જે જે, ના વ્યાપે ભક્તને વિષ.

अभिचाराणि सर्वाणि मन्त्रयन्त्राणि भुतले ।
भूचराः खेचराश्चेव जलजाश्चोपदेशिकाः ॥४९॥

ને અભિચાર જે સર્વે મંત્ર તંત્રાદિ ભૂતલે,
ખેચરો ભૂચરો તેમ, દે દંશ જલજંતુ જે.

सहजाः कुलजा माला डाकिनी शाकिनी तथा ।
अन्तरिक्षचरा घोरा डाकिन्यश्च महाबलाः ॥५०॥

સહજા કુલજા માલા, ડાકિની શાકિની તથા,
ધુમે ઘોર અન્તરિક્ષે, ડાકિની ને મહાબલા.

ग्रहभूत पिशाचाश्च यक्ष गन्धर्व राक्षसाः ।

ब्रम्हराक्षस वेतालाः कूष्माण्डा भैरवादयः ॥५१॥
ગ્રહો ભૂતો પિશાચો ને યક્ષ ગંધર્વ રાક્ષસ,
બ્રહ્મ-રાક્ષસ વૈતાલ, કુષ્માંડા ભૈરવાદય.
नश्यति दर्शनात्तस्य कवचे हृदि संस्थिते ।
मानोन्नतिर्भवेद् राज्ञस्तेजोवृद्धिकरं परम् ॥५२॥
જોત જોતાં થશે નષ્ટ, કવચ હોય જો ઉરે,
સન્માન રાજનાં પામે, તેજની વૃદ્ધિયે થશે.
यशसा वर्धते सोऽपि कीर्तिमण्डित भूतले ।
जपेत्सप्तशतीं चण्डीं कृत्वा तु कवचं पुरा ॥५३॥
યશસ્વી થઈને થાશે કીર્તિ એની ભૂમંડળે,
જપે સપ્ત-શતી ચંડી, કવચ પાઠ જે કરે.
यावभ्दूमण्डलं धत्ते सशैलवनकाननम् ।
तावत्तिष्ठति मेदिन्यां संततिः पुत्रापौत्रिकी ॥५४॥
જ્યાં લગી આ મહી છે ને કાનન વન ને ગિરિ,
ત્યાં લગી બની રહેશે, પુત્ર પૌત્રાદિ સંતતિ.
देहान्ते परमं स्थानं यत्सुरैरपि दुर्लभम् ।
प्राप्नोति पुरुषो नित्यं महामायाप्रसादतः ॥५५॥
પરમ સ્થાન દેહાન્તે જે સુરોનેય દુર્લભ,
મહામાયા પ્રસાદેથી, પામશે તે અવિચળ.
लभते परम्म रुपं शिवेन सह मोदते ॥५६॥
સ્વરૂપ પામશે શ્રેષ્ઠ, મોદશે શિવની સહ.

॥ इति देव्याः कवचम् ॥

ઈતિ દેવી કવચ સંપૂર્ણ

॥ अथार्गलास्तोत्रम् ॥

ॐ अस्य श्रीअर्गला स्तोत्रमन्त्रस्य विष्णु ऋषिः अनुष्टुप् छन्दः श्रीमहालक्ष्मीर्देवता श्रीजगदम्बप्रीतये सप्तशतीपाठाङ्गत्वेन जपे विनियोगः ।

ॐ આ અર્ગલા સ્તોત્રના વિષ્ણુ ઋષિ,
અનુષ્ટુપ્ છંદ, પ્રધાન દેવતા શ્રી મહાલક્ષ્મી
અને એમની કૃપાથી આ જપ વિનિયોગ.

ॐ नमश्चण्डिकायै ॥

*

मार्कन्डेय उवाच

માર્કન્ડેય ઉવાચ

ॐ जयन्ती मङ्गला काली भद्रकाली कपालिनी ।
दुर्गा क्षमा शिवा धात्री स्वाहा स्वधा नमोऽस्तु ते ॥१॥

ॐ જયન્તી મંગલા કાલી, ભદ્રકાલી કપાલિની,
દુર્ગા ક્ષમા શિવા ધાત્રી, સ્વાહા સ્વધા નમું તને.

जय त्वं देवि चामुण्डे जय भूतार्तिहारिणि ।
जय सार्वगते देवि कालरात्रि नमोऽस्तु ते ॥२॥

જય હો દેવિ ચામુંડે જય ભૂતાર્તિ ભંજની,
સર્વમાં વ્યાપ્ત છો દેવિ! કાલરાત્રિ નમોનમઃ

मधुकैटभ विद्राविविधातृ वरदे नमः ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥३॥

મધુ કૈટભ વિધ્વંસી, વિધાત્રી વરદે નમું,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

महिषासुरनिर्णाशि भक्तानां सुखदे नमः ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जाहि ॥४॥

મહિષાસુર સંહત્રી ભક્તોની સુખદા નમું,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

रक्तबीजवधे देवि चण्डमुण्द विनाशिनि ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जाहि ॥५॥
રક્તબીજ ધ્વંસી દેવિ! ચંડમુંડ વિનાશિની,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

शुम्भस्यैव निशुम्भस्य धूम्राक्षस्य च मर्दिनि ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥६॥
શુંભ તેમ નિશુંભાદિ, તથા ધુમ્રાક્ષ મર્દિની,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

वन्दिताङ्घ्रियुगे देवि सर्वसौभाग्यदायिनि ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥७॥
સર્વની વંદિતા, દેવિ! સર્વ સૌભાગ્ય દાયિની,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

अचिन्त्यरुपचरिते सर्वशत्रु विनाशिनि ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥८॥
અચિન્ત્ય રૂપ ચારિત્ર, સર્વ શત્રુ વિનાશિની,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

नतेभ्यः सर्वदा भक्त्या चण्डिके दुरतापहे ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥९॥
નમે જે ભક્તિથી નિત્યે, ચંડિકા! પાપહારિણી,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

स्तुवद्भ्यो भक्तिपूर्वं त्वां चण्डिके व्याधिनाशिनि ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥१०॥
સ્તવે જે ભક્તિભાવેથી, ચંડિકે ! વ્યાધિનાશિની,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

चण्डिके सततं ये त्वामर्चयन्तीह भक्तितः ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥११॥
તમારી, ચંડિકા ! પૂજા કરે જો નિત્ય ભક્તિથી,

વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

देहि सौभाग्यमारोग्यं देहि मे परमं सुखम् ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥१२॥

દેજો સૌભાગ્ય આરોગ્ય, દેજો પરમ સુખો વળી,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

विधेहि द्विषतां नाशं विधेहि बलमुच्चकैः ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥१३॥

કરજો નાશ દ્વેષીનો ને બળની વૃદ્ધિ કરી,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

विधेहि देवि कल्याणं विधेहि परमां श्रियम् ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥१४॥

કરજો દેવિ! કલ્યાણ, દેજો પરમ સંપત્તિ,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

सुरासुरशिरोरत्न निघृष्ट चरणेऽम्बिके ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥१५॥

દેવો દૈત્યો શિરોરત્ન, ધરે છે પદ અંબિકે !
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

विद्यावन्तं यशस्वन्तं लक्ष्मीवन्तं जनं कुरु ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥१६॥

વિદ્યાવન્ત કીર્તિવન્ત, લક્ષ્મીવન્ત જનો કરી,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

प्रचण्डदैत्यदर्पघ्ने चण्डिके प्रणतय मे ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥१७॥

પ્રચંડ દૈત્ય દર્પઘ્ની શરણ્ય ચંડિકે! મને,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

चतुर्भुजे चतुर्वक्त्र संस्तुते परमेश्वरि ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥१८॥

ચતુર્ભુજે! ચૌમુખેથી સ્તવાતી પરમેશ્વરી,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

कृष्णेन संस्तुते देवि शश्वभ्दक्त्या सदाम्बिके ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥१९॥

સ્તવાતી વિષ્ણુથી, દેવિ! સદાયે ભક્તિ ભાવથી,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

हिमाचलसुतानाथ संस्तुते परमेश्वरि ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥२०॥

પાર્વતી નાથ ત્રિનેત્ર, સ્તવે છે પરમેશ્વરી,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

इन्द्राणीपति सद्भाव पूजिते परमेश्वरि ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जाहि ॥२१॥

ઈન્દ્રાણી-પતિ સદ્દભાવે, પૂજે છે, પરમેશ્વરી,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

देवि प्रचण्डदोर्दण्ड दैत्यदर्प विनाशिनि ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जाहि ॥२२॥

પ્રચંડ ભુજ દંડેથી, દૈત્ય દર્પ વિનાશિની,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

देवि भक्ताजनोद्दामदत्तानन्दोदयेऽम्बिके ।
रुपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जाहि ॥२३॥

અંબિકે તું સ્વભક્તોને સદા આનંદદાયિની,
વિજય રૂપ ને કીર્તિ, દ્યો દેવિ! દ્વેષિઓ હણી.

पत्नीं मनोरमां देहि मनोवृत्तानुसारिणीम् ।
तारिणीं दुर्ग संसार सागरस्य कुलोभ्दवाम् ॥२४॥

દેજો મનોરમા પત્ની, સ્વ-ઈચ્છા અનુસારિણી,
તારિણી દુર્ગ સંસાર-સાગરે ને કુલોદ્દભવી.

इदं स्तोत्रं पठित्वा तु महास्तोत्रं पठेन्नरः ।

स तु सप्तशतीसंख्यावरमाप्नोति सम्पदाम् ॥२५॥
કરી આ સ્તોત્રનો પાઠ ચંડીપાઠ ભણે જન,
પામે તે સપ્તશતીના શ્રેષ્ઠ પાઠ સમું ફલ.

॥ इति अर्गलास्तोत्रम् ॥

॥ ઈતિ દેવી અર્ગલા સ્તોત્ર સંપૂર્ણ ॥

प्रथमोऽध्याय:

અધ્યાય પહેલો

(મેધા ઋષિ રાજા સુરથ તથા સમાધિને ભગવતીનો મહિમા
તથા મધુ-કૈટભ વધનો વૃતાન્ત સંભળાવે છે.)

विनियोगः

ॐ प्रथम चरित्रस्य ब्रह्मा ऋषिः महाकाली देवता गायत्री छंदः
नंदा शक्तिः रक्तदन्तिका बीजम् अग्नि तत्त्वतम् ऋग्वेदः स्वरूपम्
श्री महाकाली प्रीत्यर्थे प्रथम चरित्र जपे विनियोगः ॥

ॐ પ્રથમ ચરિત્રના બ્રહ્મા ઋષિ, મહાકાળી દેવતા, ગાયત્રી છંદ,
નન્દા શક્તિ, રક્તદંતિકા બીજ, અગ્નિ તત્વ, ઋગવેદ સ્વરૂપ,
શ્રી મહાકાળી પ્રીત્યર્થ પ્રથમ ચરિત્ર જપે વિનિયોગ.

ध्यानम्

ॐ खड्गं चक्रगदेषुचापपरिघाच्छूलं भुशुण्डीं शिरः ।
शङ्खं संदधतीं करैस्त्रिनयनां सर्वाड्ग भूषावृताम् ॥
नीलाश्मद्युतिमास्य पाददशकां सेवे महाकालिकां ।
यामस्तौत्स्वपिते हरौ कमलजो हन्तुं मधुं कैटभम् ॥

હસ્તે ચક્ર ગદા અસિ પરિઘ ને શૂલે ભુશુંડી શિરો,
ધાર્યા શંખ કરાબ્જમાં ત્રિનયના સર્વાંગ આભૂષણો,
નીલ શ્યામ મણિ શી કાન્તિ વદના, સેવું મહાકાલિકા,
પૂજે વિષ્ણુ જગાડવા અજ, મધુ દૈત્યાદિ સંહારવા.

ॐ नमश्चण्डिकायै ॥

ૐ નમ: ચંડિકાયૈ ॥

*

ॐ ऐं' मार्कण्डेय उवाच

ૐ ઐં માર્કણ્ડેય ઉવાચ

सावर्णिः सूर्यतनयो यो मनुः कथ्यतेऽष्टमः ।

निशामय तदुत्पत्तिं विस्तराद् गदतो मम ॥२॥

સૂર્યના પુત્ર સાવર્ણિ, આઠમા જે મનુ કહ્યા,
સાંભળો જન્મની તેની વિસ્તારીને કહું કથા.

महामायानुभावेन यथा मन्वन्तराधिपः ।
स बभूव महाभागः सावर्णिस्तनयो रवेः ॥३॥

મહામાયા પ્રસાદેથી, થયા મન્વન્તરાધિપ,
જે પ્રકારે થયેલા તે કહું છું સર્વે વિસ્તૃત.

स्वारोचिषेऽन्तरे पूर्वं चैत्रवंशसमुद्भवः ।
सुरथो नाम राजाभूत्समस्ते क्षितिमण्डले ॥४॥

પૂર્વે સ્વારોચિષે કાળે જન્મ્યા જે ચૈત્રવંશમાં,
સુરથ નામના રાજા, ચક્રવર્તી ભુ ના હતા.

तस्य पालयतः सम्यक् प्रजाः पुत्रानिवौरसान् ।
बभूवुः शत्रवो भूपाः कोलाविध्वंसिनस्तदा ॥५॥

પ્રજાને પ્રેમથી રાજા, પાળતા પુત્રના સમા,
છતાં તેના થયા શત્રુ, કોલા વિધ્વંસકો ઘણાં.

तस्य तैरभवद् युद्धमतिप्रबलदण्डिनः ।
न्यूनैरपि स तैर्युद्धे कोलाविध्वंसिभिर्जितः ॥६॥

તે રાજાને થયું યુદ્ધ, જે દંડિન હતો બલી,
છતાં હારેલ સંગ્રામે, કોલા-વિધ્વંસકો થકી.

ततः स्वपुरमायातो निजदेशाधिपोऽभवत् ।
आक्रान्तः स महाभागस्तैस्तदा प्रबलारिभिः ॥७॥

નાસીને સ્વપુરે આવ્યો, સ્વદેશે રાજવી રહ્યો,
આક્રમ્યા ત્યાં, મહાભાગ! અતિ પ્રબળ શત્રુઓ.

अमात्यैर्बलिभिर्दुर्बलस्य दुरात्मभिः ।
कोशे बलं चापहृतं तत्रापि स्वपुरे ततः ॥८॥

બલી દુષ્ટ અમાત્યોએ દુર્બલ રાજ દેખતાં,
ખજાનો સૈન્ય ને સત્તા છીનવી સ્વવશે કર્યા.

ततो मृगयाव्याजेन हृतस्वाम्यः स भूपतिः ।
एकाकी हयमारुह्य जगाम गहनं वनम् ॥९॥
તે દેખી મૃગયા બ્હાને, હતાશ ભૂપતિ બની,
એકાકી અશ્વ આરુઢ, નાઠો એ વનની પ્રતિ.

स तत्राश्रममद्राक्षीद् द्विजवर्यस्य मेधसः ।
प्रशान्तश्वापदाकीर्णं मुनिशिष्योपशोभितम् ॥१०॥
નિહાળ્યો ત્યાં વને ભૂપે, મેધસ મુનિ આશ્રમે,
પ્રશાંત સૌમ્ય નિર્વૈરી, શ્રેષ્ઠ શિષ્યે સુશોભિત.

तस्थौ कंचित्स कालं च मुनिना तेन सत्कृत; ।
इतश्चेतश्च विचरंस्तस्मिन्मुनिवराश्रमे ॥११॥
સત્કાર પામતા રાજા રહ્યા તે મુનિ આશ્રમ,
ફરતાં ફરતાં આંહી, રાજા તેં કાળ નિર્ગમે.

सोऽचिन्तयत्तदा तत्र ममत्वाकृष्टचेतनः ।
मत्पूर्वैः पालितं पूर्वं मया हीनं पुरं हि तत् ॥१२॥
મમત્વે વ્યગ્ર ચિત્તેથી શોચતા રાજવી ત્યહાં,
પાલિત પૂર્વજે પૂર્વે, દુઃખી મારી હશે પ્રજા.

मद्भृत्यैस्तैरसद्वृत्तैर्धर्मतः पाल्यते न वा ।
न जाने स प्रधानो मे शूरहस्ती सदामदः ॥१३॥
શું હશે રક્ષતા ધર્મે? દુરાચારી સ્વ સેવકો,
ન જાણું મસ્ત એ મારો, હશે હસ્તી શું ઝૂરતો?

मम वैरिवशं यातः कान् भोगानुपलप्स्यते ।
ये ममानुगता नित्यं प्रसाद धन भोजनैः ॥१४॥
પડ્યા શત્રુ પનારે તે, ભોગો શું ભોગતા હશે,
પામે શું અનુગામી એ, કૃપા કે ધન ભોજને.

अनुवृत्तिं ध्रुवं तेऽद्य कुर्वन्त्यन्यमहीभृताम् ।
असम्यग्व्ययशीलैस्तैः कुर्वद्भिः सततं व्ययम् ॥१५॥
અનુસરે મને જે તે, અન્ય અનુસરતા હશે?

ઉડાઉ અસભ્ય લોકો, દુર્વ્યય કરતાં હશે.

संचितः सोऽतिदुःखेन क्षयं कोशो गमिष्यति ।
एतच्चान्यच्च सततं चिन्तयामास पार्थिवः ॥१६॥

કરેલો કષ્ટથી ભેળો ખાલી ભંડાર થૈ જશે,
આ તથા અન્ય ચિંતાથી, ચિંતિત રાજવી રહે.

तत्र विप्राश्रमाभ्याशे वैश्यमेकं ददर्श सः ।
स पृष्टस्तेन कस्त्वं भो हेतुश्चागमनेऽत्र कः ॥१७॥

ત્યાં તે આશ્રમની પાસે, નિહાળ્યો એક વૈશ્યને,
પૂછતા કોણ છો ભાઈ! આવ્યા શા હેતુએ વને?

सशोक इव कस्मात्त्वं दुर्मना इव लक्ष्यसे ।
इत्याकर्ण्य वचस्तस्य भूपतेः प्रणयोदितम् ॥१८॥

જણાતા શોકથી ગ્રસ્ત, શાને અસ્વસ્થ છે મન,
સાંભળી વાણ આ આવી, રાજાની પ્રેમપૂર્વક.

प्रत्युवाच स तं वैश्यः प्रश्रयावनतो नृपम् ॥१९॥

વિનીત ભાવથી પ્રણમી, કરી કથા નિવેદન.

वैश्य उवाच

વૈશ્ય ઉવાચ

समाधिर्नाम वैश्योऽहमुत्पन्नो धनिनां कुले ॥२१॥

સમાધિ નામ, છું વૈશ્ય, જન્મ્યો શ્રીમંતને કુળે.

पुत्रदारैर्निरस्तश्च धनलोभादसाधुभिः ।
विहीनश्च धनैर्दारैः पुत्रैरादाय मे धनम् ॥२२॥

કિન્તુ સ્ત્રી-પુત્ર આદિ એ, દ્રવ્ય લોભે તજ્યો મને,
વંચિત પુત્ર દારાથી, તથા વંચિત હું ધને.

वनमभ्यागतो दुःखी निरस्तश्चाप्तबन्धुभिः ।
सोऽहं न वेद्मि पुत्राणां कुशलकुशलात्मि-काम् ॥२३॥

ત્યજાયેલો સ્વ-બંધુથી, દુઃખી આવેલ છું વને,
ન જાણું અહીં બેઠાં હું, કે પુત્રો ક્ષેમ શું હશે?

प्रवृत्तिं स्वजनानां च दाराणां चात्र संस्थितः ।
किं नु तेषां गृहे क्षेममक्षेमं किं नु साम्प्रतम् ॥२४॥
પ્રવૃત્તિ સ્વજનોની ને, શું પત્ની કરતી હશે,
ન જાણું ક્ષેમ અક્ષેમ સર્વ કો અધુના ગૃહે.
कथं ते किं न सद्वृत्ता दुर्वृत्ताः किं नु मे सुताः ॥२५॥
હશે પુત્રો સદાચારી કે દુર્વૃત્તિ થયા હશે?

राजोवाच

રાજો ઉવાચ

यैर्निरस्तो भवाँल्लुब्धैः पुत्रदारादिभिर्धनैः ॥२७॥
જે લોભી પુત્ર દારાએ, ધકેલ્યો ધન કારણે.
तेषु किं भवतुः स्नेहमनुबघ्नाति मानसम् ॥२८॥
આમ તેના પ્રતિ શાને, બંધાઓ સ્નેહ બંધને.

वैश्य उवाच

વૈશ્ય ઉવાચ

एवमेतद्यथा प्राह भवानस्मद्गतं वचः ॥३०॥
કહ્યું મારે વિષે આપે, તે વસ્તુતઃ સત્ય છે.
किं करोमि न बध्नाति मम निष्ठुरतां मनः ।
यैः संत्यज्य पितृस्नेहं धनलुब्धैर्निराकृतः ॥३१॥
શું કરું કિંતુ ના મારું, મન નિષ્ઠુરતા ધરે,
જે પુત્રે પિતૃનો સ્નેહ, પત્નીએ પતિ સ્નેહને.
पतिस्वजनहार्दं च हार्दि तेष्वेव मे मनः ।
किमेतन्नाभिजानामि जानन्नपि महामते ॥३२॥
ત્યાગી બન્ધુ, બંધુ સ્નેહ કાઢી મૂક્યો શ્રીલાલચે,
જાણું આ, તોય ના જાણું, કેમ આવું થતું હશે?
यत्प्रेमप्रवणं चित्तं विगुणेष्वपि बन्धुषु ।
तेषां कृते मे निःश्वासो दौर्मनस्यं च जायते ॥३३॥
શાને મારું ચિત્ત મગ્ન થતું નગુણા બંધુથી,

જેને કાજે નિસાસાઓ નાખતો હું થતો દુઃખી.

करोमि किं यन्न मनस्तेष्वप्रीतिषु निष्ठुरम् ॥३४॥

શું કરું મન આ મારું, ના નિષ્ઠુર થતું હજી.

मार्कण्डेय उवाच

માર્કણ્ડેય ઉવાચ

ततस्तौ सहितौ विप्र तं मुनिं समुपस्थितौ ॥३६॥

તે પછી, વિપ્ર! એ બંને જતા મુનિ સમીપમાં.

समाधिर्नाम वैश्योऽसौ स च पार्थिवसत्तमः ।

कृत्वा तु तौ यथान्यायं यथार्हं तेन संविदम् ॥३७॥

સમાધિ નામનો વૈશ્ય અને તે ભૂપતિ મહા,

કર્યા તેણે યથા ન્યાયે, પ્રણામ, વિનયે ત્યહાં.

उपविष्टौ कथाः काश्चिच्चक्रतुर्वैश्यपार्थिवौ ॥३८॥

બિરાજી ને લઈ આજ્ઞા, સ્વ-કથી સંભળાવતા.

राजोवाच

રાજો ઉવાચ

भगवंस्त्वामहं प्रष्टुमिच्छाम्येकं वदस्व तत् ॥४०॥

પ્રભુ! એક પૂછું પ્રશ્ન સમજાવો, મુનીશ્વર !

दुःखाय यन्मे मनसः स्वचित्तायत्ततां विना ।

ममत्वं गतराज्यस्य राज्याङ्गेष्वखिलेष्वपि ॥४१॥

ચિત્ત સ્વાધીન ના તેથી પામું છું દુઃખ હું ઘણું,

ખોયેલા રાજ્યનું મારું મમત્વ નવ છૂટતું.

जानतोऽपि यथाज्ञस्य किमेतन्मुनिसत्तम ।

अयं च निकृतः पुत्रैर्दारैर्भृत्यैस्तथोज्झितः ॥४२॥

જાણું છું તોય ના જાણું, શું આ તે જ મુનિસત્તમ ?

અને આ વૈશ્ય સ્ત્રી પુત્રે ને સેવકે તિરસ્કૃત.

स्वजनेन च संत्यक्तस्तेषु हार्दी तथाप्यति ।

एवमेष तथाहं च द्वावप्यत्यन्तदुःखितौ ॥४३॥

તથાપિ આપ્તનો સ્નેહ રહે છે કેમ ચિત્તમાં,
અને આથી અમે શાને, દુઃખ અત્યંત પામતા.

दृष्टदोषेऽपि विषये ममत्वाकृष्टमानसौ ।
तत्किमेतन्महाभाग यन्मोहो ज्ञानिनोरपि ॥४४॥

પ્રત્યક્ષ દેખતા દોષ, છતાં મમત્વ ખેંચતા,
શું હશે આ મહાભાગ! છીએ બે સમજું છતાં.

ममास्य च भवत्येषा विवेकान्धस्य मूढता ॥४५॥

વિવેક શૂન્યના જેવી જણાયે કેમ મૂઢતા.

ऋषिरुवाच

ઋષિ ઉવાચ

ज्ञानमस्ति समस्तस्य जन्तोर्विषयगोचरे ॥४७॥

વિષય માર્ગનાં જ્ઞાન હોય છે જંતુ માત્રમાં.

विषयश्च महाभाग याति चैवं पृथक् पृथक् ।
दिवान्धाः प्राणिनः केचिद्रात्रावन्धास्तथापरे ॥४८॥

ને છે આ વિષયો સૌના, મહાભાગ! પૃથક્ પૃથક્,
દિવસે અંધ કો પ્રાણી, કો' રાતે આંધળા જગ.

केचिद्दिवा तथा रात्रौ प्राणिनस्तुल्यदृष्टयः ।
ज्ञानिनो मनुजाः सत्यं किं तु ते नहि केवलम् ॥४९॥

કેટલા દિન રાત્રિએ, દેખે છે સ્પષ્ટ દૃષ્ટિએ,
સત્ય છે, જન છે જ્ઞાની, કિન્તુ ના એક રૂપ છે.

यतो हि ज्ञानिनः सर्वे पशुपक्षिमृगादयः ।
ज्ञानं च तन्मनुष्याणां यत्तेषां मृगपक्षिणाम् ॥५०॥

સમસ્ત પ્રાણી છે જ્ઞાની, પશુ પક્ષી મૃગાદિક,
મનુષ્યો સમ છે જ્ઞાની પ્રાણીમાંહે યથાતથ.

मनष्याणां च यत्तेषां तुल्यमन्यत्तथोभयोः ।
ज्ञानेऽपि सति पश्यैतान् पतङ्गाञ्छावचञ्चुषु ॥५१॥

માનવી પ્રાણીની માંહે સમાન ભાવ છે ભર્યા,

નિહાળે જ્ઞાન પક્ષીનાં, જે લઈ નિજ ચાંચમાં.

कणमोक्षाद्दतान्मोहात्पीड्यमानानपि क्षुधा ।
मानुषा मनुजव्याघ्र साभिलाषाः सुतान् प्रति ॥५२॥

મૂકે મ્હોંએ અન્ન દાણા મોહે પોતે રહી ભૂખ્યાં,
ધરી રાજા! અભિલાષા માનવી પુત્ર પોષતા.

लोभात्प्रत्युपकाराय नन्वेतान् किं न पश्यसि ।
तथापि ममतावर्ते मोहगर्ते निपातिताः ॥५३॥

લોભને પ્રત્યુપકારે, શું નથી દેખતા તમે,
કે ચડી મમતા ચક્રે, મોહિની ખાઈમાં પડે.

महामायाप्रभवेण संसारस्थितिकारिणा ।
तन्नात्र विस्मयः कार्यो योगनिद्रा जगत्पतेः ॥५४॥

સ્થિતિ સંસાર કારિણી, મહામાયા પ્રભાવથી,
કરે છે વિસ્મયી કાર્યો, યોગનિદ્રા પ્રભુ તણી.

महामाया हरेश्चैषा तया संमोह्यते जगत् ।
ज्ञानिनामपि चेतांसि देवी भगवती हि सा ॥५५॥

હરિ માયા હરે ચિત્ત, તથા મુગ્ધ કરે જગ,
હરે છે જ્ઞાન જ્ઞાનીનાં, દેવી ભગવતી, નૃપ!

बलादाकृष्य मोहाय महामाया प्रयच्छति ।
तया विसृज्यते विश्वं जगदेतच्चराचरम् ॥५६॥

આકર્ષી બળથી મોહે મહામાયા ફસાવતી,
ચરાચર કરે આમ સમસ્ત વિશ્વની સ્થિતિ.

सैषा प्रसन्ना वरदा नृणां भवति मुक्तये ।
सा विद्या परमा मुक्तेर्हेतुभूता सनातनी ॥५७॥

એ જ પ્રસન્ન વરદા જનોને મુક્તિ આપતી,
તે વિદ્યા છે પરા કે જે મુક્તિ દેતી સનાતની.

संसारबन्धहेतुश्च सैव सर्वेश्वरेश्वरी ॥५८॥

સંસારે બંધનો હેતુ, છે એ સર્વેશ્વરેશ્વરી.

राजोवाच

રાજા ઉવાચ

भगवन् का हि सा देवी महामायेति यां भवान् ।
ब्रवीति कथमुत्पन्ना सा कर्मास्याश्च किं द्विज ॥६०॥

ભગવાન! કોણ તે દેવી મહામાયા કહો તમે.
તથા ઉત્પત્તિ એની ને ચરિત્રો વર્ણવો મુને!

यत्प्रभावा च सा देवी यत्स्वरूपा यदुद्भवा ॥६१॥

પ્રભાવ તેમ પ્રાગટ્ય ને સ્વરૂપ ધરેલ જે.

तत्सर्वं श्रोतुमिच्छामि त्वत्तो ब्रह्मविदां वर ॥६२॥

ઈચ્છું સાંભળવા સર્વે, બ્રહ્મજ્ઞ! આપને મુખે.

ऋषिरुवाच

ઋષિ ઉવાચ

नित्यैव सा जगन्मूर्तिस्तया सर्वमिदं ततम् ॥६४॥

છે દેવી એ વિશ્વમૂર્તિ, જેનાથી વિશ્વ વ્યાપ્ત છે.

तथापि तत्समुत्पत्तिर्बहुधा श्रूयतां मम ।
देवानां कार्यसिद्ध्यर्थमाविर्भवति सा यदा ॥६५॥

તથાપિ ઉત્પત્તિ તેની બહુધા સાંભળો તમે,
દેવોના કાર્ય સિદ્ધયર્થે આવિર્ભાવ થયેલ તે.

उत्पन्नेति यदा लोके सा नित्याप्यभिधीयते ।
योगनिद्रां तदा विष्णुर्जगत्येकार्णवीकृते ॥६६॥

અજન્મા ઉદ્દભવ્યાં લોકે, ભાખે છે નિત્ય છે છતાં,
નિમગ્ન યોગનિદ્રાએ શ્રી વિષ્ણુ ભૂ જલે હતા.

आस्तीर्य शेषमभजत्कल्पान्ते भगवान् प्रभुः ।
तदा द्वावसुरौ घोरौ विख्यातौ मधुकैटभौ ॥६७॥

સૂતેલા શેષને અંકે કલ્પાન્તે ભગવાન પ્રભુ,
તદા બે અસુરો ઘોર ખ્યાત કૈટભ ને મધુ.

विष्णुकर्णमलोद्भूतौ हन्तुं ब्रह्माणमुद्यतौ ।

स नाभिकमले विष्णोः स्थितो ब्रह्मा प्रजापतिः ॥६८॥
વિષ્ણુ કર્ણમલે જન્મ્યા, તત્પર અજના વધે,
જે વિષ્ણુ નાભિ કમલે બેઠેલા સન્મુખે જુએ.

दृष्ट्वा तावसुरौ चोग्रौ प्रसुप्तं च जनार्दनम् ।
तुष्टाव योगनिद्रां तामेकाग्रहृदयस्थितः ॥६९॥
દેખ્યા બે અસુરો સામે છે સૂતેલ જનાર્દન,
પ્રસન્ન યોગનિદ્રાથી તદા ચિત્ત કર્યું સ્થિર.

विबोधनार्थाय हरेर्हरिनेत्रकृतालयाम् ।
विश्वेश्वरीं जगद्धात्रीं स्थितिसंहारकरिणीम् ॥७०॥
જગાડવા સ્તવે, દેવી, જે હરિ નેત્રમાં વસી,
વિશ્વેશ્વરી જગદ્ધાત્રી સ્થિતિ સંહાર કારિણી.

निद्रां भगवतीं विष्णोरतुलां तेजसः प्रभुः ॥७१॥
તેજસ્વી વિષ્ણુ નિદ્રાની બ્રહ્માજી કરતા સ્તુતિ.

ब्रह्मोवाच

બ્રહ્મા ઉવાચ

त्वं स्वाहा त्वं स्वधां त्वं हि वषट्कारः स्वरात्मिका ॥७३॥
તું સ્વાહા, તું સ્વધા તું છો વષટ્કાર સ્વરાત્મિકા.

सुधा त्वमक्षरे नित्ये त्रिधा मात्रात्मिका स्थिता ।
अर्धमात्रास्थिता नित्या यानुच्चार्या विशेषतः ॥७४॥
તું સુધા અક્ષર-નિત્યા, ત્રિમાત્રા રૂપ સંસ્થિતા,
ને વસી અર્ધમાત્રા જે, ઉચ્ચારીએ શકાય ના.

त्वमेव संध्या सावित्री त्वं देवी जननी परा ।
त्वयैतद्धार्यते विश्वं त्वयैतत्सृज्यते जगत् ॥७५॥
તમે સાવિત્રી ને સંધ્યા છો દેવી! જનની તમે,
તમે જ ધારતાં વિશ્વ, ને સર્જો જગને તમે.

त्वयैतत्पाल्यते देवि त्वमत्स्यन्ते च सर्वदा ।
विसृष्टौ सृष्टिरूपां त्वं स्थितिरूपा च पालने ॥७६॥

તમે જ પાળતાં, દેવિ! સદા લયે કરો તમે,
ઉત્પત્તિમાં સૃષ્ટિરૂપા, છો સ્થિતિરૂપ પાલને.

तथा संहृतिरूपान्ते जगतोऽस्य जगन्मये ।
महाविद्या महामाया महामेधा महास्मृतिः ॥७७॥

સંહારરૂપ કલ્પાંતે, ને જગે છો જગન્મયે,
મહાવિદ્યા મહામાયા, મહામેધા સ્મૃતિ તમે.

महामोहा च भवती महादेवी महासुरी ।
प्रकृतिस्त्वं च सर्वस्य गुणत्रयविभाविनी ॥७८॥

મહામોહ સ્વરૂપી છો, મહાદેવી મહાસુરી,
પ્રકૃતિ રૂપ સર્વેનાં, ઉદ્દભવ ત્રિગુણો તણી.

कालरात्रि र्महारात्रि र्मोहरात्रिश्च दारुणा ।
त्वं श्रीस्त्वमीश्वरी त्वं ह्रीस्त्वं बुद्धिर्बोधलक्षणा ॥७९॥

કાળરાત્રિ મહારાત્રિ મોહરાત્રિ તું દારૂણી,
તું હ્રય ઈશ્વરી ને શ્રી બુદ્ધિ બોધ-રૂપિણી.

लज्जा पुष्टिस्तथा तुष्टिस्त्वं शान्तिः क्षान्तिरेव च ।
खड्गिनी शूलिनी घोरा गदिनी चक्रिणी तथा ॥८०॥

લજ્જા પુષ્ટિ તથા તુષ્ટિ, તું શાન્તિ તું ક્ષમા વળી,
ખડ્ગિની શૂલિની ઘોરા, ગદા ને ચક્ર ધારિણી.

शङ्खिनी चापिनी बाणभुशुण्डीपरिघायुधा ।
सौम्या सौम्यतराशेषसौम्यभ्यस्त्वतिसुन्दरी ॥८१॥

ભોગળ શંખ ને ચાપ ગોફણ બાણ ધારિણી,
પ્રશાંત મોક્ષદાત્રી તું, સૌમ્ય તું શ્રેષ્ઠ સુંદરી.

परपराणां परमा त्वमेव परमेश्वरी ।
यच्च किंचित्क्वचिद्वस्तु सदसद्वाखिलात्मिके ॥८२॥

પર ને અપરેથીએ, છો પરા, પરમેશ્વરી !
સર્વત્ર સત્-અસત્ રૂપે છો તમે અખિલેશ્વરી !

तस्य सर्वस्य या शक्तिः सा त्वं किं स्तूयसे तदा ।

यया त्वया जगत्स्रष्टा जगत्पात्यत्ति यो जगत् ॥८३॥
છો બધાંની તમે શક્તિ ત્યાં સ્તુતિ કો' કરી શકો,
જે ઈશ વિશ્વને સર્જે પાળે તેમ સંહારે.

सोऽपि निद्रावशं नीतः कस्त्वां स्तोतुमिहेश्वरः ।
विष्णु शरीरग्रहणमहमीशान एव च ॥८४॥
તેનેય ઘેરતાં દેવિ નિદ્રામાં? કોણ ત્યાં સ્તવે,
મને ને શંભુ વિષ્ણુને ધરાવ્યા દેહને તમે.

कारितास्ते यतोऽतस्त्वां कः स्तोतुं शक्तिमान् भवेत् ।
सा त्वमित्थं प्रभावैः स्वैरुदारैर्देवि संस्तुता ॥८५॥
તો એવો કોણ છે દેવિ કે જે સ્તુતિ કરી શકે,
છો ઉદાર સ્વપ્રભાવે સ્વપ્રશંસિત છો તમે.

मोहयैतौ दुराधर्षावसुरौ मधुकैटभौ ।
प्रबोधं च जगत्स्वामी नीयतामच्युतो लघु ॥८६॥
પમાડો મોહ દૈત્યોને, દુર્ધષ મધુ કૈટભ,
ને જગાડો જગન્નાથ ત્વરાથી દેવિ! અચ્યુત.

बोधश्च क्रियतामस्य हन्तुमेतौ महासुरौ ॥८७॥
ઉત્પન્ન કરજો બુદ્ધિ, સંહારવા મહાસુર.

ऋषिरुवाच

एवं स्तुता तदा देवी तामसी तत्र वेधसा ॥८९॥
સ્તવાયાં આમ બ્રહ્માથી હત્યાર્થે દેવિ તામસી.

विष्णोः प्रबोधनार्थाय निहन्तुं मधुकैटभौ ।
नेत्रास्यनासिकाबाहु हृदयेभ्यस्तथोरसः ॥९०॥
સ્તવતાં વિષ્ણુને દેવિ નાશાર્થે મધુ કૈટભ,
નેત્ર મ્હોં નાસિકા બાહુ, પ્રગટ્યાં વક્ષ ને ઉર.

निर्गम्य दर्शने तस्थौ ब्रह्मणोऽव्यक्तजन्मनः ।
उत्तस्थौ च जगन्नाथस्तया मुक्तो जनार्दनः ॥९१॥
અવ્યક્ત અજ બ્રહ્માની, આવ્યાં દૃષ્ટિ સમીપ એ,

ને નિદ્રાથી થયા મુક્ત, જગન્નાથ જનાર્દને.

एकार्णवेऽहिशयनात्ततः स ददृशे च तौ ।
मधुकैटभो दुरात्मानावतिवीर्यपराक्रमौ ॥९२॥

પયોધિ શેષ શય્યાથી જાગતાં દેખતાં ત્યહિં,
મધુ કૈટભ દુષ્ટાત્મા અતિ બલવાન વિક્રમી.

क्रोधरक्तेक्षणावत्तुं ब्रह्माणं जनितोद्यमौ ।
समुत्थाय ततस्ताभ्यां युयुधे भगवान् हरिः ॥९३॥

ક્રોધે છે રક્ત નેત્રો ને ભક્ષવા એ જ ઉત્સુકી,
દેખી આ દુષ્ટને ઊઠ્યા યુદ્ધાર્થે ભગવન્ હરિ.

पंचवर्षसहस्त्राणि बाहुप्रहरणो विभुः ।
तावप्यतिबलोन्मत्तौ महामायाविमोहितौ ॥९४॥

બાહુ યુદ્ધે લડ્યા પાંચ હજાર વર્ષ ત્યાં વિભુ,
મહામાયા થકી મુગ્ધ ઉન્મત્ત બનતા વધુ.

उक्तवन्तौ वरोऽस्मत्तो व्रियतामिति केशवम् ॥९५॥

ને કહે વર માગી લ્યો, છીએ પ્રસન્ન, કેશવ!

श्रीभगवानुवाच

भवेतामद्य मे तुष्टौ मम वध्यावुभावपि ॥९७॥

પ્રસન્ન હું થકી હો તો, મારે હાથે મરો તમે.

किमन्येन वरेणात्र एतावद्धि वृतं मम ॥९८॥

એટલું વરમાં માગું, ના અન્ય કૈં સ્પૃહા મને.

ऋषिरुवाच

ઋષિ ઉવાચ

वंचिताभ्यामिति तदा सर्वमापोमयं जगत् ॥१००॥

ભ્રમિત આમ દૈત્યે ત્યાં દેખ્યું જલે ભર્યું જગ.

विलोक्य ताभ्यां गदितो भगवान् कमलेक्षणः ।
आवां जहि न यत्रौर्वी सलिलेन परिप्लुता ॥१०१॥

નિહાળી જલ સર્વત્ર વદ્યા પંકજ નેત્રથી,

અમોને હણજો જ્યાં ના હો ડૂબી જલથી મહી.

ऋषिरुवाच

ઋષિ ઉવાચ

तथेत्युक्त्वा भगवता शङ्खचक्रगदाभृता ।
कृत्वा चक्रेण वै च्छिन्नै जघने शिरसी तयोः ॥१०३॥

તથાસ્તુ કહીને ત્યારે, શંખ ચક્ર ગદાધરે,
કર્યા છિન્ન સ્વચક્રેથી, ધરીને શીર્ષ સાથળે.

एवमेषा समुत्पन्ना ब्राह्मणा संस्तुता स्वयम् ।
प्रभावमस्या देव्यास्तु भूयः श्रृणु वदामि ते ॥१०४॥

સ્વયં ત્યાં પ્રકટ્યા દેવી, આમ બ્રહ્મા સ્તુતિ વડે,
ને કહું છું હવે એનો પ્રભાવ સાંભળો તમે.

इति श्रीमार्कण्डेय पुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये मधुकैटभवधो नाम प्रथमोऽध्यायः ॥

ઈતિ શ્રી માર્કણ્ડેય પુરાણે સાવર્ણિક મન્વન્તરે દેવી મહાત્મ્યે મધુકૈટભ-વધ નામે પ્રથમ અધ્યાય.

*

द्वितीयोऽध्याय:

અધ્યાય બીજો

(દેવતાઓના તેજથી દેવીનો પ્રાદુર્ભાવ અને મહિષાસુરના સૈન્યનો વધ)

विनियोगः

ॐ अस्य श्री मध्यम चरित्रस्य विष्णुर्ऋषिः श्री महालक्ष्मी देवता उष्णिक् छंदः शाकंभरी शक्तिः दुर्गा बीजम् वायुस्तत्त्वम् यजुर्वेदः स्वरूपम् श्री महाकाली प्रीत्यर्थे मध्यमचरित्रजपे विनियोगः ॥

ॐ આ મધ્યમ ચરિત્રના વિષ્ણુ ૠષિ,
મહાલક્ષ્મી દેવતા, ઉષ્ણિક છંદ, શાકંભરી શક્તિ,
દુર્ગા બીજ, વાયુ તત્વ, અને યજુર્વેદ સ્વરૂપ છે,
શ્રી મહાલક્ષ્મી પ્રીત્યર્થે મધ્યમ ચરિત્ર જપે વિનિયોગ.

ध्यानम्

ॐ अक्षस्रक्परशुं गदेषुकुलिशं पद्मं धनुष्कुण्डिकां
दण्डं शक्तिमसिं च चर्म जलजं घण्टां सुराभाजनम् ।
शूल पाशसुदर्शने च दधतीं हस्तैः प्रसन्नाननां
सेवे सैरिभमर्दिनीमिह महालक्ष्मीं सरोजस्थिताम् ॥

કુંડી વજ્ર ગદા સરોજ ફરસી, ને અક્ષયમાલા ધનુ,
શક્તિ દંડ અસિ સુ-શંખ જલજ, પાત્રે ભર્યું છે મધુ,
ઘંટા ઢાલ સુદર્શનાદિ શૂલ ને છે પાશ હસ્તે ધર્યા.
વંદુ છું અરિમર્દિની, નમું મહાલક્ષ્મી સરોજાસના.

ॐ ह्रिं ऋषिरुवाच

देवासुरमभुद्युद्धं पूर्णमब्दशतं पुरा ।
महिषेऽसुराणामधिपे देवानां च पुरन्दरे ॥२॥

દેવ ને દૈત્યનું પૂર્વે, મચ્યું સો વર્ષનું રણ,
મહિષાસુર છે દૈત્યે ને સુરોએ પુરંદર.

तत्रासुरैर्महावीर्यैर्देवसैन्यं पराजितम् ।

जित्वा च सकलान् देवानिन्द्रोऽभून्महिषासुरः ॥३॥

थयुं त्यां बलि दैत्ये ने सुरोએ પરાજિત,

જીતી સર્વે સુરો થાતો, મહેન્દ્ર મહિષાસુર.

ततः पराजिता देवाः पद्मयोनिं प्रजापतिम् ।

पुरस्कृत्य गतास्तत्र यत्रेशगरुडध्वजौ ॥४॥

તદા હારેલ દેવો સૌ, લઈ બ્રહ્મા પ્રજાપતિ,

પધાર્યા અગ્ર રાખી જ્યાં બિરાજ્યા શંભુ, શ્રીપતિ.

यथावृत्तं तयोस्तद्वन्महिषासुरचेष्टितम् ।

त्रिदशाः कथयामासुर्देवाभिभवविस्तरम् ॥५॥

પરાજિત થયા દેવો, મહિષાસુર વિક્રમે,

વૃતાન્ત સર્વ વિસ્તારી, સંભળાવી સુરો કથે.

सूर्येन्द्राग्न्यनिलेन्दूनां यमस्य वरुणस्य च ।

अन्येषां चाधिकारान् स स्वयमेवाधितिष्ठति ॥६॥

કે સૂર્ય, ઇન્દ્ર અગ્નિનાં વાયુ યમ વરુણનાં,

આધિપત્ય અમારાં એ, ઝુંટવી ભોગવે બધાં.

स्वर्गान्निराकृताः सर्वे तेन देवगणा भुवि ।

विचरन्ति यथा मर्त्या महिषेण दुरात्मना ॥७॥

હાંકી મૂકેલ સ્વર્ગેથી, તે ભૂમાં ભટકે, સુર,

દુરાત્મા દૈત્યથી ત્રાસી, વિચરે માનવી સમ.

एतद्वः कथितं सर्वममरारिविचेष्टितम् ।

शरणं वः प्रपन्नाः स्मो वधस्तस्य विचिन्त्यताम् ॥८॥

દૈત્યોની દુષ્ટ ચેષ્ટાઓ જણાવી વર્ણવી અમે,

વિચારો વધ પાપીનો, આવ્યા શરણ્ય આપને.

इत्थं निशम्य देवानां वचांसि मधुसूदनः ।

चकार कोपं शम्भुश्च भ्रुकुटीकुटिलाननौ ॥९॥

દેવોનાં વચનો આવાં, સાંભળી મધુસૂદન,

ને શંભુ અજનાં ક્રોધે, થયાં વક્ર ભ્રુ ને મુખ.

ततोऽतिकोपपूर्णस्य चक्रिणो वदनात्ततः ।
निश्चक्राम महत्तेजो ब्रह्मणः शंकरस्य च ॥१०॥

અતિશય ક્રોપથી પૂર્ણ, બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેશના,
મુખેથી પ્રગટી ત્યાં તો, મહાન તેજથી ઘટા.

अन्येषं चैव देवानां शक्रादीनां शरीरतः ।
निर्गतं सुमहत्तेजस्तच्चैक्यं समगच्छत ॥११॥

તથા અન્યાન્ય દેવોના અને ઇન્દ્ર શરીરથી,
નીસરી તેજની ધારા, જુજવી એકમાં ભળી.

अतीव तेजसः कूटं ज्वलन्तमिव पर्वतम् ।
ददृशुस्ते सुरास्तत्र ज्वालाव्याप्तदिगन्तरम् ॥१२॥

ને થયો તેજનો પુંજ, જ્વાજલ્યમાન અદ્રિશો,
દેખતા દેવતા જાણે, જ્વાલાથી વિશ્વ વ્યાપ્ત હો.

अतुलं तत्र तत्तेजः सर्वदेवशरीरजम् ।
एकस्थं तदभून्नारी व्याप्तलोकत्रयं त्विषा ॥१३॥

અમાપ તેજ આ જેવું સર્વ દેવ શરીરથી,
ભળ્યું કે ઉદ્દભવી નારી, વ્યાપ્ત ત્રૈલોક્ય કાન્તિથી.

यदभूच्छाम्भवं तेजस्तेनाजायत तन्मुखम् ।
याम्येन चाभवन् केशा बाहवो विष्णुतेजसा ॥१४।

શંભુના તેજથી થાતું પ્રકટ દેવીનું મુખ,
યમના તેજથી કેશ, વિષ્ણુના તેજથી ભુજ.

सौम्येन स्तनयोर्युग्मं मध्यं चैन्द्रेण चाभवत् ।
वारुणेन च जङ्घोरू नितम्बस्तेजसा भुवः ॥१५॥

ઉરૂ બે ચંદ્રના તેજે ઇન્દ્રના તેજથી કટી,
વારુણી તેજથી જંઘા, નિતંબ પૃથ્વી તેજથી.

ब्रह्मणस्तेजसा पादौ तदङ्गुल्योऽर्कतेजसा ।
वसूनां च कराङ्गुल्यः कौबेरेण च नासिका ॥१६॥

બ્રહ્માના તેજથી પાદો, સૂર્ય તેજે પદાંગુલી,

હસ્તાંગુલી વસુ તેજે, નાક કુબેર તેજથી.

तस्यास्तु दन्ताः सम्भूताः प्राजापत्येन तेजसा ।
नयनत्रितयं जज्ञे तथा पावकतेजसा ॥१७॥

પ્રકટયા દાંત દેવીના, ત્યાં પ્રજાપતિ તેજથી,
ત્રિનેત્ર પ્રકટ્યાં ત્યાં તો મહા પાવક જ્યોતથી.

भ्रुवौ च संध्ययोस्तेजः श्रवणावनिलस्य च ।
अन्येषां चैव देवानां सम्भवस्तेजसां शिवा ॥१८॥

સંધ્યાના તેજથી ભ્રુ ને શ્રવણો વાયુ તેજથી
ઉદ્દભવ્યાં આમ કલ્યાણી સમસ્ત દેવ દ્યોતથી.

ततः समस्तदेवानां तेजोराशिसमुद्भवाम् ।
तां विलोक्य मुदं प्रापुरमरा महिषार्दिताः ॥१९॥

આવાં સમસ્ત દેવોના તેજના પુંજ ઉદ્દભવ્યા,
નિહાળી ત્રસ્ત દૈત્યોથી દેવો આનંદ પામતાં.

शूलं शूलाद्विनिष्कृष्य ददौ तस्यै पिनाकधृक् ।
चक्रं च दत्तवान् कृष्णः समुत्पाद्य स्वचक्रतः ॥२०॥

સ્વ શૂલે શૂલ કાઢીને પિનાકી શંભુ આપતા,
ચક્રને ચક્રથી ખેંચી, દેવીને કૃષ્ણ અર્પતાં.

शङ्खं च वरुणः शक्तिं ददौ तस्यै हुताशनः ।
मारुतो दत्तवांश्चापं बाणपूर्णे तथेषुधी ॥२१॥

વરુણે શંખ દીધો ને દીધી શક્તિ હુતાશને,
વાયુએ ચાપ સાથે બે દીધાં ભાથાં ભરી શરે.

वज्रमिन्द्रः समुत्पाद्य कुलिशादमराधिपः ।
ददौ तस्यै सहस्राक्षो घण्टामैरावताद् गजात् ॥२२॥

વજ્રથી વજ્ર ઉત્પન્ન, કરી, દે અમરાધિપ,
દિયે ઘંટા સહસ્રાક્ષ, ઉતારી ગજથી નૃપ !

कालदण्डाद्यमो दण्डं पाशं चाम्बुपतिर्ददौ ।
प्रजापतिश्चाक्षमालां ददौ ब्रह्मा कमण्डलुम् ॥२३॥

કાલદંડ યમે દીધો વરુણ પાશ અર્પતા,
પ્રજાપતિ અક્ષમાલા, કમંડલુ અજે દીધાં.

समस्तरोमकूपेषु निजरश्मीन् दिवाकरः ।
कालश्च दत्तवान् खड्गं तस्याश्चर्म च निर्मलम् ॥२४॥

રોમે રોમે સ્વ રશ્મીનાં દેતાં તેજ દિવાકર,
અર્પતા ખડ્ગ ને ઢાલ, ભગવાન કાળ નિર્મળ.

क्षीरोदश्चामलं हारमजरे च तथाम्बरे ।
चूडामणिं तथा दिव्यं कुण्डले कटकानि च ॥२५॥

ક્ષીરાબ્ધિએ સ્વચ્છ માળા ને બે અજર અંબરો,
તથા ચૂડામણિ દિવ્ય, કુંડલો તેમ કંકણો.

अर्धचन्द्रं तथा शुभ्रं केयूरान् सर्वबाहुषु ।
नूपुरौ विमलौ तद्वद् ग्रैवेयकमनुत्तमम् ॥२६॥

દામણી અર્ધ-ચંદ્રી ને ભુજાનાં શુભ્ર કેયુરો,
કંઠ આભરણો શ્રેષ્ઠ અનૂપ પદ ઝાંઝરો.

अङ्गुलीयकरत्नानि समस्तास्वङ्गुलीषु च ।
विश्वकर्मा ददौ तस्यै परशुं चातिनिर्मलम् ॥२७॥

જડેલ રત્નની વીંટી, સમસ્ત આંગળી તણી,
વિશ્વકર્માદિએ તેને તેજસ્વી ફરસી તણી.

अस्त्राण्यनेकरूपाणि तथाभेद्यं च दंशनम् ।
अम्लानपङ्कजां मालां शिरस्युरसि चापराम् ॥२८॥

અનેક રૂપનાં અસ્ત્રો, તથા અભેદ્ય બખ્તર,
નિર્મળ પદ્મ-માળા બે ધારવા શીર્ષ ને ઉર.

अददज्जलधिस्तस्यै पङ्कजं चातिशोभनम् ।
हिमवान् वाहनं सिंहं रत्नानि विविधानि च ॥२९॥

સુશોભિત પદ્મ-પુષ્પ અર્પતા સિંધુ ઉજ્જવલ,
સિંહ-વાહન ને રત્નો, દે દેવીને હિમાલય.

ददावशून्यं सुरया पानपात्रं धनाधिपः ।

शेषश्च सर्वनागेशो महामणिविभूषितम् ॥३०॥

ધનાધ્યક્ષે ધર્યું પાત્ર, મધુથી પૂર્ણ શાશ્વત,
નાગેશ નાગના શેષ, જે છે ધરણિ ધારક.

नागहारं ददौ तस्यै धत्ते यः पृथिवीमिमाम् ॥
अन्यैरपि सुरैर्देवी भूषणैरायुधैस्तथा ॥३१॥

સમર્પે નાગ હારો ને મહામણિ વિભૂષિત,
અર્પતા અન્ય દેવોએ, ભૂષણ તેમ આયુધ.

सम्मानिता ननादोच्चैः साट्टहासं मुहुर्मुहुः ।
तस्या नादेन घोरेण कृत्स्नमापूरितं नभः ॥३२॥

વારંવાર અટ્ટહાસે દેવી ગર્જ્યાં ઊંચે સ્વર,
અને એ ઘોર નાદેથી, ગર્જતું નભ મંડળ.

अमायतातिमहता प्रतिशब्दो महानभूत् ।
चुक्षुभुः सकला लोकाः समुद्राश्च चकम्पिरे ॥३३॥

ના સમાઈ શકે એવો પ્રતિધ્વનિ થયો મહા,
ખળભળ્યાં સર્વ બ્રહ્માંડો, સાગરો કંપતા છલ્યા.

चचाल वसुधा चेलुः सकलाश्च महीधराः ।
जयेति देवाश्च मुदा तामूचुः सिंहवाहिनीम् ॥३४॥

વસુધાય ધ્રુજી ઊઠી, ને ડગ્યા સઘળા ગિરિ,
મોદતા વદતા દેવો, જય હો ! સિંહવાહિની.

तुष्टुवुर्मुनयश्चैनां भक्तिनम्रात्ममूर्तयः ।
दृष्ट्वा समस्तं संक्षुब्धं त्रैलोक्यममरारयः ॥३५॥

સ્તવતા ભક્તિ ભાવેથી પ્રણમી મુનિઓ બધા,
ત્રૈલોકેય ખળભળ્યું દેખી, દેવના શત્રુઓ ચળ્યાં.

संनद्धाखिलसैन्यास्ते समुत्तस्थुरुदायुधाः ।
आः किमेतदिति क्रोधादाभाष्य महिषासुरः ॥३६॥

સજ્જીત સૈન્યની સાથે, શસ્ત્રો ગૃહી ઊભા થયાં,
શોચે કે શું થયું આ તે? મહિષાસુરને બધા.

अभ्यधावत तं शब्दमशेषैरसुरैर्वृतः ।
स ददर्श ततो देवीं व्याप्तलोकत्रयां त्विषा ॥३७॥

કરીને લક્ષ્ય એ નાદ, ધસ્યા વીંટાઈ દૈત્યથી,
ત્યાં દેખ્યાં દેવીને દૈત્ય, વ્યાપ્ત ત્રૈલોક્ય તેજથી.

पादाक्रान्त्या नतभुवं किरीटोल्लिखिताम्बराम् ।
क्षोभिताशेषपातालां धनुर्ज्यानिःस्वनेन ताम् ॥३८॥

ચાંપતી ચરણે પૃથ્વી કિરીટે વ્યોમ સ્પર્શતી,
ખળભળ્યા સપ્ત પાતાળો ધનુ ત્વંચા નિનાદથી.

दिशो भुजसहस्त्रेण समन्ताद् व्याप्य संस्थिताम् ।
ततः प्रववृते युद्धं तया देव्या सुरद्विषाम् ॥३९॥

દિશાઓ કરતી વ્યાપ્ત દેવી હજાર હાથથી
આક્રમ્યો ત્યાં મચ્યું યુદ્ધ, દેવી દૈત્યો રહ્યા લડી.

शस्त्रास्त्रैर्बहुधा मुक्तैरादीपितदिगन्तरम् ।
मिहिषासुरसेनानीश्चिक्षुराख्यो महासुरः ॥४०॥

અસ્ત્રશસ્ત્ર પ્રહારેથી દિશાઓ ચમકી રહી,
ચક્ષુર દૈત્ય સેનાની મહિષાસુરનો મુખી.

ययुधे चामरश्चान्यैश्चतुरङ्गबलान्वितः ।
रथानामयुतैः षड्भिरुदग्राख्यो महासुरः ॥४१॥

લડતો દેવીથી બીજે ચામર ચતુરંગિણી,
ને લઈ આ સાઠ હજાર ઉદગ્ર લડતો બલિ.

अयुध्यतायुतानां च सहस्त्रेण महाहनुः ।
पंचाशद्भिश्च नियुतैरसिलोमा महासुरः ॥४२॥

કરોડ રથીઓ યુક્ત, યુદ્ધે ચડ્યો મહાહનુ
અસિલોમાં રણે ધાયો, પાંચ કોટિ લઈ ચમૂ.

अयुतानां शतै; षड्भिर्बाष्कलो युयुधे रणे ।
गजवाजिसहस्रौघैरनेकैः परिवारितः ॥४३॥

સાઠ લાખ રથી સાથે પડ્યો મેદાન બાષ્કલ,

લાવ્યો અશ્વી ગજારોહી અપાર પરિવારિત.

वृतो रथानां कोट्या च युद्धे तस्मिन्नयुध्यत ।
बिडालाख्योऽयुतानां च पञ्चाशद्भिरथायुतैः ॥४४॥

કરોડો રથીની સાથે કૂદી પડ્યો રણાંગણ,
બિડાલ દૈત્ય આવ્યો ત્યાં, પાંચ અરબ લઈ રથ.

युयुधे संयुगे तत्र रथानां परिवारितः ।
अन्ये च तत्रायुतशो रथनागहयैर्वृताः ॥४५॥

યુદ્ધમાં લડવા લાગ્યો રણાંગણે મહાબલ,
ને આવ્યા અસુરો ત્યાં તો, રથો અશ્વો ગજો સહ.

युयुधुः संयुगे देव्या सह तत्र महासुराः ।
कोटिकोटिसहस्रैस्तु रथानां दन्तिनां तथा ॥४६॥

દેવીની સાથ સંગ્રામે ચડ્યા યુદ્ધે મહાસુરો,
કરોડો શસ્ત્રધારીઓ હસ્તિઓ અશ્વ ને રથો.

हयानां च वृतो युद्धे तत्राभून्महिषासुरः ।
तोमरैर्भिन्दिपालैश्च शक्तिभिर्मुसलैस्तथा ॥४७॥

હયોથી આવૃત્ત યુદ્ધ ચડ્યો તે મહિષાસુર,
તોમરો મૂશળો પાશો ધસ્યા ધારી લઈ કર.

युयुधुः संयुगे देव्या खड्गैः परशुपट्टिशैः ।
केचिच्च चिक्षिपुः शक्तीः केचित्पाशांस्तथापरे ॥४८॥

દેવીની સાથ સંગ્રામે ફેંકતા પરશુ અસિ,
કેટલા ફેંકતા શક્તિ, પાસ ફેંકી રહ્યા લડી.

देवीं खड्गप्रहारैस्तु ते तां हन्तुं प्रचक्रमुः ।
सापि देवी ततस्तानि शस्त्राण्यस्त्राणि चण्डिका ॥४९॥

દેવીને હણવા કાજે, ફેંકી ખડ્ગ પ્રહારતા
શસ્ત્રાસ્ત્રો કરતાં વ્યર્થ કોપિત દેવી ચંડીકા.

लीलयैव प्रचिच्छेद निजशस्त्रास्त्रवर्षिणी ।
अनायस्ताननना देवी स्तूयमाना सुरर्षिभिः ॥५०॥

લીલા માત્રે કરે છિન્ન વરસાવી નિજ શસ્ત્રને,
દેખી પ્રસન્ન દેવર્ષિ ને દેવો સ્તુતિઓ કરે.

मुमोचासुरदेहेषु शस्त्राण्यस्त्राणी चेश्वरी ।
सोऽपि क्रुद्धो धुतसटो देव्या वाहनकेशरी ॥५१॥

દૈત્યોના ભેદવા અંગો છોડે શસ્ત્રાસ્ત્રો, ઈશ્વરી,
કંપાવે કેશવાળી ત્યાં, દેવી વાહન કેસરી.

चचारासुरसैन्येषु वनेष्विव हुताशनः ।
निःश्वासान् मुमुचे यांश्र्च युध्यमाना रणेऽम्बिका ॥५२॥

ધૂસતો દાનવી સૈન્યે યથા વને હુતાશન,
ત્યાં છોડે અંબિકા શ્વાસો જેટલા સમરાંગણ.

त एव सद्यः सम्भूता गणाः शतसहस्रशः ।
युयुधुस्ते परशुभिर्भिन्दिपालासिपट्टिशैः ॥५३॥

તે બધા પ્રગટ્યા સદ્ય દેવીના સેંકડો ગણ,
પરશુ ભિન્દિપાલોને પટ્ટિશે આક્રમે રણ.

नाशयन्तोऽसुरगणान् देवीशक्त्युपबृंहिताः ।
अवादयन्त पटहान् गणाः शङ्खांस्तथापरे ॥५४॥

દેવી પ્રેરિત, દૈત્યોનો વિનાશ કરતે જતે
વગાડે ઢોલ ને શંખ, કેટલાય ગણો અને.

मृदङ्गांश्च तथैवान्ये तस्मिन् युद्धमहोत्सवे ।
ततो देवी त्रिशूलेन गदया शक्तिवृष्टिभिः ॥५५॥

મૃદંગો અન્ય વાજિંત્રો વગાડે રણ ઉત્સવે
દેવી ત્રિશૂલ શક્તિ ને ગદાની વૃષ્ટિઓ કરે.

खड्गादिभिश्च शतशो निजघान महासुरान् ।
पातयामास चैवान्यान् घण्टास्वनविमोहितान् ॥५६॥

લાખો મહાન દૈત્યોનો કર્યો સંહાર ખડગથી,
ઘંટા નિનાદથી મુગ્ધ અનેક ઢળતાં મહીં.

असुरान् भुवि पाशेन बद्ध्वा चान्यानकर्षयत् ।

केचिद् द्विधा कृतास्तीक्ष्णैः खड्गपातैस्तथापरे ॥૫૭॥
દેવીએ પાશથી બાંધી, ઘણાંને ઢસડ્યા ધરાં,
કૈંકના તીક્ષ્ણ ખડ્ગથી કીધા કટકા અંગના.
विपोथिता निपातेन गदया भुवि शेरते ।
वेमुश्च केचिद्रुधिरं मुसलेन भृशं हताः ॥૫૮॥
કૈંકના દેહને છૂંદયા, ગદા કેરા પ્રહારથી,
કેટલા વમતા રક્તા મૂશળોનાય ઘાતથી.
केचिन्निपतिता भूमौ भिन्नाः शूलेन वक्षसि ।
निरन्तराः शरौघेण कृताः केचिद्रणाजिरे ॥૫૯॥
કેટલાય પડ્યા ભૂમાં, ત્રિશૂલે વક્ષ ફાંટતાં,
કૈંકની કમરો તૂટી, બાણ વૃષ્ટિ રણે થતાં.
श्येनानुकारिणः प्राणान् मुमुचिस्त्रिदशार्दनाः ।
केषांचिद् बाहवश्छिन्नाश्छिन्नग्रीवास्तथापरे ॥૬૦॥
બાજ પેઠે ઝપેટાયા અસુરો પ્રાણ ત્યાગતાં,
છેદાયા કૈંકના બાહુ, કપાયાં કંઠ કૈંકના.
शिरांसि पेतुरन्येषामन्ये मध्ये विदारिताः ।
विच्छिन्नजङ्घांस्त्वपरे पेतुरुर्व्यां महासुराः ॥૬૧॥
કપાયા મસ્તકો કો'ના મધ્યે વિદીર્ણ કો થયાં,
ભેદાતાં કોકની જંઘા મહાદૈત્યો ઢળ્યા ભૂમાં.
एकबाह्वक्षिचरणाः केचिद्देव्या द्विधा कृताः ।
छिन्नेऽपि चान्ये शिरसि पतिताः पुनरुत्थिताः ॥૬૨॥
કો' કાણા લંગડા ઠૂંઠા, એક ભૂહિણના હણી,
કપાતાં મસ્તકો કો'ના, ઊઠતાં ભૂ પડી ફરી.
कबन्धा युयुधुर्देव्या गृहीतपरमायुधाः ।
ननृतुश्चापरे तत्र युद्धे तूर्यलयाश्रिताः ॥૬૩॥
લડતાં ધડ દેવીથી, ધરી શ્રેષ્ઠ આયુધ,
નાચતાં યુદ્ધ વાજાના સાંભળી નાદને ધડ.

कबन्धाश्छिन्नशिरसः खड्गशक्त्यृष्टिपाणयः ।
तिष्ठ तिष्ठेति भाषन्तो देवीमन्ये महासुराः ॥६४॥
કબંધો શીર્ષ, વિછિન્ન લઈ ખડ્ગ શક્તિ હાથમાં,
ભાખી 'ઊભી રહે, ઊભી.' દૈત્યો દેવી પ્રતિ ધસ્યાં.

पातितै रथनागाश्वैरसुरैश्च वसुन्धरा ।
अगम्या साभवत्तत्र यत्राभूत्स महारणः ॥६५॥
પડેલાં રથ હસ્તિઓ, અશ્વો દૈત્ય ધડો ધરા,
અસંભવ ચાલવાનું યુદ્ધમેદાનમાં થતાં.

शोणितौघा महानद्यः सद्यस्तत्र प्रसुस्रुवुः ।
मध्ये चासुरसैन्यस्य वारणासुरवाजिनाम् ॥६६॥
ચાલી ત્યાં રક્તની ધારા સદ્ય મહાનદી બની,
તણાતાં અશ્વ હસ્તિ ને દૈત્ય સૈન્ય શબો મહીં.

क्षणेन तन्महासैन्यमसुराणां तथाम्बिका ।
निन्ये क्षयं यथा वह्निस्तृणदारुमहाचयम् ॥६७॥
દૈત્યોના તે મહા સૈન્ય ક્ષણમાં જગદંબિકા
બાળતાં ડુંગરો જેમ ઘાસના અગ્નિદેવતા.

स च सिंहो महानादमुत्सृजन्धुतकेशरः ।
शरीरेभ्योऽमरारीणामसूनिव विचिन्वति ॥६८॥
અને ત્યાં સિંહ દેવીનો, કેશવાળી ધુણાવતો,
ગર્જના કરતાં દૈત્ય દેહથી પ્રાણ ખેંચતો.

देव्या गणैश्च तैस्तत्र कृतं युद्धं महासुरैः ।
यथैषां तुतुषुर्देवाः पुष्पवृष्टिमुचो दिवि ॥६९॥
ને દેવીના ગણે ધૂમી, એવું યુદ્ધ કર્યું રણે,
જે નિહાળી સુરો સર્વે, વૃષ્ટિ પુષ્પતણી કરે.

इति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सार्वर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये महिषासुरसैन्यवधो नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥

ઈતિ શ્રી માર્કણ્ડેય પુરાણે સાવર્ણિક મનવન્તરે દેવી મહાત્મ્યે
મહિષાસુર સૈન્ય વધ નામે બીજો અધ્યાય સંપૂર્ણ.

*

तृतीयोऽध्यायः

અધ્યાય ત્રીજો

(સેનાપતિઓ સહિત મહિષાસુર વધ)

ध्यानम्

ॐ उद्य्दभानु सहस्रकान्तिमरुणक्षौमां शिरोमालिकां
रक्तालिप्त पयोधरां जपवटीं विद्यामभीतिं वरम् ।
हस्ताब्जैर्दधतीं त्रिनेत्र विलसद्वक्त्रारविन्दश्रियं
देवीं बद्धहिमांशुरत्नमुकुटां वन्देऽरविन्द स्थिताम् ॥

કાન્તિ કોટિ ઉદિત સૂર્ય સમ ને ક્ષોમં ગળે રુંઢ છે,
ગંધે લિપ્ત ઉરુ કરાબ્જ જપની વિદ્યા, અભીતિ દિયે
શોભે અંગ સરોરુહ્ર, ત્રિનયના, દેવિ! સુધાંશુ મુખી
રાજે મસ્તક ચંદ્ર, રત્ન મુકુટે, વંદું હું પદ્માસની.

ऋषि उवाच

ઋષિ ઉવાચ

निहन्यमानं तत्सैन्यमवलोक्य महासुरः ।
सेनानीश्चिक्षुरः कोपाद्ययौ योद्धुमथाम्बिकाम् ॥२॥

વિનાશ દૈત્ય સેનાનો વિલોકી, ને મહાસુર,
અંબિકા સાથ યુદ્ધાર્થે, ચડ્યો સેનાનિ ચિક્ષુર.

स देवीं शरवर्षेण ववर्ष समरेऽसुरः ।
यथा मेरुगिरेः श्रृङ्गं तोयवर्षेण तोयदः ॥३॥

વર્ષાવે યુદ્ધમાં બાણો, દાનવો દેવિના પર,
ભીંજવે જેમ મેરુના શૃંગો વૃષ્ટિ કરી જલ.

तस्यच्छित्त्वा ततो देवी लीलयैव शरोत्करान् ।
जघान तुरगान् बाणैर्यन्तारं चैव वाजिनाम् ॥४॥

લીલાથી છેદતાં દેવી, દૈત્ય બાણ સમુહને,
કાપી નાંખ્યા અનાયાસે, સ્વ શરે સારથી હયે.

चिच्छेद च धनुः सद्यो ध्वजं चातिसमुच्छ्रितम् ।
विव्याध चैव गात्रेषु छिन्नधन्वानमाशुगैः ॥५॥

વિછેદ્યા ધનુઓ સદ્ય, ને ધ્વજા ઉર્ધ્વ ઊડતી,
વિંધાયા અંગ પ્રત્યંગો થાતાં વિહીન ચાપથી.

सच्छिन्नधन्वा विरथो हताश्वो हतसारथिः ।
अभ्यधावत तां देवीं खड्गचर्मधरोऽसुरः ॥६॥

કપાતા ચાપ ને અશ્વો, રથો ને સારથી હિનો,
ઉઠાવી ખડ્ગ ને ઢાલ, દૈત્ય દેવી પ્રતિ ધસ્યો.

सिंहमाहत्य खड्गेन तीक्ष्णधारेण मूर्धनि ।
आजघान भुजे सव्ये देवीमप्यतिवेगवान् ॥७॥

ઘા કર્યો તીક્ષ્ણ ખડ્ગેથી, ચિક્ષુરે સિંહ મસ્તકે,
ને આઘાત કર્યો વેગે, દેવીના વામ હસ્તને.

तस्याः खड्गो भुजं प्राप्य पफाल नृपनन्दन ।
ततो जग्राह शूलं स कोपादरुणलोचनः ॥८॥

પરંતુ સ્પર્શતા હસ્તે, ટુકડા ખડ્ગના થયા,
રક્ત નેત્રે તદા દૈત્યે ઉપાડ્યું શૂળ હાથમાં.

चिक्षेप च ततस्तत्तु भद्रकाल्यां महासुरः ।
जाज्वल्यमानं तेजोभी रविबिम्बमिवाम्बरात् ॥९॥

ભદ્રકાલી પરે ફેંક્યું તે ત્રિશૂળ મહાસુરે,
નભેથી જેમ તેજસ્વી સૂર્યમંડલ ભૂ સરે.

दृष्ट्वा तदापतच्छूलं देवी शूलममुंचत ।
तच्छूलं शतधा तेन नीतं स च महासुरः ॥१०॥

આવતા શૂલને દેખી, ફેંક્યું સ્વશૂલ દેવિએ,
સેંકડો કટકા કીધા, ને હણ્યો દુષ્ટ દૈત્યને.

हते तस्मिनमहावीर्ये महिषस्य चमूपतौ ।
आजगाम गजारूढ श्चामरस्त्रिदशार्दनः ॥११॥

મહિષાસુર-સેનાની ચિક્ષુર મૃત્યુ પામતાં,

આવતો હસ્તિએ બેસી ચામર દૈત્ય ત્રાસદા.

सोऽपि शक्तिं मुमोचाथ देव्यास्तामम्बिका द्रुतम् ।
हुंकाराभिहतां भूमौ पातयामास निष्प्रभाम् ॥१२॥

ઘા કર્યો શક્તિનો એણે વેગથી અંબિકા પરે,
પરંતુ દેવિ હુંકારે દૈત્ય નિસ્તેજ થૈ પડે.

भग्नां शक्तिं निपतितां दृष्ट्वा क्रोधसमन्वितः ।
चिक्षेप चामरः शूलं बाणैस्तदपि साच्छिनत् ॥१३॥

નિસ્તેજ પડતો દેખી, ચામર ક્રોધથી ભર્યો,
ચલાવ્યું શૂલ, દેવીએ, સ્વ-શરેથી કર્યો ચુરો.

ततः सिंहः समुत्पत्य गजकुम्भान्तरे स्थितः ।
बाहुयुद्धेन युयुधे तेनोच्चैस्त्रिदशारिणा ॥१४॥

મારી છલાંગ ત્યાં સિંહે, વિદાર્યો ગજ કુંભને,
અને ચામરની સાથે, મહાબાહુ રણે લડે.

युद्ध्यमानौ ततस्तौ तु तस्मान्नागान्महीं गतौ ।
युयुधातेऽतिसंरब्धौ प्रहारैरतिदारुणैः ॥१५॥

લડતાં લડતાં બન્ને હસ્તિ પીઠ થકી પડ્યા,
અન્યોન્ય ક્રોધથી મસ્ત, પ્રહારો દારુણ કર્યા.

ततो वेगात् खमुत्पत्य निपत्य च मृगारिणा ।
करप्रहारेण शिरश्चामरस्य पृथक्कृतम् ॥१६॥

પછીથી ઉછળી ઊંચે કૂદી ચામરનું સિંહે,
સ્વપંજાના પ્રહારોથી, કર્યું જૂજવું શિર્ષને.

उदग्रश्च रणे देव्या शिलावृक्षादिभिर्हतः ।
दन्तमुष्टितलैश्चैव करालश्च निपातितः ॥१७॥

હણે ઉદગ્રને દેવી, શિલા વૃક્ષો થકી રણે,
કરાલ દાંત મુષ્ટિથી ધરાશયી થઈ મરે.

देवी क्रुद्धा गदापातैश्चूर्णयामास चोद्धतम् ।
बाष्कलं भिन्दिपालेन बाणैस्ताम्रं तथान्धकम् ॥१८॥

કોપેલાં દેવીએ માર્યો ગદાથી દૈત્ય ઉદ્ધત,
બાષ્કલ બિન્દિપાલેથી, ને બાણે તામ્ર અંધક.

उग्रास्यमुग्रवीर्यं च तथैव च महाहनुम् ।
त्रिनेत्रा च त्रिशूलेन जघान परमेश्वरी ॥१९॥

ઉગ્રાસ્ય ને ઉગ્રવીર્ય મહાહનુ મહાબલી,
ત્રિનેત્રી સ્વ ત્રિશૂલેથી, હણી દે પરમેશ્વરી.

बिडालस्यासिना कायात्पातयामास वै शिरः ।
दुर्धरं दुर्मुखं चोभौ शरौर्निन्ये यमक्षयम् ॥२०॥

શિર્ષ બિડાલનું કીધું ધડથી જુદું ખડ્ગથી,
ને દે દુર્ધર દુર્મુખ યમને લોક પાઠવી.

एवं संक्षीयमाणे तु स्वसैन्ये महिषासुरः ।
माहिषेण स्वरूपेण त्रासयामास तान् गणान् ॥२१॥

નિહાળી આમ સેનાનો વિનાશ મહિષાસુર,
મહિષ રૂપથી ધાયો, દમતો દેવિના ગણ.

कांश्चित्तुण्डप्रहारेण खुरक्षेपैस्तथापरान् ।
लाङ्गूलताडितांश्चान्यांछृङ्गाभ्या च विदारितान् ॥२२॥

પ્રહારે મુખ પુચ્છેથી ખરી આઘાતથી તથા,
ભરાવી શીંગડા ચીરી ધરાશાયી કર્યા ઘણાં.

वेगेन कांश्चिदपरान्नादेन भ्रमणेन च ।
निःश्वासपवनेनान्यान् पातयामास भूतले ॥२३॥

કેટલા રોગ નાદેથી, કેટલા હડફેટથી,
કેટલા શ્વાસ નિઃશ્વાસે ભૂ પડ્યા વ્યગ્ર ચિત્તથી.

निपात्य प्रमथानीकमभ्यधावत सोऽसुरः ।
सिंहं हन्तुं महादेव्याः कोपं चक्रे ततोऽम्बिका ॥२४॥

પછાડીને ગણે આમ ધસ્યો સિંહ વિદારવા,
દેખી આ અંબિકા દેવી, દૈત્યથી અતિ કોપતાં.

सोऽपि कोपन्महावीर्यः खुरक्षण्णमहीतलः ।

श्रृङ्गाभ्यां पर्वतानुच्चांश्चिक्षेप च ननाद च ॥२५॥

ને બલી મહિષાસુર, ક્રુદ્ધ પોતે બની અતિ,
ખરીથી ખોદતો પૃથ્વી ફેંકે તોડી મહાગિરિ.

वेगभ्रमणविक्षुण्णा मही तस्य व्यशीर्यत ।
लाङ्गूलेनाहतश्चाब्धिः प्लावयामास सर्वतः ॥२६॥

વેગથી ઘૂમતાં ક્ષુબ્ધ થઈને ભૌમ ફાટતી,
પછાડ પુચ્છના થતાં સિન્ધુ ડુબાડતાં મહીં.

धुतश्रृङ्गविभिन्नाश्च खण्डं खण्डं ययुर्घनाः ।
श्वासानिलास्ताः शतशो निपेतुर्नभसोऽचलाः ॥२७॥

હલતાં શીંગ આઘાતે ખંડ ખંડ થતું નભ,
પ્રચંડ શ્વાસ નિશ્વાસે પડે થૈ ખંડ પર્વત.

इति क्रोधसमाध्मातमापतन्तं महासुरम् ।
दृष्ट्वा सा चण्डिका कोपं तद्वधाय तदाकरोत् ॥२८॥

પામી ક્રોધે મહાદૈત્ય પછાડ મારતો ધસ્યો,
નિહાળી કોપતાં દેવી, વિનાશ દુષ્ટનો ચહ્યો.

सा क्षिप्त्वा तस्य वै पाशं तं बबन्ध महासुरम् ।
तत्याज माहिषं रूपं सोऽपि बद्धो महामृधे ॥२९॥

દેવીએ નાગપાશે ત્યાં, બાંધી દીધો મહાસુર,
પાશથી છુટવા ત્યારે ત્યાગ્યું મહિષનું રૂપ.

ततः सिंहोऽभवत्सद्यो यावत्तस्याम्बिका शिरः ।
छिनत्ति तावत्पुरुषः खड्गपाणिरदृश्यत ॥३०॥

ને થયો સદ્ય એ સિંહ, અંબાને હણવા ચહે
ત્યાં લઈ હાથમાં ખડ્ગ નિહાળ્યો નરના રૂપે.

तत एवाशु पुरुषं देवी चिच्छेद सायकैः ।
तं खड्गचर्मणा सार्द्धं ततः सोऽभून्महागजः ॥३१॥

દેવીએ ત્યાં કરી વૃષ્ટિ બાણે વીંધ્યો પુરુષને,
વિદારે ઢાલ ખડ્ગે ત્યાં, ગજરાજ એ બને.

करेण च महासिंहं तं चकर्ष जगर्ज च ।
कर्षतस्तु करं देवी खड्गेन निरकृन्तत ॥३२॥

હસ્તિએ સિંહને સૂંઢે ઝપેટી ગર્જના કરી,
ખેંચતા દેવીએ ખડ્ગ કાપી સૂંઢ પૃથક્ કરી.

ततो महासुरो भूयो माहिषं वपुरास्थितः ।
तथैव क्षोभयामास त्रैलोक्यं सचराचरम् ॥३३॥

ત્યાં તો ફરી મહાસુર મહિષ દેહ ધારતો,
કરતો શુદ્ધ ત્રૈલોક્ય ચરાચર કંપાવતો.

ततः क्रुद्धा जगन्माता चण्डिका पानमुत्तमम् ।
पपौ पुनः पुनश्चैव जहासारुणलोचना ॥३४॥

તદા કોપ્યાં જગન્નમાતા કરતાં પાન ચંડિકા,
લાલ લાલ કરી નેત્રો અટ્ટહાસ કરી રહ્યા.

ननर्द चासुरः सोऽपि बलवीर्यमदोद्धतः ।
विषाणाभ्यां च चिक्षेप चण्डिकां प्रति भूध-रान् ॥३५॥

બલ ને વિક્રમે મત્ત, રાક્ષસે ગર્જના કરી
ફેંકતો ચંડિકા પ્રત્યે, ઉખેડી ઊંચકી ગિરિ.

सा च तान् प्रहितांस्तेन चूर्णयन्ती शरोत्करैः ।
उवाचं तं मदोद्धृतमुखरागाकुलाक्षरम् ॥३६॥

કરત ચંડિકા ચૂર્ણ, તે ગિરિના સો બાણથી,
ને બોલી તે સમે લાલી અંગ ને વદને સરી.

देव्युवाच

દેવ્યુવાચ

गर्ज गर्ज क्षणं मूढ मधु यावत्पिबाम्यहम् ।
मया त्वयि हतेऽत्रैव गर्जिष्यन्त्याशु देवताः ॥३८॥

ક્ષણેક ગર્જી લે મૂઢ! નાકનું પાન જ્યાં લગી,
મરીશ હાથ તું મારે, ગર્જશે દેવતા ત્યહીં.

ऋषिरुवाच

ઋષિ ઉવાચ

एवमुक्त्वा समुत्पत्य साऽऽरूढा तं महासुरम् ।
पादेनाक्रम्य कण्ठे च शूलेनैनमताडयत् ॥४०॥

વદીને આમ કૂદીને, દબાવી દુષ્ટ પાયથી,
દેવીએ આક્રમી કંઠે, કર્યો આઘાત શૂલથી.

ततः सोऽपि पदाऽऽक्रान्तस्तया निजमुखात्ततः ।
अर्धनिष्क्रान्त एवासीद् देव्या वीर्येण संवृतः ॥४१॥

દેવી પાદે દબાયેલો, છતાં સ્વમુખથી ફરી,
નિસર્યો અર્ધ કિન્તુ ત્યાં, રોકે દેવી પ્રભાવથી.

अर्धनिष्क्रान्त एवासौ युध्यमानो महासुरः ।
तया महासिना देव्या शिरश्छित्त्वा निपातितः ॥४२॥

નિસરેલો અર્ધ તોયે, દેવીથી યુદ્ધ આદર્યું,
તદા તેનું મહાખડગે, કાપી શીર્ષ પછાડ્યું.

ततो हाहाकृतं सर्वं दैत्यसैन्यं ननाश तत् ।
प्रहर्षं च परं जग्मुः सकला देवतागणाः ॥४३॥

હાહાકાર કરી ત્યારે, દૈત્યનું સૈન્ય નાસતું,
હર્ષતા દેવતા દેખી, ને પ્રસન્ન થતાં સહુ.

तुष्टुवुस्तां सुरा देवीं सह दिव्यैर्महर्षिभिः ।
जगुर्गन्धर्वपतयो ननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥४४॥

સુરો મહર્ષિઓ સાથે દિવ્ય સ્તોત્ર થકી સ્તવે,
ગંધર્વો ગાન ગાયે ને નૃત્ય દેવાંગના કરે.

इति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सार्वर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये महिषासुरवधो नाम तृतीयोऽध्यायः ॥३॥

ઇતિ શ્રી માંકણ્ડેય પુરાણે સાવર્ણિકે મન્વન્તરે દેવી મહાત્મ્યે મહિષાસુરવધ નામ ત્રીજો અધ્યાય સમાપ્ત.

*

चतुर्थोऽध्याय:

અધ્યાય ચોથો

(ઈન્દ્રાદિ દેવ દ્વારા દેવીની સ્તુતિ)

ध्यानम्

ધ્યાન

ॐ कालाभ्राभां कटाक्षैर्रिकुलभयदां मौलिबद्धेन्दुरेखां
शङ्खं चक्रं कृपाणं त्रिशिखमपि करैरुद्वहन्तीं त्रिनेत्राम् ।
सिंहस्कन्धाधिरूढां त्रिभुवनमखिलं तेजसा पूरयन्तीं
ध्यायेद् दुर्गां जयाख्यां त्रिदशपरिवृतां सेवितां सिद्धकामैः ॥

કાળી આભા, ભુભંગો અરિદળ ભયદા, ભાલમાં ચંદ્ર રેખા.
હાથે ધર્યા કૃપાણે ત્રિશુલ સુખપ્રદા, શંખ ચક્ર ત્રિનેત્રા.
સિંહ સ્કંધે બિરાજ્યા, અખિલ ત્રિભુવને, વ્યાપ્ત છે જ્યોતિપૂર્ણ.
ધ્યાઉં દુર્ગા જયા જે અમર પરિવૃતા, સેવતા સિદ્ધ સર્વ.

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

शक्रादय: सुरगणा निहतेऽतिवीर्ये
तस्मिन्दुरात्मनि सुरारिबले च देव्या ।
तां तुष्टुवुः प्रणतिनम्रशिरोधरांसा
वाग्भि: प्रहर्षपुलकोद्गमचारुदेहा: ॥२॥

ઇન્દ્રાદિ દેવગણ, જ્યાં જગદંબિકાને
હાથેથી હન્ત બળવંત થયેલ જ્યારે,
સાષ્ટાંગ દંડ સમ શીર્ષ નમાવી સર્વે,
રોમાંચ અંગ, અતિ હર્ષ ધરી સ્તવે છે.

देव्या यया ततमिदं जगदात्मशक्त्या
निश्शेष देवगण शक्तिसमूह मूर्त्या ।

तामम्बिकामखिलदेव महर्षि पूज्यां
भक्त्या नता:स्मविदधातु शुभानि सा नः ॥३॥
દેવી! સ્વશક્તિરૂપ જે જગદાત્મ વ્યાપ્ત,
જે મૂર્ત-શક્તિરૂપ દેવરૂપે વિરાટ
જે પૂજનીય સહુ દેવ મહર્ષિઓને,
તેને પ્રણામ કરીએ કર ક્ષેમ, અંબે !

यस्याः प्रभावमतुलं भगवाननन्तो
ब्रह्मा हरश्च न हि वक्तुमलं बलं च ।
सा चण्डिका अखिल जगत् परिपालनाय
नाशाय चाशुभभयस्य मतिं करोतु ॥४॥
જેનો અમાપ મહિમા, ભગવાન અનંત
બ્રહ્મા, સદાશિવ ન કો' અથવા સમર્થ,
તે ચંડિકા! સકળ લોક સુરક્ષવાનો
ને દુષ્ટ દ્વેષ ભય નાશ સદા વિચારો.

या श्री स्वयं सुकृतिनां भवनेष्वलक्ष्मीः
पापात्मनां कृतधियां ह्रदयेषु बुद्धिः ।
श्रद्धा सतां कुलजनप्रभवस्य लज्जा
तां त्वां नता:स्म परिपालय देवि विश्वम्॥५॥
પુણ્યાત્મને ગૃહ સ્વયં વસી નિત્ય લક્ષ્મી,
પાપાત્મને ગૃહ અલક્ષ્મી હૃદે સુબુદ્ધિ,
શ્રદ્ધારૂપે સત-જને, કુલીનેય લજ્જા,
દેવિ! પ્રણામ કરીએ જગ રક્ષ અંબા !

किं वर्णयाम तव रूपमचिन्त्यमेतत्
किं चातिवीर्यमसुरक्षयकारि भूरि ।
किं चाहवेषु चरितानि तवादभुतानि

सर्वेषु देव्यसुरदेवगणादिकेषु ॥६॥
શેં વર્ણવાય તમ શ્રેષ્ઠ અચિંત્યરૂપ,
ને વિક્રમે અસુર નાશતણું અભૂત
સંગ્રામ માંહ્ય અતિ અદ્દભુત જે ચરિત્ર,
દેવિ! કર્યું પ્રગટ જે સુર દૈત્ય મધ્ય.

हेतुः समस्त जगतां त्रिगुणापि दोषैर्न
ज्ञायसे हरिहरादिभिरप्यपारा ।
सर्वाश्रयाखिलमिदं जगदंश भूत
मव्याकृता हि परमा प्रकृतिस्त्वमाद्या ॥७॥
છો હેતુ ભૂત ત્રિગુણાત્મક વિશ્વ કેરા,
પામે ન પાર હરિ કે હર કો' તમારા
સર્વાશ્રયી! સકળ આ જગ અંશરૂપ,
અવ્યાકૃતિ પરમ પ્રકૃતિ દેવ! આદ્ય.

यस्याः समस्तसुरत समुदीरणेन
तृप्तिं प्रयाति सकलेषु मखेषु देवि ।
स्वाहासि वै पितृगणस्य च तृप्तिहेतु
रुच्चार्यसे त्वमत एव जनैः स्वधा च ॥८॥
ઉચ્ચારતા સુર સમસ્ત પ્રસન્ન થાતાં,
પામે સુતૃપ્તિ સઘળાં શુચિ યજ્ઞ દ્વારા
સ્વાહા સ્વરૂપ, જગદંબ! તમે થયા છો
તૃપ્તિરૂપે પિતૃગણોની તમે સ્વધા છો.

या मुक्तिहेतुरविचिन्त्यमहाव्रता त्व-
मभ्यस्यसे सुनियतेन्द्रियतत्त्वसारैः ।
मोक्षार्थिभिर्मुनिभिरस्त समस्तदोषै
र्विद्यासि सा भगवती परमा हि देवी ॥९॥

જે મોક્ષ સાધન, અચિંત્ય, મહાવ્રતાર્થ
દોષોરહિત જીત-ઈન્દ્રિય તત્વ-સાર,
મોક્ષાર્થીઓ મુનિગણો થકી જે ભણાતી
વિદ્યારૂપે ભગવતી તું પરા, વિધાત્રી.

शब्दात्मिका सुविमलर्ग्यजुषां निधान-
मुद्गीथरम्य पदपाठवतां च साम्नाम् ।
देवी त्रयी भगवती भवभावनाय
वार्त्ता च सर्वजगतां परमार्तिहन्त्री ॥१०॥
છો શબ્દરૂપ યજુ ને ઋગ્વેદ જ્ઞાન,
ને રમ્ય ગેય પદ સામસ્વરૂપ ગાન,
દેવિ ત્રયી ભગવતી જગ રક્ષણાર્થિ
વાર્તારૂપે પ્રગટતી અઘપીડ હન્ત્રી.

मेधासि देवि विदिताखिल शास्त्रसारा
दुर्गासि दुर्ग भवसागर नौरसङ्गा ।
श्री: कैटभारिह्रदयैक कृताधिवासा
गौरी त्वमेव शशि मौलिकृत प्रतिष्ठा ॥११॥
મેધા, તું દેવિ! સહુ શાસ્ત્ર સુજ્ઞાત સાર,
દુષ્પાર પાર કરનાર, ભવાબ્ધિ નાવ,
શ્રી રૂપ જે નિવસતી ઉર વિષ્ણુના ને,
ગૌરી સ્વરૂપ નિત શંભુ હ્રદે વિરાજે.

ईषत्सहासममलं परिपूर्णचन्द्र-
बिम्बानुकारि कनकोत्तमकान्तिकान्तम् ।
अत्यद्भुतं प्रह्रतमत्तरुषा तथापि
वक्त्रं विलोक्य सहसा महिषासुरेण ॥१२॥
પૂર્ણેન્દુ બિંબ સમ સુંદર હાસ્યવાળું,

સોહામણું કનક કાંતિ મુખેન્દુ ચારુ,
તેને નિહાળી મહિષાસુર શું પ્રહારે,
આશ્ચર્ય વાત બહુ વાર ઉરે ભરાયે.

दृष्ट्वा तु देवि कुपितं भ्रुकुटीकराल-
मुद्यच्छशाङ्कसदृशच्छवि यन्न सद्यः ।
प्राणान्मुमोच महिषस्तदतीव चित्रं
कैर्जीव्यते हि कुपितान्तकदर्शनेन ॥१३॥
સંક્રુદ્ધ ઉગ્ર ભ્રુકુટિમય રક્ત વક્ર,
જે બાલ-ઈન્દુ સમ ઉજ્જવળ ને અતર્ક્ય,
ત્યાગે ન પ્રાણ મહિષાસુર, તે વિચિત્ર,
કો ક્રુદ્ધ કાળ તું કને જીવવા સમર્થ ?

देवि प्रसीद परमा भवती भवाय
सद्यो विनाशयसि कोपवती कुलानि ।
विज्ञातमेतदधुनैव यदस्तमेत-
न्नीतं बलं सुविपुलं महिषासुरस्य ॥१४॥
દેવિ! પ્રસન્ન બન તું જગ શ્રેયકારી,
ક્રોધેથી સદ્ય કુળ થાય વિનષ્ટ ભારી,
જાણેલ આપ બલ વિક્રમ, દેવિ! આજ
દેખી વિપુલ મહિષાસુર સૈન્ય નાશ.

ते सम्मता जनपदेषु धनानि तेषां
तेषां यशांसि न च सीदति धर्मवर्गः ।
धन्यास्त एव निभृतात्मजभृत्यदारा
येषां सदाभ्युदयदा भवती प्रसन्ना ॥१५॥
સન્માન્ય તે જ, ધનવાન શ્રીમાન તે છે,
તે કીર્તિમાન, નવ ત્યાગ્ય સ્વબન્ધુ વર્ગે,

સ્ત્રી-પુત્ર-દાસ સહ છે જગ ધન્ય તે તે,
જેના પરે, સુભગદાત્રી ! પ્રસન્ન તું છે.

धर्म्याणि देवी सकलानि सदैव कर्मा-
ण्यत्यादृतः प्रतिदिनं सुकृती करोति ।
स्वर्गं प्रयाति च ततो भवतीप्रसादा-
ल्लोकत्रयेऽपि फलदा ननु देवि तेन ॥१६॥
ધર્માનુકૂલ સહુ કર્મ કરે સદૈવ,
પુણ્યાત્મ આદર ધરી પૂજતા હંમેશ,
સ્વર્ગે જતા સુજન સર્વ તવ પ્રસાદે,
તેથી ત્રણે ભુવનમાં ફલદાત્રી તું છે.

दुर्गे स्मृता हरसि भीतिमशेषजन्तोः
स्वस्थैः स्मृता मतिमतीव शुभां ददासि ।
दारिद्र्यदुःखभयहारिणि का त्वदन्या
सर्वोपकारकरणाय सदाऽऽर्द्रचित्ता ॥१७॥
કષ્ટે સ્મરે તવ ભયો જનના હરો છો,
ને જે સ્મરે સુખ મહિં મતિ શુદ્ધ દ્યો છો.
દારિદ્રય દુઃખ ભયહારીણિ, અન્ય છે કો'
દેવિ! દયાળુ ઉપકારી તું સમાન જે હો.

एभिर्हतैर्जगदुपैति सुखं तथैते
कुर्वन्तु नाम नरकाय चिराय पापम् ।
संग्राममृत्युमधिगम्य दिवं प्रयान्तु
मत्वेति नूनमहितान् विनिहंसि देवी ॥१८॥
દૈત્યો હણે, સુખતણી જગ પ્રાપ્તિ થાયે,
ને ચિર પાપ કરીને નરકે પડે જે,
તે આ રણે મરી જતાં સુરલોક માંહે,

એવું વિચારી વધ ત્હેં સહુનો કર્યો છે.

दृष्ट्वैव किं न भवती प्रकरोति भस्म
सर्वासुरानरिषु यत्प्रहिणोषि शस्त्रम् ।
लोकान् प्रयान्तु रिपवोऽपि हि शस्त्रपूता
इत्थं मतिर्भवति तेष्वपि तेऽतिसाध्वी ॥१९॥
રે ! દૃષ્ટિપાત થકી એ ન શું ભસ્મ થાતે?
તોયે હણ્યા અસુર શસ્ત્રતણાં પ્રહારે.
જેથી પવિત્ર થઈને ગતિ શ્રેષ્ઠ પામે,
એમાં તમારી કરુણાતણી ભાવના છે.

खड्ग प्रभानिकर विस्फुरणैस्तथोग्रै:
शूलाग्रकान्तिनिवहेन दृशोऽसुराणाम् ।
यन्नागता विलयमंशुमदिन्दुखण्ड-
योग्याननं तव विलोकयतां तदेतत् ॥२०॥
ખડ્ગ પ્રભા થકી સ્ફુરે અતિ ઉગ્ર જ્યોતિ,
કાંતિ ત્રિશૂલ અણિની ઝળકે અનોખી.
દેખી ન દૃષ્ટિ થઈ નષ્ટ દુરાત્મ કેરી,
કા'કે થતાં શીતલ નેત્ર, મુખેન્દુ ભાળી.

दुर्वृत्तवृत्तशमनं तव देवि शीलं
रूपं तथैतदविचिन्त्यमतुल्यमन्यै: ।
वीर्यं च हन्तृ ह्रतदेवपराक्रमाणां
वैरिष्वपि प्रकटितैव दया त्वयेत्थम् ॥२१॥
છે શીલ, દેવિ! દુર્વૃત્ત શમાવનારું,
ને રૂપ, દેવિ! અવિચિંત્ય, અતુલ્ય, ચારુ.
છે વિક્રમે અસુર નાશ કરાવનારું,
વૈરી પ્રતિ પણ ધરે તું દયા દયાળુ.

केनोपमा भवतु तेऽस्य पराक्रमस्य
रूपं च शत्रुभयकार्यतिहारि कुत्र ।
चित्ते कृपा समरनिष्ठुरता च दृष्टा
त्वय्येव देवि वरदे भुवनत्रयेऽपि ॥२२॥
આપી શકાય ઉપમા ક્યમ વિક્રમોની,
ને રૂપ શત્રુ ભયદા, પણ મુગ્ધકારી.
ચિત્તે કૃપા તદપિ નિષ્ઠુરતા શી યુદ્ધે ?
દીસે ખરે! તમ મહીં ત્રણ લોક સર્વે.

त्रैलोक्यमेतदखिलं रिपुनाशनेन
त्रातं त्वया समरमूर्धनि तेऽपि हत्वा ।
नीता दिवं रिपुगणा भयमप्यपास्त-
मस्माकमुन्मदसुरारिभवं नमस्ते ॥२३॥
તાર્યા તમે ત્રિભુવનો અરિને વિદારી
ને પાઠવ્યા અસુરને સુરલોક માંહી.
ઉન્મત્ત દૈત્ય દળીને ભય નષ્ટ કીધો,
હે દિવ્ય, દેવિ! અમ વંદન આપને હો.
शूलेन पाहि नो देवि पाहि खड्गेन चाम्बिके ।
घण्टास्वनेन: पाहि चापज्यानि:स्वनेन च ॥२४॥
શૂલેથી રક્ષજો, દેવિ! રક્ષો ખડ્ગેથી, અંબિકા !
ઘંટાના નાદથી રક્ષો, ને ધનુ ઘોષથી સદા.
प्राच्यां रक्ष प्रतीच्यां च चण्डिके रक्ष दक्षिणे ।
भ्रामणेनात्मशूलस्य उत्तरस्यां तथेश्वरि ॥२५॥
રક્ષજો પૂર્વપશ્ચિમે, રક્ષો દક્ષિણ ચંડિકે,
રક્ષજો ફેરવી શૂલ ઈશ્વરી નિત્ય ઉત્તરે.
सौम्यानि यानि रूपाणि त्रैलोक्ये विचरन्ति ते ।
यानि चात्यर्थघोराणि तै रक्षास्मांस्तथा भुवम् ॥२६॥

આપનું સૌમ્ય જે રૂપ, ત્રૈલોક્યે વિચરે સદા,
તથા અત્યંત જે ઘોર, રક્ષજો તેથી વિશ્વ આ.

खड्गशूलगदादीनि यानि चास्त्राणी तेऽम्बिके ।
करपल्लवसङ्गीनि तैरस्मान् रक्ष सर्वतः ॥२७॥

ખડ્ગ શૂલ ગદાદિ છે, શોભતા શસ્ત્ર, અંબિકા !
કર પલ્લવમાં, દેવિ ! રક્ષો તેનાથી સર્વદા.

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

एवं स्तुता सुरैर्दिव्यैः कुसुमैर्नन्दनोदऽऽभवैः ।
अर्चिता जगतां धात्री तथा गन्धानुलेपनैः ॥२९॥

સ્તવીને આમ સુદિવ્ય, નંદનવન પુષ્પથી,
અર્ચતા જગમાતાને, ગંધાદિ અનુલેપથી.

भक्त्या समस्तैस्त्रिदशैर्दिव्यैर्धूपैस्तु धूपिता ।
प्राह प्रसादसुमुखी समस्तान् प्रणतान् सुरान् ॥३०॥

ભક્તિથી સર્વદેવોએ નિવેદી ધૂપગંધથી,
ને સુરો પ્રણમ્યા ત્યારે, પ્રસન્ન-વદના વદી.

देव्युवाच

દેવ્યુવાચ

व्रियतां त्रिदशाः सर्वे यदस्मत्तोऽभिवाच्छितम् ॥३२॥

વર માગો સુરો સર્વે, હું થકી મનવાંછિત.

देवा ऊचुः

भगवत्या कृतं सर्वं न किंचिदविशष्यते ॥३४॥

કર્યું છે સર્વ દેવીએ, ના અવશેષ કૈં પ્રદ.

यदयं निहतः शत्रुरस्माकं महिषासुरः ।
यदि चापि वरो देयस्त्वयास्माकं महेश्वरि ॥३५॥

કાં'કે શત્રુ અમારો આ, મરાયો મહિષાસુર,
છતાં માહેશ્વરી દેવિ! યદિ દેવા ચહો વર

संस्मृता संस्मृता त्वं नो हिंसेथाः परमापदः ।
यश्च मर्त्यः स्तवैरेभिस्त्वां स्तोष्यत्यमलानने ॥३६॥

આપને સ્મરીએ, દેવિ ! જ્યારે જ્યારે વિપત્તિમાં
ને મનુષ્યો સ્તવે તેનાં, ભાંગજો ભય અંબિકા.

तस्य वित्तर्द्धिविभवैर्धनदारादिसम्पदाम् ।
वृद्धयेऽस्मत्प्रसन्ना त्वं भवेथाः सर्वदाम्बिके ॥३७॥

આપજો વૈભવો વિત્ત, પુત્ર દારાદિ સંપત્તિ,
જો પ્રસન્ન થયો હો તો, માંગીએ અંબિકા! નમી.

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

इति प्रसादिता देवैर्जगतोऽर्थे तथाऽऽत्मनः ।
तथेत्युक्त्वा भद्रकाली बभूवान्तर्हिता नृप ॥३९॥

કર્યા પ્રસન્ન દેવોએ, સ્વ તથા જગના હિતે
ત્યાં તથાસ્તુ ભદ્રકાળી, વદી અદૃશ્ય એ બને.

इत्येतत्कथितं भूप सम्भूता सा यथा पुरा ।
देवी देवशरीरेभ्यो जगत्त्रयहितैषिणी ॥४०॥

આમ આ પૂર્વ કાળે જે થયેલું, ભૂપ! વર્ણવ્યું,
દેવના દેહેથી દેવી, પ્રગટ્યા જેમ, તે બધું.

पुनश्च गौरीदेहात्सा समुद्भूता यथाभवत् ।
वधाय दुष्टदैत्यानां तथा शुम्भनिशुम्भयोः ॥४१॥

ફરીથી ગૌરીના દેહે ઉદ્દભવ્યા દેવના હિતે,
હણવા દુષ્ટ દૈત્યોને, તથા શુંભ-નિશુંભને.

रक्षणाय च लोकानां देवानामुपकारिणी ।
तच्छ्रृणुष्व मयाऽऽख्यातं यथावत्कथयामि ते ॥४२॥

લોકોના રક્ષણાર્થે ને ઉપકારર્થ દેવના,
સાંભળો સર્વ વિસ્તારી, યથાવત્ કહું છું કથા.

इति श्रीमार्कण्डेय पुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवी माहात्मये शक्रादि स्तुतिर्नाम चतुर्थोऽध्याय: ॥४॥

ઈતિ શ્રી માર્કણ્ડેય પુરાણે સાવર્ણિકે મનવન્તરે દેવી મહાત્મ્યે શક્રાદિ સ્તુતિ નામ અધ્યાય ચોથો સંપૂર્ણ.

*

पञ्चमोऽध्याय:

અધ્યાય પાંચમો

(દેવો દ્વારા દેવીની સ્તુતિ, ચંડમુંડને મુખે અંબિકાના રૂપની પ્રશંસા સાંભળીને
શુંભનું દૂતનું મોકલવું, દૂતનું નિરાશ થઈ પાછા ફરવું.)

ध्यानम्

ॐ घण्टाशूलहलानि शङ्खमुसले चक्रं धनुः सायकं
हस्ताब्जैर्दधतीं घनान्तविलसच्छीतांशुतुल्यप्रभाम् ।
गौरीदेहसमुद्भवां त्रिजगतामाधारभूतां महा-
पूर्वामत्र सरस्वतीमनुभजे शुम्भादिदैत्यार्दिनीम् ॥

ઘંટા શૂલ ધનુષ્ય મૂશળ હળે, ને શંખ ચક્રોશરો
છે ધાર્યા કર-પદ્મ શસ્ત્ર સઘળાં, કાન્તિ શરદચંદ્ર હો
ગૌરી દેહથી ઉદભવ્યાં, ત્રિભુવને આધારભૂતા રહ્યાં,
ધ્યાઉં માત સરસ્વતી, પ્રગટી આ શુંભાદિ સંહારવા.

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

पुरा शुम्भनिशुम्भाभ्यामसुराभ्यां शचीपतेः ।
त्रैलोक्यं यज्ञभागाश्च हृता मदबलाश्रयात् ॥२॥

પૂર્વે નિશુંભ ને શુંભ-દૈત્ય, શચીપતિ થકી,
બળે ત્રૈલોકનું રાજ્ય, યજ્ઞ-ભાગ લીધા હરી.

तावेव सूर्यतां तद्वदधिकारं तथैन्दवम् ।
कौबेरमथ याम्यं च चक्राते वरुणस्य च ॥३॥

ને અધિકાર ભાનુના, ચંદ્રના સર્વ છીનવ્યા,
યમ ને કુબેરકેરા, તથા વરુણ દેવના.

तावेव पवनर्द्धिं च चक्रतुर्वह्निकर्म च ।
ततो देवा विनिर्धूता भ्रष्टराज्याः पराजिताः ॥४॥

વાયુ ને અગ્નિનાં કાર્યો સ્વસત્તાથી ચલાવતા,

નિર્ધૂત પદભ્રષ્ટો ને હાંકી કાઢ્યા પરાજિતા.

हृताधिकारास्त्रिदशास्ताभ्यां सर्वे निराकृताः ।
महासुराभ्यां तां देवीं संस्मरन्त्यपराजिताम् ॥५॥

તિરસ્કારાયલા દૈત્યે, હતાધિકારિને તદા,
સ્મરણો સ્ફુરતાં હૈયે, સાંભર્યા અપરાજિતા.

तयास्माकं वरो दत्ते यथाऽऽपत्सु स्मृताखिलाः ।
भवतां नाशयिष्यामि तत्क्षणात्परमापदः ॥६॥

દીધું છે વર દેવીએ કે કષ્ટે સ્મરશો મને,
તમારી સર્વ આપત્તિ કરીશ નષ્ટ તે ક્ષણે.

इति कृत्वा मतिं देवा हिमवन्तं नगेश्वरम् ।
जग्मुस्तत्र ततो देवीं विष्णुमायां प्रतुष्टुवुः ॥७॥

વિચારી આમ એ દેવો, હિમવંત ગિરિ ગયા,
વિશુદ્ધ ભાવથી દેવી-વિષ્ણુમાયા સ્મરી રહ્યા.

देवा ऊचुः

नमो दैव्यै महादेव्यै शिवायै सततं नमः ।
नमः प्रकृत्यै भद्रायै नियताः प्रणताः स्म ताम् ॥९॥

નમો દેવી, મહાદેવી, ઉમાને સર્વદા નમો,
નમો પ્રકૃતિ, હે ભદ્રા ! પ્રણામ કરીએ અમો.

रौद्रायै नमो नित्यायै गौर्ये धात्र्यै नमो नमः ।
ज्योत्स्नायै चेन्दुरूपिण्यै सुखायै सततं नमः ॥१०॥

નમો રૌદ્રા, નમો નિત્યા, હે ગૌરી, ધાત્રીને નમો,
જ્યોત્સનાને, ઈન્દુ રૂપાને, સુખરૂપાને સદા નમો.

कल्याण्यै प्रणतां वृद्धयै सिद्धयै कुर्मो नमो नमः ।
नैऋत्यै भूभृतां लक्ष्म्यै शर्वाण्ये ते नमो नमः ॥११॥

નમો ક્ષેમંકરી વૃદ્ધિ, સિદ્ધિ દેવી નમો નમઃ
નૈઋતી, રાજ-લક્ષ્મીને, શર્વાણીને નમો નમઃ

दुर्गायै दुर्गपारायै सारायै सर्वकारिण्यै ।

ख्यात्यै तथैव कृष्णायै धूम्रायै सततं नमः ॥१२॥

દુર્ગાને દુર્ગપારાને, સારા સૌ-કારિણી નમઃ

ખ્યાતિ કૃષ્ણા તથા ધૂમ્રા-દેવીને સર્વદા નમઃ

अतिसौम्यातिरौद्रायै नतास्तस्यै नमो नमः ।

नमो जगत्प्रतिष्ठायै देव्यै कृत्यै नमो नमः ॥१३॥

અતિ સૌમ્ય, અતિ રૌદ્ર, વારંવાર નમો નમઃ

નમો જગત્પ્રતિષ્ઠાને, કૃતિ દેવી નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु विष्णुमायेति शब्दिता ।

नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥१४-१६॥

જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં વિષ્ણુમાયા કહે જન,

નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु चेतनेत्यभिधीयते ।

नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥१७-१९॥

જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં ચેતના નામથી કથ્યાં,

નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु बुद्धिरूपेण संस्थिता ।

नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥२०-२२॥

જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં બુદ્ધિ રૂપેથી છે સ્થિત,

નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु निद्रारूपेण संस्थिता ।

नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥२३-२५॥

જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં નિદ્રા રૂપેથી છે સ્થિત,

નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु क्षुधारूपेण संस्थिता ।

नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥२६-२८॥

જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં ક્ષુધા રૂપેથી છે સ્થિત,

નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषुच्छायारूपेण संस्थिता ॥
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥२९-३१॥
જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં છાયા રૂપેથી છે સ્થિત,
નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु शक्तिरूपेण संस्थिता ॥
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥३२-३४॥
જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં શક્તિ રૂપેથી છે સ્થિત,
નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु तृष्णारूपेण संस्थिता ॥
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥३५-३७॥
જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં તૃષ્ણા રૂપેથી છે સ્થિત,
નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु क्षान्तिरूपेण संस्थिता ॥
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥३८-४०॥
જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં ક્ષાન્તિ રૂપેથી છે સ્થિત,
નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु जातिरूपेण संस्थिता ॥
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥४१-४३॥
જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં જાતિ રૂપેથી છે સ્થિત,
નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु लज्जारूपेण संस्थिता ॥
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥४४-४६॥
જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં લજ્જા રૂપેથી છે સ્થિત,
નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु शान्तिरूपेण संस्थिता ॥
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥४७-४९॥
જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં શાન્તિ રૂપેથી છે સ્થિત,

નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु श्रद्धारूपेण संस्थिता ॥
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥५०-५२॥

જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં શ્રદ્ધા રૂપેથી છે સ્થિત,
નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु कान्तिरूपेण संस्थिता ॥
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥५३-५५॥

જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં કાન્તિ રૂપેથી છે સ્થિત,
નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु लक्ष्मीरूपेण संस्थिता ॥
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥५६-५८॥

જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં લક્ષ્મી રૂપેથી છે સ્થિત,
નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु वृत्तिरूपेण संस्थिता ॥
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥५९-६१॥

જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં વૃત્તિ રૂપેથી છે સ્થિત,
નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु स्मृतिरूपेण संस्थिता ॥
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥६२-६४॥

જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં સ્મૃતિ રૂપેથી છે સ્થિત,
નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु दयारूपेण संस्थिता ॥
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥६५-६७॥

જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં દયા રૂપેથી છે સ્થિત,
નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु तुष्टिरूपेण संस्थिता ॥
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥६८-७०॥

જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં તુષ્ટિ રૂપેથી છે સ્થિત,
નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु मातृरूपेण संस्थिता ॥
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥७१-७३॥

જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં, માતૃ રૂપેથી છે સ્થિત,
નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

या देवी सर्वभूतेषु भ्रान्तिरूपेण संस्थिता ॥
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥७४-७६॥

જે દેવી સર્વ પ્રાણીમાં ભ્રાન્તિ રૂપેથી છે સ્થિત,
નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

इन्द्रियाणामधिष्ठात्री भूतानां चाखिलेषु या ।
भूतेषु सततं तस्यै व्याप्तिदैव्ये नमो नमः ॥७७॥

ઈન્દ્રિયોની અધિષ્ઠાત્રી, વ્યાપ્ત જે ભૂત માત્રમાં,
વારંવાર નમસ્કાર, વ્યાપ્તિ દેવી નમો નમઃ

चितिरूपेण या कृत्स्नमेतद् व्याप्य स्थिता जगत् ।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥७८-८०॥

ચૈતન્ય રૂપ દેવીથી વ્યાપ્ત છે પૂર્ણ વિશ્વ આ
નમો તેને નમો તેને નમો તેને નમો નમઃ

स्तुता सुरैः पूर्वमभीष्टसंश्रया
त्तथा सुरेन्द्रण दिनेषु सेविता ।
करोतु सा नः शुभहेतुरीश्वरी
शुभानि भद्राण्यभिहन्तु चापदः ॥८१॥

સ્તવે સુરો ઈચ્છિત પ્રાપ્તિ કાજે,
અને પૂજે નિત્ય સુરેન્દ્ર જેને.
કલ્યાણના સાધનભૂત દેવી,
કરો, સદા મંગળ, રિષ્ટ ટાળી.

या साम्प्रतं चोद्धतदैत्यतापितै-

रस्माभिरीशा च सुरैर्नमस्यते ।
या च स्मृता तत्क्षणमेव हन्ति नः
सर्वापदो भक्तिविनम्रमूर्तिभिः ॥८२॥

ઉદ્દંડ દૈત્યે સહુ દેવ દગ્ધ,
સ્મરી મહાદેવિ! પદે પડેલ.
વિનમ્ર ભક્તો ભય જેમ ટાળો,
દેવિ! અમારાં ત્યમ કષ્ટ કાપો.

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

एवं स्तवादियुक्तानां देवानां तत्र पार्वती ।
स्नातुमभ्याययौ तोये जान्हव्या नृपनन्दन ॥८४॥

સ્તવતા આમ એકાગ્ર, દેવો, ત્યાં માત પાર્વતી,
ગંગામાં કરવા સ્નાન, આવી ચડેલ, રાજવી !

साब्रवीत्तान् सुरान् सुभ्रूर्भवद्भिः स्तूयतेऽत्र का ।
शरीरकोशतश्चास्याः समुद्भूताब्रवीच्छिवा ॥८५॥

સુભ્રુએ દેવને પૂછ્યું, કે કોને સ્તવતાં તમે ?
ત્યાં તો એ દેહથી પ્રકટી દેવિ, દેવિ શિવા કહે.

स्तोत्रं ममैतत् क्रियते शुम्भदैत्यनिराकृतैः ।
देवैः समेतैः समरे निशुम्भेन पराजितैः ॥८६॥

સ્તુતિ મારી કરે દેવો, શુંભ દૈત્યે તિરસ્કૃત,
થઈ ભેળા અહીં, યુદ્ધ નિશુંભેથી પરાજિત.

शरीराकोशाद्यत्तस्याः पार्वत्या निःसृताम्बिका ।
कौशिकीति समस्तेषु ततो लोकेषु गीयते ॥८७॥

પાર્વતી દેહ કોશેથી, ઉદ્દભવ્યા દેવિ અંબિકા,
તેથી તે 'કૌશિકી' નામે થયાં વિખ્યાત લોકમાં.

तस्यां विनिर्गतायां तु कृष्णाभूत्सापि पार्वती ।
कालिकेति समाख्याता हिमाचलकृताश्रया ॥८८॥

કૌશિકી પ્રગટ્યાં તેવા, પાર્વતી શ્યામ થૈ ગયાં,
તેથી હિમાદ્રીએ ખ્યાત, કાલિકા નામથી થયાં.

ततोऽम्बिकां परं रूपं बिभ्राणां सुमनोहरम् ।
ददर्श चण्डो मुण्डश्च भृत्यौ शुम्भनिशुम्भयोः ॥८९॥

એકદા અંબિકા દેવી, શોભતાં સુમનોહરા,
નિહાળ્યાં ચંડ ને મુંડે ભર્ત્ય શુંભનિશુંભના.

ताभ्यां शुम्भाय चाख्याता अतीव सुमनोहरा ।
काप्यास्ते स्त्री महाराज भासयन्ती हिमाचलम् ॥९०॥

જણાવ્યું શુંભને તેણે કે સ્ત્રી અતિ મનોહર,
કરે છે દિવ્ય કાંતિથી, પ્રકાશિત હિમાચલ.

नैव तादृक् क्वचिद्रूपं दृष्टं केनचिदुत्तमम् ।
ज्ञायतां काप्यसौ देवी गृह्यतां चासुरेश्वर ॥९१॥

ન આવું શ્રેષ્ઠ સૌન્દર્ય, નિહાળ્યું ક્યાં ત્રિલોકમાં,
મેળવી ભાળ દેવીની, કરો પ્રાપ્ત મહાભુજા.

स्त्रीरत्नमतिचार्वङ्गी द्योतयन्ती दिशास्त्विषा ।
सा तु तिष्ठति दैत्येन्द्र तां भवान् द्रष्टुमर्हति ॥९२॥

સુંદરી રત્ન, દિવ્યાંગી, દીપાવતી દસે દિશા
બેઠી છે, દનુજાધીશ! નિહાળ શ્રેષ્ઠ શોભના.

यानि रत्नानि मणयो गजाश्वादीनि वै प्रभो ।
त्रैलोक्ये तु समस्तानि साम्प्रतं भान्ति ते गृहे ॥९३॥

મણિને રત્નભંડારો, શ્રેષ્ઠ અશ્વ અને ગજે,
પ્રાપ્ય ત્રૈલોક્ય, તે સર્વે શોભતા આપને ગૃહે.

ऐरावतः समानीतो गजरत्नं पुरन्दरात् ।
परिजाततरुश्चायं तथैवोच्चैःश्रवा हयः ॥९४॥

ઐરાવતે હરી લીધો, હસ્તિ રત્ન સુરેન્દ્રના,
પારિજાત તરુખ્યાત, ઉચ્ચશ્રવા હયે, તથા.

विमानं हंससंयुक्तमेतत्तिष्ठति तेऽङ्गणे ।

रत्नभूतमिहानीतं यदासीद्वेधसोऽद्भुतम् ॥९५॥
હંસ જોડેલ વૈમાન, જે શોભે આપ આંગણે,
અદ્દભુત રત્નથી યુક્ત હતું જે અજની કને.

निधिरेष महापद्मः समानीतो धनेश्वरात् ।
किञ्जिल्किनीं ददौ चाब्धिर्मालामम्लानपङ्कजाम् ॥९६॥
નિધિ સમો મહાપદ્મ, છીનવ્યો છે કુબેરથી,
કિંજલકિની સમુદ્રેથી માળા અમ્લાન પદ્મની.

छत्रं ते वारुणं गेहे काञ्चनस्रावि तिष्ठति ।
तथायं स्यन्दनवरो यः पुराऽऽसीत्प्रजापतेः ॥९७॥
હેમ વર્ષન્તુ છે છત્ર, આપ ગેહે વરુણનું
ઉર્વે પ્રજાપતિના તે રથે શોભે સ્વ આંગણું.

मृत्योरुत्क्रान्तिदा नाम शक्तिरीश त्वया हृता ।
पाशः सलिलराजस्य भ्रातुस्तव परिग्रहे ॥९८॥
છીનવી યમથી લીધી, દૈત્યેન્દ્ર ! શક્તિ મૃત્યુદા,
વરુણદેવનો પાશ છે આપ ભ્રાત પાસમાં.

निशुम्भस्याब्धिजाताश्च समस्ता रत्नजातयः ।
वह्नरिपि ददौ तुभ्यमग्निशौचे च वाससी ॥९९॥
નિશુંભ પાસે રત્નો છે, સાગરે ઉદ્દભવ્યાં બધાં,
અર્પ્યાં બે અગ્નિએ વસ્ત્રો જે સ્વતઃ નિત્ય નિર્મળ.

एवं दैत्येन्द्र रत्नानि समस्तान्याहृतानि ते ।
स्त्रीरत्नमेषा कल्याणी त्वया कस्मान्न गृह्यते ॥१००॥
આમ દૈત્યેન્દ્ર! રત્નો સૌ કર્યા છે એકઠાં તમે,
સ્ત્રી રત્ન, દેવી, કલ્યાણી, મેળવો કાં ન આપ એ.

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

निशम्येति वचः शुम्भः स तदा चण्डमुण्डयोः ।
प्रेषयामास सुग्रीवं दूतं देव्या महासुरम् ॥१०२॥

ચંડને મુંડના શુંભે, વચનો આમ સાંભળી,
પાઠવ્યો દેવીની પાસે દૂત સુગ્રીવ નોંતરી.

इति चेति च वक्तव्या सा गत्व वचनान्मम ।
यथा चाभ्येति सम्प्रीत्या तथा कार्यं त्वया लघु ॥१०३॥

ને કહ્યું દૂતને શુંભે મમાજ્ઞાથી તું જા ત્યહીં,
ઉપાય કરજે જેથી, આવે પ્રીતે સ્વયં અહીં.

स तत्र गत्वा यत्रास्ते शैलोद्देशेऽतिशोभने ।
सा देवी तां ततः प्राह श्लक्ष्णं मधुरया गिरा ॥१०४॥

ગયો એ દૂત આજ્ઞાથી સુશોભતા હિમાલયે,
બિરાજ્યાં જ્યાં મહાદેવી, ત્યાં મૃદુ વાણથી વદે.

दूत उवाच

દૂત ઉવાચ

देवि दैत्येश्वरः शुम्भस्त्रैलोक्ये परमेश्वरः ।
दूतोऽहं प्रेषितस्तेन त्वत्सकाशमिहागतः ॥१०६॥

દેવિ! દૈત્યેન્દ્ર છે શુંભ, ત્રૈલોક્યે પરમેશ્વર,
પાઠવ્યો દૂત હું તેનો, આવ્યો છું આપ સન્મુખ.

अव्याहताज्ञः सर्वासु यः सदा देवयोनिषु ।
निर्जिताखिलदैत्यारिः स यदाह श्रृणुष्व तत् ॥१०७॥

ઉલ્લંઘી ના શકે જેની, આજ્ઞાને કોઈ દેવતા,
જીત્યા સૌ શત્રુઓ તેણે કહાવ્યું તે કહું યથા.

मम त्रैलोक्यमखिलं मम देव वशानुगाः ।
यज्ञभागानहं सर्वानुपाश्नामि पृथक् पृथक् ॥१०८॥

મને આધીન ત્રૈલોક્ય, મને આધીન દેવતા,
ભોગવું યજ્ઞ ભાગો હું, દેવતાના જુદા જુદા.

त्रैलोक्ये वररत्नानि मम वश्यान्यशेषतः ।
तथैव गजरत्नं च हृत्वा देवेन्द्रवाहनम् ॥१०९॥

ત્રૈલોક્યે શ્રેષ્ઠ રત્નો જે, છે વશીભૂત તે મને,

તથા જે રત્ન હાથીમાં હર્યો ઐરાવતે અને.

क्षीरोदमथनोद्भूतमश्वरत्नं ममामरैः ।
उच्चैःश्रवससंज्ञं तत्प्रणिपत्य समर्पितम् ॥११०॥

મથતાં ક્ષીર સિંધુને ઉદભવ્યો અશ્વરત્ન જે
નામે ઉચ્ચશ્રવા, દીધો દેવોએ ભેટમાં મને.

यानि चान्यानि देवेषु गन्धर्वेषूरगेषु च ।
रत्नभूतानि भूतानि तानि मय्येव शोभने ॥१११॥

તથા અન્યાન્ય દેવોનાં, ગંધર્વ, નાગલોકના,
સમસ્ત શ્રેષ્ઠ રત્ન તે છે દેવિ ! મુજ પાસમાં.

स्त्रीरत्नभूतां त्वां देवि लोके मन्यामहे वयम् ।
सा त्वमस्मानुपागच्छ यतो रत्नभुजो वयम् ॥११२॥

માનીએ સુંદરી રત્ન, અમે આ લોકમાં તને,
તેથી આવો અમો પાસે, રત્નભોકતા અમે છીએ.

मां वा ममानुजं वापि निशुम्भमुरुविक्रमम् ।
भज त्वं च चलापाङ्गि रत्नभूतासि वै यतः ॥११३॥

મને કે મુજ ભ્રાતા જે, નિશુંભ વીર વિક્રમી,
પરણો એકને, દેવિ! રત્નરૂપા સુલોચની!

परमैश्वर्यमतुलं प्राप्स्यसे मत्परिग्रहात् ।
एतद् बुद्ध्या समालोच्य मत्परिग्रहतां व्रज ॥११४॥

પામશો શ્રેષ્ઠ ઐશ્વર્ય કરતાં લગ્ન હું થકી,
વિચારી બુદ્ધિથી માટે, મારાથી લગ્ન લ્યો કરી.

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

इत्युक्ता सा तदा देवी गम्भीरान्तःस्मिता जगौ ।
दुर्गा भगवती भद्रा ययेदं धार्यते जगत् ॥११६॥

દેવીને આ કહ્યું ત્યારે હસીને દૂતથી વદ્યાં,
દુર્ગા ભગવતી ભદ્રા, ધારી વિશ્વ રહેલ આ.

देव्युवाच

દેવ્યુવાચ

सत्यमुक्तं त्वया नात्र मिथ्या किंचित्त्वयोदितम् ।
त्रैलोक्याधिपतिः शुम्भो निशुम्भश्चापि तादृशः ॥११८॥

કહ્યું તેં દૂત ! તે સત્ય, ના મિથ્યા લેશ માનતી,
છે ત્રણે લોકના સ્વામી, શુંભ નિશુંભ વિક્રમી.

किं त्वत्र यत्प्रतिज्ञातं मिथ्या तत्क्रियते कथम् ।
श्रूयतामल्पबुद्धित्वात्प्रतिज्ञा या कृता पुरा ॥११९॥

પ્રતિજ્ઞા કિન્તુ કીધી મ્હેં, બાલ બુદ્ધિ થકી પુરા,
કરાયે કેમ મિથ્યાં તે દૂત! લે સંભાળી કથા.

यो मां जयति संग्रामे यो मे दर्पं व्यपोहति ।
यो मे प्रतिबलो लोके स मे भर्ता भविष्यति ॥१२०॥

સંગ્રામે જે મને જીતે ને મારો ગર્વ ગાળશે,
હશે જે બળવાન હુંથી, તે જ મારો પતિ થશે.

तदागच्छतु शुम्भोऽत्र निशुम्भो वा महासुरः ।
मां जित्वा किं चिरेणात्र पाणिं गृहणातु मे लघु ॥१२१॥

તેથી શુંભ કે નિશુંભ, પધારે આંહી વિક્રમી,
મને જીતી અને શીઘ્ર, થાય પાણિગૃહી પતિ.

दूत उवाच

દૂત ઉવાચ

अवलिप्तासि मैवं त्वं देवि ब्रूहि ममाग्रतः ।
त्रैलोक्ये कः पुमांस्तिष्ठेदग्रे शुम्भनिशुम्भयोः ॥१२३॥

ન ફૂંકો બણગા, દેવિ! ઘમંડે વ્યર્થ હું કને,
ત્રિલોકે કો' ટકે વીર, શુંભ નિશુંભ સન્મુખે.

अन्येषामपि दैत्याना सर्वे देवा न वै युधि ।
तिष्ठन्ति सम्मुखे देवि किं पुनः स्त्री त्वमेकिका ॥१२४॥

અન્ય દૈત્યો સમીપે જ્યાં, ના દેવો કો રણે ટકે,

ઊભશે એકલી સ્ત્રી તું સંગ્રામે શૂર સન્મુખે?

इन्द्राद्याः सकला देवास्तस्थुर्येषां न संयुगे ।
शुम्भादीनां कथं तेषां स्त्री प्रयास्यसि सम्मुखम् ॥१२५॥

ઇન્દ્રાદિ દેવતા સર્વે, જ્યાં યુદ્ધે ઝીંક ના ઝીલે,
એવા શુંભાદિની સામે, સ્ત્રી તું તે કેમ ઊભશે ?

सा त्वं गच्छ मयैवोक्ता पार्श्वं शुम्भनिशुम्भयोः ।
केशाकर्षणनिर्धूतगौरवा मा गमिष्यसि ॥१२६॥

તેથી ચાલો કહ્યું માની, શુંભ નિશુંભની કને,
નહીં તો ચોટલો ઝાલી લઈ જતાં આબરું જશે.

देव्युवाच

દેવી ઉવાચ

एवमेतद् बली शुम्भो निशुम्भश्चातिवीर्यवान् ।
किं करोमि प्रतिज्ञा मे यदनालोचिता पुरा ॥१२८॥

ખરું છે કે બલી શુંભ, નિશુંભે બળવાન છે,
શું કરું? મેં પ્રતિજ્ઞા આ કરેલી તે કેમ ટળે?

स त्वं गच्छ मयोक्तं ते यदेतत्सर्वमादृतः ।
तदाचक्ष्वासुरेन्द्राय स च युक्तं करोतु तत् ॥१२९॥

માટે જા, દૂત! આ મારું કહ્યું જણાવ આદરે,
ને પછી યોગ્ય લાગે તે દાનવેશ ભલે કરે.

इति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्मये देव्या दूतसंवादो नाम पच्चमोऽध्यायः ॥५॥

ઈતિ શ્રી માર્કણ્ડેય પુરાણે સાવર્ણિક મન્વન્તરે દેવી મહાત્મ્ય, દેવીદૂત સંવાદે, અધ્યાય પાંચમો સંપૂર્ણ.

*

षष्ठोऽध्याय:

અધ્યાય છઠ્ઠો

(ધુમ્રલોચન વધ)

ध्यानम्

ॐ नागाधीश्वरविष्टरां फणिफणोत्तंसोरुरत्नावली-
भास्वद्देहलतां दिवाकरनिभां नेत्रत्रयोद्भासिताम् ।
मालाकुम्भकपालनीरजकरां चन्द्रार्धचूडां परां
सर्वज्ञेश्वरभैरवाङ्कनिलयां पद्मावतीं चिन्तये ॥

બેઠાં પન્નગ આસને ફણિ-મણિ હારો છકી શોભિત,
સોહે દેહ-લતા-દ્યુતિ, રવિ સમી નેત્રો-ત્રિ ઉદ્દભાસિત;
માળા કુંભ કપાલ પદ્મ કરમાં ચંદ્રાર્ધ, ચૂડા ધર્યું,
સર્વજ્ઞેશ્વર ભૈરવાંગ વસતાં, પદ્માવતી સંસ્મરું.

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

इत्याकर्ण्य वचो देव्याः स दूतोऽमर्षपूरितः ।
समाचष्ट समागम्य दैत्यराजाय विस्तरात् ॥२॥

કહેલું દેવિનું આવું, સાંભળી દૂત વિસ્મિત,
જઈને દૈત્યરાજાને, નિવેદું સર્વ વિસ્તૃત.

तस्य दूतस्य तद्वाक्यमाकर्ण्यासुरराट् ततः ।
सक्रोधः प्राह दैत्यानामधिपं धूम्रलोचनम् ॥३॥

દૂતથી વાણ દેવીની, સાંભળી દાનવેશ્વરે,
કોપતાં સદ્ય બોલાવ્યો, સેનાની ધૂમ્રલોચન.

हे धूम्रलोचनाशु त्वं स्वसैन्यपरिवारितः ।
तामानय बलाद् दुष्टां केशकर्षणविह्वलाम् ॥४॥

ને ક્હ્યું સૈન્ય સંગાથે, જાઓ! હે સૈન્યનાયક,
ઝાલીને ચોટલો લાવો, દુષ્ટાને મુજ સન્મુખ.

तत्परित्राणदः कश्चिद्यदि वोत्तिष्ठतेऽपरः ।
स हन्तव्योऽमरो वापि यक्षो गन्धर्व एव वा ॥५॥

રક્ષવા કોઈ આવે ને સામે થાયે કદાચિત,
હોય ગંધર્વ કે યક્ષ, હણજો દેવ કે નર.

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

तेनाज्ञप्तस्ततः शीघ्रं स दैत्यो धूम्रलोचनः ।
वृतः षष्ट्या सहस्राणामसुराणां द्रुतं ययौ ॥७॥

આમ આજ્ઞા થતાં ચાલ્યો, દૈત્ય તે ધુમ્રલોચન,
સાઠ હજાર દૈત્યોના સૈન્યને લઈ સત્વર.

स दृष्ट्वा तां ततो देवीं तुहिनाचलसंस्थिताम् ।
जगदोच्चैः प्रयाहीति मूलं शुम्भनिशुम्भयोः ॥८॥

દેખી હેમાદ્રિ-વાસિની દેવીને ત્યાં સ્વ સન્મુખે,
ને બરાડી કહ્યું ‘ચાલ! શુંભ-નિશુંભની કને.’

न चेत्प्रीत्याद्य भवती मद्भर्तारमुपैष्यति ।
ततो बलान्नयाम्येष केशाकर्षणाविह्वलाम् ॥९॥

જો નહીં આવશે સદ્ય, રાજી થઈ રાજવી કને,
કેશે ઝાલી બળાત્કારે, તો જાશું ઢસડી તને.

देव्युवाच

દેવી ઉવાચ

दैत्येश्वरेण प्रहितो बलवान् बलसंवृतः ।
बलान्नयसि मामेवं ततः किं ते करोम्यहम् ॥११॥

દૈત્યેશે પાઠવેલા છો, વિક્રમી સૈન્ય છે બલિ,
લઈ જાશો ઢસડી તોયે, શું કરવાની હું હતી?

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

इत्युक्तः सोऽभ्यधावत्तामसुरो धूम्रलोचनः ।

हुंकारेणैव तं भस्म सा चकाराम्बिका ततः ॥१३॥
દેવીએ જ્યાં કહ્યું આમ, ત્યાં ધસ્યો ધુમ્રલોચન,
કિન્તુ 'હુંકારથી' કીધો, દેવીએ ભસ્મ દાનવ.

अथ क्रुद्धं महासैन्यमसुराणां तथाम्बिका ।
ववर्ष सायकैस्तीक्ष्णैस्तथा शक्तिपरश्वधैः ॥१४॥
તેથી ક્રુદ્ધ મહાસૈન્ય દૈત્યનું અંબિકા પરે,
વરસાવે પરશુ તીક્ષ્ણ, તીર-શક્તિ પરસ્પરે.

ततो धुतसटः कोपात्कृत्वा नादं सुभैरवम् ।
पपातासुरसेनायां सिंहो देव्याः स्ववाहनः ॥१५॥
ધુણાવી કેશવાળી ત્યાં કોપીને કરી ગર્જના,
દૈત્ય સેના પરે કુદ્યો, દેવીવાહન કેસરી.

कांश्चित् करप्रहारेण दैत्यानास्येन चापरान् ।
आक्रम्य चाधरेणान्यान् स जघान महासुरान् ॥१६॥
પંજા પ્રહારથી કૈંક, કૈંકને દાંત ભેરવી,
છાતી પરે ચઢી કો'ને ને ચીર્યા કંઈક દાઢથી.

केषांचित्पाटयामास नखैः कोष्ठानि केसरी ।
तथा तलप्रहारेण शिरांसि कृतवान् पृथक् ॥१७॥
નખેથી ઉદરો ચીર્યા, ખેંચ્યાં આંતર કૈંકના,
મારી થપાટને કીધાં, ધડોથી મસ્તકો જુદા.

विच्छिन्नबाहुशिरसः कृतास्तेन तथापरे ।
पपौ च रुधिरं कोष्ठादन्येषां धुतकेसरः ॥१८॥
ભુજાને મસ્તકો કાપી, ને સ્વ ડોક હલાવતાં,
દૈત્યોના પેટ ફાડીને રુધિર કૈંકના ચૂસ્યાં.

क्षणेन तद्बलं सर्वं क्षयं नीतं महात्मना ।
तेन केसरिणा देव्या वाहनेनातिकोपिना ॥१९॥
સમસ્ત આસુરી સૈન્ય, દેવીના વાહને સિંહે,
સંહાર્યું ક્ષણની માંહે, અત્યંત કોપ ધારતે.

श्रुत्वा तमसुरं देव्या निहतं धूम्रलोचनम् ।
बलं च क्षयितं कृत्स्नं देवीकेसरिणा ततः ॥२०॥
સાંભળ્યું કે હણાયો છે દેવીથી ધુમ્રલોચન
ને હણ્યું દેવીના સિંહે, સમસ્ત દૈત્યનું દળ.

चुकोप दैत्याधिपतिः शुम्भः प्रस्फुरिताधरः ।
आज्ञापयामास च तौ चण्डमुण्डौ महासुरौ ॥२१॥
કોપ્યો દૈત્યેશ ત્યાં શુંભ સ્વ-હોઠ ફફડાવતાં,
આપ્યો આદેશ બોલાવી ચંડ ને મુંડ ને ત્યહાં.

हे चण्ड हे मुण्ड बलैर्बहुभिः परिवारितौ ।
तत्र गच्छत गत्वा च सा समानीयतां लघु ॥२२॥
હે ચંડ! મુંડ! વિસ્તૃત લઈને સૈન્ય સત્વર
જાઓને પકડી લાવો, તે સ્ત્રીને મુજ સન્મુખ.

केशेष्वाकृष्य बद्ध्वा वा यदि वः संशयो युधि ।
तदाशेषायुधैः सर्वैरसुरैर्विनिहन्यताम् ॥२३॥
લાવજો ચોટલો ઝાલી, કાં બાંધી, ને ન માનતા
પ્રયોગો સૈન્ય શસ્ત્રના, કરીને હણજો તદા.

तस्यां हतायां दुष्टायां सिंहे च विनिपातिते ।
शीघ्रमागम्यतां बद्ध्वा गृहीत्वा तामथाम्बिकाम् ॥२४॥
કરીને નાશ દુષ્ટાનો, સિંહ એનો વિદારજો,
જીવતી પકડાયે તો બાંધીને અહીં લાવજો.

इति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहत्मये शुम्भनिशुम्भसेनानी धूम्रलोचनवधो नाम षष्ठोऽध्यायः ॥६॥

ઈતિ શ્રી માર્કણ્ડેય પુરાણે સાવર્ણિકે મનવન્તરે દેવી મહાત્મ્યે ધુમ્રલોચન વધ નામે અધ્યાય છઠ્ઠો

*

सप्तमोऽध्यायः

અધ્યાય સાતમો

(ચંડ અને મુંડ વધ)

ध्यानम्

ॐ ध्यायेयं रत्नपीठे शुककलपठितं श्रृण्वतीं श्यामलाङ्गीं
न्यस्तैकाङ्घ्रिंसरोजे शशिशकलधरां वल्लकीं वादयन्तीम् ।
कह्लाराबद्धमालां नियमितविलसच्चोलिकां रक्तवस्त्रां
मातङ्गीं शङ्खपात्रां मधुरमधुमदां चित्रकोद्भासिभालाम् ॥
ધ્યાંઉ, જે રત્ન પીઠે શુક સ્વર મધુરા સાંભળે શ્યામલાંગી,
ને ધારે અંઘ્રિ પદ્મે, શશિ ધર શિરમાં વ્હાય વીણા રસાળી,
સોહે કલ્હાર માળા, તન પર લસતી કંચુકી, રક્ત વસ્ત્રી,
માતંગી શંખ પાત્રિ, મધુર મધુ મુખે શોભતી ભાલવેદી.

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

आज्ञप्तास्ते ततो दैत्याश्चण्डमुण्डपुरोगमाः ।
चतुरङ्गबलोपेता ययुरभ्युद्यतायुधाः ॥२॥
શુંભ આદેશ પામીને, ચંડ ને મુંડ સત્વર,
લઈ ચંતુરંગિણી સેના, ચાલ્યા શસ્ત્રાસ્ત્ર સજ્જિત.

ददृशुस्ते ततो देवीमीषद्धासां व्यवस्थिताम् ।
सिंहस्योपरि शैलेन्द्रश्रृङ्गे महति काञ्चने ॥३॥
પહોંચી હિમના ઊંચા, શિખરે સિંહવાહિની,
નિહાળ્યા દેવી બેઠેલાં, મંદ મંદ રહ્યા હસી.

ते दृष्ट्वा तां समादातुमुद्यमं चक्रुरुद्यताः ।
आकृष्टचापासिधरास्तथान्ये तत्समीपगाः ॥४॥
દેવીને દેખતાં દૈત્યે સદ્ય આક્રમણો કર્યા,
ચઢાવી ચાંપને કાઢી, અસિઓ મ્યાનથી ધસ્યા.

ततः कोपं चकारोच्चैरम्बिका तानरीन् प्रति ।
कोपेन चास्या वदनं मषीवर्णमभूत्तदा ॥५॥
તદા વાધ્યો અતિ ક્રોધ, દેવીને દુશ્મનો પ્રતિ
અને દેવી તણી થાતી શ્યામરંગી મુખાકૃતિ.
भ्रुकुटीकुटिलात्तस्या ललाटफलकादद्रुतम् ।
काली करालवदना विनिष्क्रान्तासिपाशिनी ॥६॥
લલાટે ભ્રુ થતાં વાંકી, ત્યાંથી વિકરાળ તે ક્ષણ,
કાલી કરાલ વદના પ્રગટ્યાં પાશ લઈ કર.
विचित्रखट्वाङ्गधरा नरमालाविभूषणा ।
द्वीपिचर्मपरीधाना शुष्कमांसातिभैरवा ॥७॥
ધારી વિચિત્ર ખટવાંગ મુંડ માલ વિભૂષિત,
ચિત્તાના ચર્મની સાડી, ને દેહ હાડપિંજર.
अतिविस्तारवदना जिव्हाललनभीषणा ।
निमग्नारक्तनयना नादापूरितदिङ्मुखा ॥८॥
અતિ વિશાળ વદના જીહ્વા લપકે ભીષણ,
નિમગ્ન રક્ત કે નેત્રો ને હુંકારે ગજવે દિશ.
सा वेगेनाभीपतिता घातयन्ती महासुरान् ।
सैन्ये तत्र सुरारीणामभक्षयत् तद्बलम् ॥९॥
અને તૂટી પડી વેગે મહાદૈત્ય હણે જતી,
દળતી દળ દૈત્યોના, સર્વને ભક્ષતી જતી.
पार्ष्णिग्राहाङ्कुशग्राहियोधघण्टा समन्वितान् ।
समादायैकहस्तेन मुखे चिक्षेप वारणान् ॥१०॥
રક્ષકો મહાવતો યોદ્ધા ને ઘંટા સાથ હસ્તિઓ,
એકેક પકડી હાથે, ને કરે મુખ કોળિયો.
तथैव योधं तुरगै रथं सारथिना सह ।
निक्षिप्य वक्त्रे दशनैश्चर्वयन्त्यतिभैरवम् ॥११॥
સૈનિકો અશ્વની સાથે ને રથો સાથ સારથિ,

ભીષણ રૂપથી દાંતે મુખેથી જાય ચાવતી.

एकं जग्राह केशेषु ग्रीवायामथ चापरम् ।
पादेनाक्रम्य चैवान्यामुरसान्यमपोथयत् ॥१२॥

કો'કના કેશ ઝાલીને દાબીને કોઈના ગળા,
કો'કને લાત છાતીમાં મારીને પ્રાણ શોષતાં.

तैर्मुक्तानि च शस्त्राणि महास्त्राणि तथासुरैः ।
मुखेन जग्राह रुषा दशनैर्मथितान्यपि ॥१३॥

છોડેલાં અસ્ત્ર, શસ્ત્ર જે તથા જે આયુધો મહા,
મુખેથી ઝડપ્યા રોષે, ને દાંતેથી કર્યા ચુરા.

बलिनां तद् बलं सर्वमसुराणां दुरात्मनाम् ।
ममर्दाभक्षयच्चान्यानन्यांश्चाताडयत्तथा ॥१४॥

દુરાત્મા દાનવો તેમ બલવાન સર્વ સૈન્યનો,
કાલીએ મર્દીને ભક્ષી વિનાશ ક્ષણમાં કર્યો.

असिना निहताः केचित्केचित्खट्वाङ्गताडिताः ।
जग्मुर्विनाशमसुरा दन्ताग्राभिहतास्तथा ॥१५॥

અસિના ઝાટકે કો'ને ખટવાંગે કો'ને પીટ્યાં,
દાંતેથી ફાડચાં કીધા, દેવીએ કૈંકના ત્યહાં.

क्षणेन तद् बलं सर्वमसुराणा निपतितम् ।
दृष्ट्वा चण्डोऽभिदुद्राव तां कालीमतिभीषणाम् ॥१६॥

ક્ષણમાં દૈત્ય સેનાને દેવીએ સંહારી દીધી,
નિહાળી આ ધસ્યો ચંડ, ભીષણ કાલિકા પ્રતિ.

शरवर्षैर्महाभीमैर्भीमाक्षीं तां महासुरः ।
छादयामास चक्रैश्च मुण्डः क्षिप्तैः सहस्रशः ॥१७॥

બાણ વર્ષા કરી દૈત્યે ભીમાક્ષી દેવીની પરે,
અને ઢાંકી દીધાં મુંડે છોડી સહ્સ્ત્ર ચક્રને.

तानि चक्राण्यनेकानि विशमानानि तन्मुखम् ।
बभुर्यथार्कबिम्बानि सुबहूनि घनोदरम् ॥१८॥

કિન્તુ એ ચક્ર દેવીના મુખે લાગ્યા પ્રવેશવા,
સૂર્યના મંડળો જાણે મેઘ વાદળમાં જતાં.

ततो जहासातिरुषा भीमं भैरवनादिनी ।
काली करालवक्त्रान्तर्दुर्दर्शदशनोज्ज्वला ॥१९॥

અત્યંત રોષથી ગર્જી, અટ્ટહાસ કરે તદા,
કાલી કરાલ વદને, દેખાતી દાંતની પ્રભા.

उत्थाय च महासिं हं देवी चण्डमधावत ।
गृहीत्वा चास्य केशेषु शिरस्तेनासिनाच्छिनत् ॥२०॥

ઉપાડીને મહા ખડ્ગ, હુંકાર કરતાં ધસ્યા,
ને બળે કેશ ઝાલીને ચંડનું શીર્ષ કાપતાં.

अथ मुण्डोऽभ्यधावत्तां दृष्ट्वा चण्डं निपातितम् ।
तमप्यपातयद्भूमौ सा खड्गाभिहतं रुषा ॥२१॥

ચંડને મરતો દેખી, મુંડ દેવી પરે ધસ્યો
કિન્તુ કોપેલ કાલીએ, ઢાળી ભૂ, ખડ્ગથી હણ્યો.

हतशेषं ततः सैन्यं दृष्ट्वा चण्डं निपातितम् ।
मुण्डं च समुहावीर्यं दिशो भेजे भयातुरम् ॥२२॥

હતાશ બનતું સૈન્ય, ચંડ મુંડ મરી જતાં,
વ્યાકુળ ભયથી ભાગ્યા, બચેલાઓ દસે દિશા.

शिरश्चण्डस्य काली च गृहीत्वा मुण्डमेव च ।
प्राह प्रचण्डाट्टहासमिश्रमभ्येत्य चण्डिकाम् ॥२३॥

ચંડ ને મુંડના શીર્ષો કાલિકા હાથમાં ગ્રહી,
પ્રચંડ કરતાં હાસ્ય, ચંડિકાથી રહ્યા વદી.

मया तवात्रोपहृतौ चण्डमुण्डौ महापशू ।
युद्धयज्ञे स्वयं शुम्भं निशुम्भं च हनिष्यसि ॥२४॥

દેવિ ! આ યુદ્ધ યજ્ઞે મેં, સમર્પ્યાં ચંડ મુંડને,
ને હવે હણજો યુદ્ધ, સ્વયં શુંભ-નિશુંભને.

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

तावानीतौ ततो दृष्ट्वा चण्डमुण्डौ महासुरौ ।
उवाच कालीं कल्याणी ललितं चण्डिका वचः ॥२६॥

કાલીએ ચંડને મુંડ આણેલા દેવી દેખતાં,
કલ્યાણિ ચંડિકા દેવી કાલીથી મધુરું વદ્યાં.

यस्माच्चण्डं च मुण्डं च गृहीत्वा त्वमुपागता ।
चामुण्डेति ततो लोके ख्याता देवि भविष्यसि ॥२७॥

ચંડ ને મુંડના શીર્ષ લાવ્યા જે ભાવથી તમો
આજથી લોકમાં ખ્યાત ચામુંડા નામથી થશો.

इति श्रीमार्कंण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवी माहात्मये चण्ड मुण्ड वधो नाम सप्तमोऽध्यायः ॥७॥

ઈતિ શ્રી માર્કણ્ડેય પુરાણે સાવર્ણિકે મનવન્તરે દેવી મહાત્મ્યે ચંડ મુંડ વધ નામે અધ્યાય સાતમો.

*

अष्टमोऽध्याय:

અધ્યાય આઠમો

(રક્તબીજ વધ)

ध्यानम्

ધ્યાન

ॐ अरुणां करुणातरङ्गिताक्षीं धृतपाशाङ्कुशबाणचापहस्ताम् ।
अणिमादिभिरावृतां मयूखैरहमित्येव विभावये भवानीम् ॥

ૐ અરુણા કરુણા સ્વદેહ અક્ષી, કરમાં અંકુશ પાશ ચાપ શિંગી.
અણિમાદિક સિદ્ધિ રશ્મી અંગે જગદંબા ધરું ધ્યાન પાદ પદ્મે.

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

चण्डे च निहते दैत्ये मुण्डे च विनिपातिते ।
बहुलेषु च सैन्येषु क्षयितेष्वसुरेश्वर: ॥२॥

હણાયો ચંડ દેવીથી, મરાયો મુંડ દાનવ,
વિપુલ સૈન્ય સંહાર, સાંભળી અસુરેશ્વર.

तत: कोपपराधीनचेता: शुम्भ: प्रतापवान् ।
उद्योगं सर्वसैन्यानां दैत्यानामादिदेश ह ॥३॥

ક્રોધથી વિહ્વળ ચિત્તે શુંભ પ્રતાપવાન્ મહા,
સંપૂર્ણ દૈત્ય સેનાને, દે આજ્ઞા યુદ્ધમાં જવા.

अद्य सर्वबलैर्दैत्या: षडशीतिरुदायुधा: ।
कम्बूनां चतुरशीतिर्निर्यान्तु स्वबलैर्वृता: ॥४॥

હે છયાસી દૈત્ય સેનાના, સેનાપતિ ઉદાયુધ !
કરો પ્રસ્થાન કંબુઓ, ચોરાસી સૈન્યનાયક.

कोटिवीर्याणि पंचाशद्सुराणां कुलानि वै ।
शतं कुलानि धौम्राणां निर्गच्छन्तु ममाज्ञया ॥५॥

પચાસ કોટિ વીર્યોના, વંશના સૈન્યના પતિ,

અને સો ધૌમ્ર્ય વંશીઓ, સત્વર સૈન્યને સજી.

कालका दौर्हृदा मौर्याः कालकेयास्तथासुराः ।
युद्धाय सज्जा निर्यान्तु आज्ञया त्वरिता मम ॥६॥

કાલ દૌહૃદ ને મૌર્ય, તથા કૌલક દાનવો,
થવા તૈયાર યુદ્ધાર્થે, મમાજ્ઞા નીસરી પડો.

इत्याज्ञाप्यासुरपतिः शुम्भो भैरवशासनः ।
निर्जगाम महासैन्यसहस्रैर्बहुभिर्वृतः ॥७॥

ઉગ્ર આદેશ આ આપી ને શુંભ અસુરેશ્વર.
નીસર્યો એ મહાસૈન્ય હજારો થકી આવૃત્ત.

आयान्तं चण्डिका दृष्ट्वा तत्सैन्यमतिभीषणम् ।
ज्यास्वनैः पूरयामास धरणीगगनान्तरम् ॥८॥

ચંડિએ આવતો દેખી, ભીષણ સૈન્યની સહ,
ગજાવ્યું ધનુ ટંકારે ને ભર્યાં ભૂમિ વાદળ.

ततः सिंहो महानादमतीव कृतवान् नृप ।
घण्टास्वनेन तन्नादमम्बिका चोपबृंहयत् ॥९॥

તે સમે ચંડિના સિંહે, કરી ભીષણ ગર્જના,
ને કર્યો નાદ ઘંટાનો, દેવીએ શોર વાધવા.

धनुर्ज्यासिंहघण्टानां नादापूरितदिङ्मुखा ।
निनादैर्भीषणैः काली जिग्ये विस्तारितानना ॥१०॥

ત્વંચા ને સિંહ ઘંટાના નાદને વિસ્તર્યો મુખે,
ને કાલી ભીમનાદેથી વિજય પ્રાપ્ત ત્યાં કરે.

तं निनादमुपश्रुत्य दैत्यसैन्यैश्चतुर्दिशम् ।
देवी सिंहस्तथा काली सरोषैः परिवारिताः ॥११॥

નિનાદ સાંભળીને આ, દૈત્ય, સૈન્યે ચતુર્દિશે,
દેવીને, સિંહ, કાલીને, ક્રોધે ઘેરી વળ્યા દળે.

एतस्मिन्नन्तरे भूप विनाशाय सुरद्विषाम् ।
भवायामरसिंहानामतिवीर्य बलान्विताः ॥१२॥

એ સમે, કાઢવા, રાજા! દેવદ્વેષી નિકંદન,
ને દેવ શ્રેયને અર્થે, બલ વિક્રમ સંપન્ન.

ब्रह्मेशगुहविष्णूनां तथेन्द्रस्य च शक्तय: ।
शरीरेभ्यो विनिष्क्रम्य तद्रूपैश्चण्डिकां ययु: ॥१३॥

બ્રહ્મા વિષ્ણુ શુક્ર શંભુ, ને શક્તિ કાર્તિકેયની,
ઉદ્દભવી અંગથી તેના, ચંડિકા પાસમાં ગઈ.

यस्य देवस्य यद्रूपं यथाभूषणवाहनम् ।
तद्वदेव हि तच्छक्तिरसुरान् योद्धुमाययौ ॥१४॥

જે જે દેવો, હતા તેવાં, રૂપ ભૂષણ વાહન,
યુદ્ધાર્થ શક્તિઓ તેની, આવી સાધન સંપન્ન.

हंसयुक्त विमानाग्रे साक्षसूत्र कमण्डलु: ।
आयाता ब्रह्मण: शक्तिर्ब्रह्माणी साभिधीयते ॥१५॥

બિરાજ્યાં હંસ મવૌને, અક્ષમાલા કમંડલે,
પધાર્યા અજનાં શક્તિ બ્રહ્માણી નામ ખ્યાત જે.

माहेश्वरी वृषारूढा त्रिशुलवरधारिणी ।
महाहिवलया प्राप्ता चन्द्ररेखाविभूषणा ॥१६॥

માહેશ્વરી વૃષે બેઠાં, ત્રિશૂલ ધારિણી વર,
નાગ કંકણ ધારેલાં ચંદ્ર રેખા વિભૂષિત.

कौमारी शक्तिहस्ता च मयूरवरवाहना ।
योद्धुमभ्याययौ दैत्यानम्बिका गुहरूपिणी ॥१७॥

કૌમારી શક્તિ હસ્તે ને શ્રેષ્ઠ મયૂરવાહના,
દૈત્યોના નાશને કાજે અંબારૂપે પધારતાં.

तथैव वैष्णवी शक्तिर्गरुडोपरि संस्थिता ।
शङ्खचक्रगदाशाङ्‍र्गखड्गहस्ताभ्युपाययौ ॥१८॥

એ રીતે વૈષ્ણવી શક્તિ, જે ગરૂડે બિરાજતાં,
શંખ ચક્ર ગદા શાંર્ગ, ખડ્ગ ધારી પધારતાં.

यज्ञवाराहमतुलं रूपं या बिभ्रतो हरे: ।

शक्तिः साप्यायययौ तत्र वाराहीं बिभ्रती तनुम् ॥१९॥
અનોપ યજ્ઞ વારાહે જે શક્તિ હરીએ ધરી,
વારાહી નામધારીને તેવા રૂપે પધારતી.

नारसिंही नृसिंहस्य बिभ्रती सदृशं वपुः ।
प्राप्ता तत्र सटाक्षेपक्षिप्तनक्षत्रसंहतिः ॥२०॥
નારસિંહી શક્તિ આવી દેહ નૃસિંહ શો ધરી,
ધુણાવે કેશવાળી ત્યાં જાતાં મેઘ નભે ધ્રુજી.

वज्रहस्ता तथैवैन्द्री गजराजोपरि स्थिता ।
प्राप्ता सहस्रनयना यथा शक्रस्तथैव सा ॥२१॥
ને પધાર્યા વજ્ર-હસ્તા ઐન્દ્રી ઐરાવતે ચઢી,
સહસ્ત્ર નેત્ર ધારીને ઈન્દ્રશક્તિ મહાબલિ.

ततः परिवृतस्ताभिरीशानो देवशक्तिभिः ।
हन्यन्तामसुराः शीघ्रं मम प्रीत्याऽऽह चण्डिकाम् ॥२२॥
દેવીથી વીંટળાયેલાં, સૌને કહ્યું સદાશિવે,
હણી દ્યો અસુરો સદ્ય, મમ પ્રીત્યર્થ અંબિકે.

ततो देवीशरीरातु विनिष्क्रान्तातिभीषणा ।
चण्डिकाशक्तिरत्युग्रा शिवाशतनिनादिनी ॥२३॥
ત્યાં તો દેવી શરીરેથી, ઉદ્દભવી અતિ ભીષણ,
વિકરાળ ચંડિકા શક્તિ, કરે સો નાદ શા સ્વર.

सा चाह धूम्रजटिलमीशानमपराजिता ।
दूत त्वं गच्छ भगवन् पार्श्वं शुम्भनिशुम्भयोः ॥२४॥
અપરાજિત અંબાએ, કહ્યું શંભુ મહેશને,
શુંભ-નિશુંભની પાસે, જાઓ દૂત બની તમે.

ब्रुहि शुम्भं निशुम्भं च दानवावतिगर्वितौ ।
ये चान्ये दानवास्तत्र युद्धाय समुपस्थिताः ॥२५॥
ને કહો અતિ ગર્વિષ્ટ શુંભ નિશુંભ દૈત્યને,
અને જે દાનવો અન્ય યુદ્ધાર્થે સજ્જ સર્વેને.

त्रैलोक्यमिन्द्रो लभतां देवः सन्तु हविर्भुजः ।
यूयं प्रयात पातालं यदि जीवितुमिच्छथ ॥२६॥
ત્રૈલોક્ય ઈન્દ્રને સોંપો, દેવોને હવિભાગ દ્યો,
જાવ પાતાળમાં સર્વે જો તમે જીવવા ચહો.
बलावलेपादथ चेद्भवन्तो युद्धकाङ्क्षिणाः ।
तदागच्छतु तृप्यन्तु मच्छिवाः पिशितेन वः ॥२७॥
યદિ હો યુદ્ધની વાંચ્છા, બલિ સૈન્ય ઘમંડથી,
આવજો તો શિવાઓની તૃપ્ત્યર્થે તમ માંસથી.
यतो नियुक्तो दौत्येन तया देव्या शिवः स्वयम् ।
शिवदूतीति लोकेऽस्मिस्ततः सा ख्यातिमागता ॥२८॥
નિયોજ્યા દેવીએ શંભુ, દૂતના કાર્યમાં તદા,
નામ એનું શિવદૂતી, થયું વિખ્યાત વિશ્વમાં.
तेऽपि श्रुत्वा वचो देव्याः शर्वाख्यातं महासुराः ।
अमर्षापूरिता जग्मुर्यत्र कात्यायनी स्थिता ॥२९॥
દેવીની શંભુ દ્વારા સાંભળી વાણ દાનવે,
અને ક્રોધે ભરાયેલા, ધસ્યા કાત્યાયની પરે.
ततः प्रथममेवाग्रे शरशक्त्यृष्टिवृष्टिभिः ।
ववर्षुरुद्धतामर्षास्तां देवीममरारयः ॥३०॥
આવતાં વેંત દેવીને બાણ ને શક્તિ વૃષ્ટિની,
વર્ષાવીને ઝડી, ક્રોધે ઘેરતાં ચૌદ દિશા થકી.
सा च तान् प्रहितान् बाणाञ्छूलशक्तिपरश्वधान् ।
चिच्छेद लीलयाऽऽध्मातधनुर्मुक्तैर्महेषुभिः ॥३१॥
કિન્તુ છોડેલ તે શસ્ત્રો ત્રિશૂલો શક્તિઓ છરી,
વિભેદ્યાં માત્ર લીલાથી, બાણથી ચાપ નાદથી.
तस्याग्रतस्तथा काली शूलपातविदारितान् ।
खट्वाङ्गपोथितांश्चारीन् कुर्वती व्यचरत्तदा ॥३२॥
ધરી સન્મુખ કાલીએ ચીર્યા શૂલ પ્રહારથી,

છુંદતી દૈત્ય ખટવાંગે સંગ્રામે ઘૂમતી રહી.

कमण्डलुजलाक्षेपहतवीर्यान् हतौजसः ।
ब्रह्माणी चाकरोच्छत्रून् येन येन स्म धावति ॥३३॥

જ્યાં જ્યાં કમંડલે પાણી, બ્રહ્માણી છોડતાં ફરે,
ત્યાં ત્યાં નિસ્તેજ નિર્વીર્ય દૈત્ય સેના બધી બને.

माहेश्वरी त्रिशूलेन तथा चक्रेण वैष्णवी ।
दैत्याज्जघान कौमारी तथा शक्त्यातिकोपना ॥३४॥

માહેશ્વરી ત્રિશૂલેથી તથા ચક્રેથી વૈષ્ણવી,
ને હણે દૈત્ય કૌમારી, દેવી અત્યંત કોપતી.

ऐन्द्रीकुलिशपातेन शतशो दैत्यदानवाः ।
पेतुर्विदारिताः पृथ्व्यां रुधिरौघप्रवर्षिणः ॥३५॥

વજ્ર આઘાતથી ઐન્દ્રી, હજારો દૈત્યો દાનવો,
ચીરતાં પડતાં ભૂમાં રુધિર ઓઘ વિસ્તર્યો.

तुण्डप्रहारविध्वस्ता दंष्ट्राग्रक्षतवक्षसः ।
वाराहमूर्त्या न्यपतंश्चक्रेण च विदारिताः ॥३६॥

તુંડ પ્રહારથી માર્યા, વિદાર્યા કૈંક દાઢથી,
વારાહ મૂર્તિએ કૈંક, સંહાર્યા નિજ ચક્રથી.

नखैर्विदारितांश्चान्यान् भक्षयन्ती महासुरान् ।
नारसिंही चचाराजौ नादापूर्णदिगम्बरा ॥३७॥

નખેથી અન્યને ચીર્યા, ને ભક્ષતા મહાસુર,
નારસિંહી રણે ઘૂમે પૂરે નાદે દશે દિશ.

चण्डाट्टहासैरसुराः शिवदूत्यभिदूषिताः ।
पेतुः पृथिव्यां पतितांस्तांश्चखादाथ सा तदा ॥३८॥

કેટલાં શિવદૂતીના પ્રચંડ અટ્ટહાસ્યથી,
ભયભીતો પડ્યા ભૂમાં, સર્વેને ભક્ષતી જતી.

इति मातृगणं क्रुद्धं मर्दयन्तं महासुरान् ।
दृष्ट्वाभ्युपायैर्विविधैर्नेशुर्देवारि सैनिकाः ॥३९॥

આમ, નાના પ્રકારેથી મર્દાતા માતૃશક્તિથી,
નિહાળીને મહાદૈત્યો નાસતાં અન્ય સૈન્યથી.

पलयनपरान् दृष्ट्वा दैत्यान् मातृगणार्दितान् ।
योद्धुमभ्याययौ क्रुद्धो रक्तबीजो महासुरः ॥४०॥

શક્તિના ત્રાસથી ત્રાસી, ભાળતાં દૈત્ય ભાગતાં,
રક્ત બીજ મહાદૈત્ય ધસ્યો એ ક્રુદ્ધ યુદ્ધમાં.

रक्तबिन्दुर्यदा भूमौ पतत्यस्य शरीरतः ।
समुत्पतति मेदिन्यां तत्प्रमाणस्तदासुरः ॥४१॥

રક્તનું જ્યાં પડે બિંદુ ભૂમાં એના શરીરથી,
ઉદ્દભવે અન્ય એમાંથી, તેના જેવા મહારથી.

युयुधे स गदापाणिरिन्द्रशक्त्या महासुरः ।
ततश्चैन्द्री स्ववज्रेण रक्तबीजमताडयत् ॥४२॥

ગદાધારી મહાદૈત્ય ઐન્દ્રી સામે રણે ચડ્યો,
ત્યાં દેવીએ સ્વ વજ્રેથી, પ્રહાર કારમો કર્યો.

कुलिशेनाहतस्याशु बहु सुस्राव शेणितम् ।
समुत्तस्थुस्ततो योधास्तद्रूपास्तत्पराक्रमाः ॥४३॥

ઘવાતાં દેવીના વજ્રે રક્તબીજ રુધિરથી,
સમાન વિક્રમી યોદ્ધા, ઉદ્દભવ્યાં દૈત્ય રક્તથી.

यावन्तः पतितास्तस्य शरीराद्रक्तबिन्दवः ।
तावन्तः पुरुषा जातास्तद्वीर्यबलविक्रमाः ॥४४॥

ટપક્યાં જેટલાં બિંદુ ને પડ્યાં જેટલાં મહીં,
તેટલાં ઉદ્દભવ્યાં દૈત્યો, સ્વ સ્વરૂપી પરાક્રમે.

ते चापि युयुधुस्तत्र पुरुषा रक्तसम्भवाः ।
समं मातृभिरत्युग्रशस्त्रपातातिभीषणम् ॥४५॥

તે બધાં લડવાં લાગ્યાં, પુરુષો રક્તસંભવ
માતૃઓ સાથ શસ્ત્રાસ્ત્રે કરતાં યુદ્ધ ભીષણ.

पुनश्च वज्रपातेन क्षतमस्य शिरो यदा ।

ववाह रक्तं पुरुषास्ततो जाताः सहस्रशः ॥४६॥
ફરીથી વજ્ર આઘાતે, ઘવાતાં શીર્ષ એમના,
રેલાતાં રક્ત તેમાંથી હજારો દૈત્યો ઉદ્દભવ્યા.

वैष्णवी समरे चैनं चक्रेणाभिजघान ह ।
गदया ताडयामास ऐन्द्री तमसुरेश्वरम् ॥४७॥
વૈષ્ણવીએ રણે દૈત્ય, ઘાયલ ચક્રથી કર્યો,
ને ઐન્દ્રીએ રક્તબીજ ગદાથી ખોખરો કર્યો.

वैष्णवीचक्रभिन्नस्य रुधिरस्रावसम्भवैः ।
सहस्रशो जगद्व्याप्तं तत्प्रमाणैर्महासुरैः ॥४८॥
ઘવાતાં વૈષ્ણવી ચક્ર, રેલો રુધિરનો વહ્યો,
કરોડો પ્રકટી તેથી, વ્યાપતાં વિશ્વ દાનવો.

शक्त्या जघान कौमारी वाराही च तथासिना ।
माहेश्वरी त्रिशूलेन रक्तबीजं महासुरम् ॥४९॥
કૌમારીએ સ્વશક્તિથી વારાહીએ સ્વ ખડ્ગથી,
ભવાનીએ ત્રિશૂલેથી વીંધ્યો દૈત્ય મહાબલિ.

स चापि गदया दैत्यः सर्वा एवाहनत् पृथक् ।
मातृः कोपसमाविष्टो रक्तबीजो महासुरः ॥५०॥
ને તે દૈત્યે અતિ કોપી, સ્વ ગદાના પ્રહારથી,
સમસ્ત માતૃશક્તિથી, પૃથક પૃથક રહ્યો લડી.

तस्याहतस्य बहुधा शक्तिशूलादिभिर्भुवि ।
पपात यो वै रक्तौघस्तेनासञ्छतशोऽसुराः ॥५१॥
ઘવાયેલો તે બહુ વારે શક્તિ શૂલાદિથી છતાં
સરતી રક્તધારાથી સેંકડો દૈત્ય જન્મતાં.

तैश्चासुरासृक्सम्भूतैरसुरैः सकलं जगत् ।
व्याप्तमासीत्ततो देवा भयमाजग्मुरुत्तमम् ॥५२॥
ઉદ્દભવ્યા આમ દૈત્યોથી વ્યાપ્ત થતી જતી ધરા,
નિહાળી દેવતાં સર્વે, વ્યાકુળા ભયથી થતા.

तान् विषण्णान् सुरान् दृष्ट्वा चण्डिका प्राह सत्वरा ।
उवाच कालीं चामुण्डे विस्तीर्णं वदनं कुरु ॥५३॥
ઉદ્વિગ્ન દેવને દેખી, દેવી અભય આપતાં,
કહ્યું સત્વર કાલિને, વિસ્તારો મુખ ચંડિકા.
मच्छस्त्रपातसम्भूतान् रक्तबिन्दून्महासुरान् ।
रक्तबिन्दोः प्रतीच्छ त्वं वक्त्रेणानेन वेगिना ॥५४॥
મારા શસ્ત્ર પ્રહારેથી રક્તબિંદુ અસુરથી,
પડે ભૂમાંહ્ય તે પહેલાં ઝીલી લેજો ત્વરા કરી.
भक्षयन्ती चर रणे तदुत्पन्नान्महासुरान् ।
एवमेष क्षयं दैत्यः क्षीणरक्तो गमिष्यति ॥५५॥
ભક્ષજો રણમાં ધૂમી ઉદ્દભવે અન્ય દાનવો,
આમ ક્ષીણ થતાં રક્ત થવાનો નાશ દૈત્યનો.
भक्ष्यमाणास्त्वया चोग्रा न चोत्पत्स्यन्ति चापरे ।
इत्युक्त्वा तां ततो देवी शूलेनाभिजघान तम् ॥५६॥
ભક્ષતાં ઉગ્ર દૈત્યોએ, અન્ય, ઉત્પન્ન ના થશે
કહીને આમ શૂલેથી, પ્રહાર્યો રક્તબીજને.
मुखेन काली जगृहे रक्तबीजस्य शोणितम् ।
ततोऽसावाजघानाथ गदया तत्र चण्डिकाम् ॥५७॥
પીવા લાગ્યાં તદા કાલિ, રક્ત એ રક્તબીજનાં,
ચંડિકા પ્રતિ ત્યાં તેણે ગદા ઘા જોરથી કર્યા.
न चास्या वेदनां चक्रे गदापातोऽल्पिकामपि ।
तस्याहतस्य देहात्तु बहु सुस्राव शोणितम् ॥५८॥
કિન્તુ ના વેદના તેને ગદાના ઘા કરી શક્યાં,
ઘવાયા દેવીના ઘાથી, રક્ત-રેલાં જ્યહાં વહ્યાં.
यतस्ततस्तद्वक्त्रेण चामुण्डा सम्प्रतीच्छति ।
मुखे समुद्गता येऽस्या रक्तपातान्महासुराः ॥५९॥
તત્ક્ષણ રક્તધારાઓ ચામુંડા મુખ ઝીલતાં,

ને મુખે જાય દેવીના, રક્ત મહા અસુરનાં.

तांश्चखादाथ चामुण्डा पपौ तस्य च शोणितम् ।
देवी शूलेन वज्रेण बाणैरसिभिऋष्टिभिः ॥६०॥

ઉદ્દભવે વદને દૈત્યો, રક્તથી રક્તબીજનાં,
દેવી તે શૂલ વજ્રેને બાણે સંહારતાં જતાં.

जघान रक्तबीजं तं चामुण्डापीतशोणितम् ।
स पपात महीपृष्ठे शस्त्रसङ्घसमाहतः ॥६१॥

પીવાયાં રક્ત દેવીથી ને ઘવાયેલ શસ્ત્રથી,
ઢળી પડ્યો ધરાએ એ નાનાશસ્ત્ર પ્રહારથી.

नीरक्तश्र्च महीपाल रक्तबीजो महासुरः ।
ततस्ते हर्षमतुलमवापुस्त्रिदशा नृप ॥६२॥

રક્તહીન થયેલા એ રક્તબીજ તણાં વધે,
અનુપમ હર્ષ પ્રાપ્તિ, હે રાજા! થઈ દેવને.

तेषां मातृगणो जातो ननर्तासृङ्मदोद्धतः ॥६३॥

માતૃગણો બની ઘેલાં, નાંચતાં કૂદતાં ઘૂમે.

इति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये रक्तबीजवधो नामाष्टमोऽध्यायः ॥८॥

ઈતિ શ્રીમાર્કણ્ડેય પુરાણે સાવર્ણિક મન્વન્તરે દેવી મહાત્મ્યે રક્તબીજ વધ નામે અધ્યાય આઠમો સંપૂર્ણ.

*

नवमोऽध्यायः

અધ્યાય નવમો

(નિશુંભ વધ)

ध्यानम्

ॐ बन्धूककाञ्चननिभं रुचिराक्षमालां
पाशाङ्कुशौ च वरदां निजबाहुदण्डैः ।
बिभ्राणमिन्दुशकलाभरणं त्रिनेत्र-
मर्धाम्बिकेशमनिशं वपुराश्रयामि ॥

ૐ બન્ધૂક હેમ સમ વર્ણ, સુ અક્ષમાળા,
અંકુશ પાશ સ્વ-કરે, વરદાયિ મુદ્રા.
ચંદ્રાર્થ ભૂષણ સુશોભિત, ને ત્રિનેત્ર,
તે અર્ધ-નારીશ્વરનું ગ્રહું હું શરણ્ય.

राजोवाच

રાજોવાચ

विचित्रमिदमाख्यातं भगवन् भवता मम ।
देव्याश्र्चरितमाहात्म्यं रक्तबीजवधाश्रितम् ॥२॥

આવું અદ્દભુત આખ્યાન, આપે મને મુનિ કહ્યું,
દેવી ચરિત માહાત્મ્ય રક્તબીજ વિનાશનું.

भूयश्चेच्छाम्यहं श्रोतुं रक्तबीजे निपातिते ।
चकार शुम्भो यत्कर्म निशुम्भश्चातिकोपनः ॥३॥

હવે સાંભળવા ચાહું, રક્તબીજ મર્યા પછી,
કર્યા જે કર્મ શુંભે ને નિશુંભે અતિ ક્રોધથી.

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

चकार कोपमतुलं रक्तबीजे निपातिते ।
शुम्भासुरो निशुम्भश्च हतेष्वन्येषु चाहवे ॥५॥

રક્તબીજ તથા અન્ય, દાનવોના વિનાશથી,
શુંભ નિશુંભ બંનેના ક્રોધની હદ ના રહી.

हन्यमानं महासैन्यं विलोक्यामर्षमुद्वहन् ।
अभ्यधावन्निशुम्भोऽथ मुख्ययासुरसेनया ॥६॥

હણાયેલું મહાસૈન્ય વિલોકી ઘેલછા ધરી,
ધાયો નિશુંભ યુદ્ધાર્થે, પ્રધાન સૈન્યને લઈ.

तस्याग्रतस्तथा पृष्ठे पार्श्वयोश्च महासुराः ।
संदष्टौष्ठपुटाः क्रुद्धा हन्तुं देवीमुपाययुः ॥७॥

તેની આગળ ને પુંઠે, ને બે બાજુ મહાસુરો,
પીસતો હોઠ દાંતેથી, દેવીને હણવા ધસ્યો.

आजगाम महावीर्यः शुम्भोऽपि स्वबलैर्वृतः ।
निहन्तुं चण्डिका कोपात्कृत्वा युद्धं तु मातृभिः ॥८॥

ને ત્યાં આવ્યો મહાવીર્ય શુંભે સ્વ સૈન્યની સહ
હણવા ચંડિકા ક્રોધે, માતૃથી કરવા રણ.

ततो युद्धमतीवासीद् देव्या शुम्भनिशुम्भयोः ।
शरवर्षमतीवोग्रं मेघयोरिव वर्षतोः ॥९॥

દેવી સાથે થયું ઘોર યુદ્ધ શુંભ નિશુંભનું,
વર્ષતી બાણની વૃષ્ટિ જાણે વાદળ વર્ષનું.

चिच्छेदास्ताञ्छरांस्ताभ्यां चण्डिका स्वशरोत्करैः ।
ताडयामास चाङ्गेषु शस्त्रौघैरसुरेश्वरौ ॥१०॥

વિચ્છેદ્યાં દૈત્યનાં બાણો, ચંડિકાએ સો બાણથી
બંને દૈત્યેશના અંગો ભેદી દીધાં સ્વશસ્ત્રથી.

निशुम्भो निशितं खड्गं चर्म चादाय सुप्रभम् ।
अताडयन्मूर्ध्नि सिंहं देव्या वाहनमुत्तमम् ॥११॥

નિશુંભે અતિ તેજસ્વી ગૃહીને ઢાલ ખડગથી,
દેવીના સિંહને શીર્ષ કર્યો આઘાત વેગથી.

ताडिते वाहने देवी क्षुरप्रेणासिमुत्तमम् ।

निशुम्भस्याशु चिच्छेद चर्म चाप्यष्टचन्द्रकम् ॥१२॥
ઘા કર્યો શિર્ષે જ્યાં ક્ષુરપ્રદેવીએ શિરે
ચલાવી તોડતાં ખડ્ગ ઢાલ ને અષ્ટ ચંદ્રકે.
छिन्ने चर्मणि खड्गे च शक्तिं चिक्षेप सोऽसुरः ।
तामप्यस्य द्विधा चक्रे चक्रेणाभिमुखागताम् ॥१३॥
ખડ્ગ ને ઢાલ છેદાતાં ફેંકેલી શક્તિ દાનવે
તેનાએ કટકા કીધા દેવીએ ચક્ર-આયુધે.
कोपाध्मातो निशुम्भोऽथ शूलं जग्राह दानवः ।
आयातं मुष्टिपातेन देवी तच्चाप्यचूर्णयत् ॥१४॥
ફેંક્યું ત્રિશૂલ કોપીને નિશુંભે ચંડિકા પરે,
તેના એ મુષ્ટિ આઘાતે દેવી ચુરેચુરા કરે.
आविध्याथ गदां सोऽपि चिक्षेप चण्डिकां प्रति ।
सापि देव्या त्रिशूलेन भिन्ना भस्मत्वमागता ॥१५॥
ને ઘુમાવી ગદા ફેંકી વેગથી ચંડિકા પ્રતિ,
ત્રિશૂલે દેવીએ છેદી, ભસ્મીભૂત ગદા કરી.
ततः परशुहस्तं तमायान्तं दैत्यपुङ्गवम् ।
आहत्य देवी बाणौघैरपातयत भूतले ॥१६॥
ધરીને ફરસી હાથે, ધસ્યો એ ચંડિકા પ્રતિ
પ્રહાર્યો દેવીએ બાણે, ઘવાયો ભૂ, પડ્યો ઢળી.
तस्मिन्निपतिते भूमौ निशुम्भे भीमविक्रमे ।
भ्रातर्यतीव संक्रुद्धः प्रययौ हन्तुमम्बिकाम् ॥१७॥
નિહાળી પડતો શુંભ, નિશુંભ ભીમ વિક્રમી
ક્રોધથી ચંડિકા સામે, ધસ્યો હણવા વેગથી.
स रथस्थस्तथात्युच्चैर्गृहीत परमायुधैः ।
भुजैरष्टभिरतुलैर्व्याप्याशेषं बभौ नभः ॥१८॥
तमायान्तं समालोक्य देवी शङ्खमवादयत् ।
ઉત્તમ રથમાં બેઠો, ધાર્યા શોભિત આયુધ,

શ્રેષ્ઠ અષ્ટ ભુજાઓથી, ઢાંકતો નભમંડળ.

ज्याशब्दं चापि धनुषश्चकारातीव दुःसहम् ॥१९॥

ને એને આવતો દેખી, ફૂંકયો ત્યાં શંખ દેવીએ,
કર્યો દુઃસહ ટંકાર, ત્વંચાને ખેંચતા બળે.

पूरयामास ककुभो निजघण्टास्वनेन च ।
समस्तदैत्यसैन्यानां तेजोवधविधायिना ॥२०॥

ભરી દીધી દિશા સર્વે ઘંટાના ઘોર ઘોષથી,
સમસ્ત દૈત્ય સેનાના લીધા ઉત્સાહને ધરી.

ततः सिंहो महानादैस्तयाजितेभमहामदैः ।
पूरयामास गगनं गां तथैव दिशो दश ॥२१॥

ઉતારે ગર્વ હસ્તિના એવી દે ત્રાડ કેસરી,
દિશા આકાશને પૃથ્વી સમસ્ત ગુંજતી રહી.

ततः काली समुत्पत्य गगनं क्ष्मामताडयत् ।
कराभ्यां तन्निनादेन प्राक्स्वनास्ते तिरोहिताः ॥२२॥

ઉછળી ઉર્ધ્વ આકાશે, કાલીએ કોપતાં ત્યહીં
અફાળ્યાં હાથ એવાં કે અન્ય નાદો ગયા શમી.

अट्टाट्टहासमशिवं शिवदूती चकार ह ।
तैः शब्दैरसुरास्त्रेसुः शुम्भः कोपं परं ययौ ॥२३॥

અમંગલ અટ્ટહાસ્ય શિવદૂતી કરે તદા,
થથર્યા સર્વ દૈત્યોને શુંભને ક્રોધ વાધતાં.

दुरात्मंस्तिष्ठ तिष्ठेति व्याजहाराम्बिका यदा ।
तदा जयेत्यभिहितं देवैराकाशसंस्थितैः ॥२४॥

કહ્યું ત્યાં અંબિકાએ કે, ઊભો રહે, દુરાત્મન,
ત્યાં કરે નભથી દેવો 'જયતિ જય' ગર્જન.

शुम्भेनागत्य या शक्तिर्मुक्ता ज्वालातिभीषणा ।
आयान्ती वन्हिकूटाभा सा निरस्ता महोल्कया ॥२५॥

ને શુંભે અગ્નિજ્વાલા શી, ચલાવી શક્તિ ભીષણ,

આવતાં અગ્નિ અદ્રિનું કરે ઉલકાથી શોષણ.

सिंहनादेन शुम्भस्य व्याप्तं लोकत्रयान्तरम् ।
निर्घातनिःस्वनो घोरो जितवानवनीपते ॥२६॥

શંભુના સિંહ નાદેથી ત્રણે લોક ગુંજી રહ્યા,
ને એના પ્રતિઘોષે, અન્ય ઘોષ શમી ગયાં.

शुम्भमुक्ताञ्छरान्देवी शुम्भस्तत्प्रहिताच्छरान् ।
चिच्छेद स्वशरैरुग्रैः शतशोऽथ सहस्रशः ॥२७॥

ફેંકેલા શુંભના બાણો, છોડેલા દેવીના શર,
વિચ્છેદે એકબીજાને સ્વશસ્ત્રેથી સહસ્ત્રસહ.

ततः सा चण्डिका क्रुद्धा शूलेनाभिजघान तम् ।
स तदाभिहतो भूमौ मूर्च्छितो निपपात ह ॥२८॥

તદા ત્યાં ચંડિકા કોપી, ઘાયલ શૂલથી કર્યો,
ને ઘવાયેલ એ શુંભ મૂર્છા પામી ધરા ઢળ્યો.

ततो निशुम्भः सम्प्राप्य चेतनामात्तकार्मुकः ।
आजघान शरैर्देवीं कालीं केसरिणं तथा ॥२९॥

કિન્તુ નિશુંભને ત્યાં તો આવતાં ચેતના ફરી,
હણવા છોડતો બાણ, કાલિને કેસરી પ્રતિ.

पुनश्च कृत्वा बाहूनामयुतं दनुजेश्वरः ।
चक्रायुधेन दितिजश्छादयामास चण्डिकाम् ॥३०॥

બનાવ્યાં સેંકડો હાથો, તે સમે દાનવેશ્વરે,
ને પ્રહારે ચંડિકાને, આચ્છાદિત ચક્રે કરે.

ततो भगवती क्रुद्धा दुर्गा दुर्गातिनाशिनी ।
चिच्छेद तानि चक्राणि स्वशरैः सायकांश्च तान् ॥३१॥

કોપ્યાં ભગવતી દેવી, દુર્ગા દુર્ગ વિનાશીની,
દૈત્યના શર ને ચક્રો વિચ્છેદ્યાં નિજ બાણથી.

ततो निशुम्भो वेगेन गदामादाय चण्डिकाम् ।
अभ्यधावत वै हन्तुं दैत्यसेनासमावृतः ॥३२॥

તદા નિશુંભ વેગેથી લઈને સૈન્ય સંગમાં,
ધસ્યો ધારી ગદા હાથે, હણવા દેવી ચંડિકા.

तस्यापतत एवाशु गदां चिच्छेद चण्डिका ।
खड्गेन शितधारेण स च शूलं समाददे ॥३३॥

આવતાં વેંત ચંડીએ, તીક્ષ્ણ તલવાર વારથી
કાપી નાંખી ગદા ત્યારે ત્રિશૂલ દૈત્ય લે ફરી.

शूलहस्तं समायान्तं निशुम्भममरार्दनम् ।
हृदि विव्याध शूलेन वेगाविद्धेन चण्डिका ॥३४॥

ધસતો શૂલ ધારેલો નિશુંભ દેવ-દ્રાવક,
દેખીને દેવીએ શૂલે વીંધ્યું વેગે અરિ ઉર.

भिन्नस्य तस्य शूलेन हृदयान्निःसृतोऽपरः ।
महाबलो महावीर्यास्तिष्ठेति पुरुषो वदन् ॥३५॥

શૂલેથી ઉર ભેદાતાં ઉરેથી ઉદ્દભવ્યો નર,
બલવાન વિક્રમી શ્રેષ્ઠ ‘ઊભી રહે’ વદે મુખ.

तस्य निष्क्रामतो देवी प्रहस्य स्वनवत्ततः ।
शिरश्चिच्छेद खड्गेन ततोऽसावपतद्भुवि ॥३६॥

કિન્તુ એ પ્રકટે ત્યાં તો, દેવીએ અટ્ટહાસથી,
છેદી દીધું શીર્ષ ખડ્ગે ને પડ્યો એ મહી ઢળી.

ततः सिंहश्चखादोग्रं दंष्ट्राक्षुण्णशिरोधरान् ।
असुरांस्तांस्तथा काली शिवदूती तथापरान् ॥३७॥

તદા સિંહ ઉગ્ર દાઢે ભક્ષતો શીર્ષ દૈત્યનું,
ને કરે શિવદૂતી ને કાલીએ ભક્ષ અન્યનું.

कौमारी शक्ति निर्भिन्नाः केचिन्नेशुर्महासुराः ।
ब्रह्माणी मन्त्र पूतेन तोयेनान्ये निराकृताः ॥३८॥

કૌમારી શક્તિથી કૈંક, વિદીર્ણ દાનવો થયાં,
બ્રહ્માણીના અભિમંત્ર્યા, જલે નિસ્તેજ કો’ થયાં.

माहेश्वरीत्रिशूलेन भिन्नाः पेतुस्तथापरे ।

वाराहीतुन्डघातेन केचिच्चूर्णीकृता भुवि ॥३९॥

માહેશ્વરી ત્રિશૂલેથી છિન્નભિન્ન ભૂમાં ઢળ્યાં,
વારાહી તુંડ આઘાતે ચૂર ચૂર ઘણાં થયાં.

खण्डं खण्डं च चक्रेण वैष्णव्या दानवाः कृताः ।
वज्रेण चैन्द्रीहस्ताग्रविमुक्तेन तथापरे ॥४०॥

વૈષ્ણવી શક્તિએ તેના સ્વ ચક્રે ટુકડાં કર્યા,
ઐન્દ્રીએ વજ્ર છોડીને કૈંકના પ્રાણ સંહર્યા.

केचिद्विनेशुरसुराः केचिन्नष्टा महाहवात् ।
भक्षिताश्चापरे कालीशिवदूतीमृगाधिपैः ॥४१॥

આમ નષ્ટ થયાં કૈં'ક કો' નાઠા સંગ્રામથી,
ને કાલી શિવદૂતીના ગ્રાસ કૈં'ક ગયા બની.

इति श्रीमार्कंण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्मये निशुम्भवधो नाम नवमोऽध्याय ॥९॥

ઈતિ શ્રી માર્કણ્ડેય પુરાણે સાવર્ણિકે મનવન્તરે દેવી મહાત્મ્યે નિશુંભ વધ નામે અધ્યાય નવમો સમાપ્ત.

*

दशमोऽध्याय:

અધ્યાય દસમો

(શુંભ વધ)

ध्यानम्

ધ્યાન

ॐ उत्तप्तहेमरुचिरां रविचन्द्रवन्हि नेत्रा शनुश्शरयुताङ् कुशपाशशूलम् ।
रम्यैर्भुजैश्च दधतीं शिवशक्तिरूपां कामेश्वरीं ह्रदि भजामि धृतेन्दुलेखाम्॥

જે તપ્ત હેમ સમ સુંદર, ને ત્રિનેત્ર
અગ્નિ રવિ રાશિ, તથા સ્વ-કરે ધરેલ
અંકુશ પાશ ધનુ ને શિર ચંદ્ર-લેખા,
કામેશ્વરી ભજું સદા શિવ-શક્તિ રૂપા.

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

निशुम्भं निहतं दृष्ट्वा भ्रातरं प्राणसम्मितम् ।
हन्यमानं बलं चैव शुम्भः क्रुद्धोऽब्रवीद्वचः ॥२॥

પ્રાણપ્રિય સ્વ ભ્રાતાનો તથા નાશ સ્વ સૈન્યનો,
નિહાળી દેવિના પ્રત્યે શુંભ ક્રોધ ધરી વદ્યો.

बलावलेपाद् दुष्टे त्वं मा दुर्गे गर्वमावह ।
अन्यासां बलमाश्रित्य युद्ध्यसे यातिमानिनी ॥३॥

ગુમાની માનિની, દુષ્ટા! ઘમંડ ધારતી વૃથા,
લડે છે અન્ય સ્ત્રી સ્હાયે વ્યર્થ તું માન ધાર ના.

देव्युवाच

દેવ્યુવાચ

एकैवाहं जगत्यत्र द्वितीया का ममापरा ।
पश्यैता दुष्ट मय्येव विशन्त्यो मद्विभूतयः ॥५॥

એકલી હું જ છું વિશ્વે, અન્ય છે કોણ હું વિના ?

જો! જો! મારી વિભૂતિ આ, પ્રવેશતી બધી હું માં.

ततः समस्तास्ता देव्यो ब्रह्माणीप्रमुखा लयम् ।
तस्या देव्यास्तनौ जग्मुरेकैवासीत्तदाम्बिका ॥६॥

દેવીએ આ કહ્યું ત્યાં તો બ્રહ્માણી દેવિઓ બધી,
અંબિકામાં થઈ લીન, ને દેવી એકલી રહી.

देव्युवाच

દેવ્યુવાચ

अहं विभूत्या बहुभिरिह रूपैर्यदास्थिता ।
तत्संहृतं मयैकैव तिष्ठाम्याजौ स्थिरो भव ॥८॥

હું જ ઐશ્વર્ય શક્તિથી, પ્રકટી અનેક રૂપથી,
સમેટી સર્વ રૂપો એ, જો! યુદ્ધે એકલી ઊભી.

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

ततः प्रववृते युद्धं देव्याः शुम्भस्य चोभयोः ।
पश्यतां सर्वदेवानामसुराणां च दारुणम् ॥१०॥

ને પછીથી મચ્યું યુદ્ધ, દેવીને શુંભનું ત્યહાં,
મહાદારુણ ને ઘોર, દેવ દાનવ દેખતાં.

शरवर्षैः शितैः शस्त्रैस्तथास्त्रैश्चैव दारुणैः ।
तयोर्युद्धमभूद्भूयः सर्वलोकभयङ्करम् ॥११॥

શરો સુતીક્ષ્ણ શસ્ત્રો ને દારુણ વૃષ્ટિ અસ્ત્રથી,
ભીષણ ભાસતું યુદ્ધ, અન્યોન્ય પ્રહારથી.

दिव्यान्यस्त्राणि शतशो मुमुचे यान्यथाम्बिका ।
बभञ्ज तानि दैत्येन्द्रस्तत्प्रतीघातकर्तृभिः ॥१२॥

હજારો દિવ્ય અસ્ત્રોને, અંબિકાએ મુકેલ જે,
કાપ્યાં તે સર્વ દૈત્યેન્દ્રે નિવારક શસ્ત્રો વડે.

मुक्तानि तेन चास्त्राणि दिव्यानि परमेश्वरी ।
बभज्ज लीलयैवोग्रहुङ्कारोच्चारणादिभिः ॥१३॥

કાપ્યાં તે સર્વ શુંભનાં મૂક્યાં દિવ્ય, દેવીએ બધાં,
ઉગ્ર હુંકાર ઉચ્ચારે, કર્યાં તે નષ્ટ ખેલમાં.

ततः शरशतैर्देवीमाच्छादयत सोऽसुरः ।
सापि तत्कुपिता देवी धनुश्चिच्छेद चेषुभिः ॥१४॥

હજારો શરથી ઘેર્યાં, દાનવે દેવિ ચૌદિશે,
ત્યાં અતિ ક્રુદ્ધ દેવીએ, તોડ્યું ધનુષ્ય સ્વ-શરે.

छिन्ने धनुषि दैत्येन्द्रस्तथा शक्तिमथाददे ।
चिच्छेद देवी चक्रेण तामप्यस्य करे स्थिताम् ॥१५॥

તૂટતાં ધનુ દૈત્યેન્દ્ર, ઊંચકી શક્તિ ને ધસ્યો,
દેવીએ ચક્રથી છેદી, તે શક્તિનો કર્યો ચુરો.

ततः खड्गमुपादाय शतचन्द्रं च भानुमत् ।
अभ्यधावत्तदा देवीं दैत्यानामधिपेश्वरः ॥१६॥

તદા તેજસ્વી સો-ચંદ્રી, ખડ્ગ ઢાલ કરે ધરી,
ધસ્યો દૈત્યેશ વેગેથી, ઉગામી અંબિકા પ્રતિ.

तस्यापतत एवाशु खड्गं चिच्छेद चण्डिका ।
धनुर्मुक्तैः शितैर्बाणैश्चर्म चार्ककरामलम् ॥१७॥

ઘા કરે ત્યાં ચંડિકાએ, બાણ છોડી ધનુષ્યથી
સો ચાદરી ઢાલ ને ખડ્ગ કાપ્યાં ત્વરા કરી.

हताश्वः स तदा दैत्यश्छिन्नधन्वा विसारथिः ।
जग्राह मुद्गरं घोरमम्बिकानिधनोद्यतः ॥१८॥

હણાતાં સારથિ અશ્વો, ને ધનુ પણ તૂટતાં,
ઘોર મુદ્દગર લૈ હાથે, અંબિકા ઠાર મારવા.

चिच्छेदापततस्तस्य मुद्गरं निशितैः शरैः ।
तथापि सोऽभ्यधावत्तां मुष्टिमुद्यम्य वेगवान् ॥१९॥

દેવીએ આવતો દેખી, કાપ્યું મુદ્દગર બાણથી,
તદા તે મુષ્ટિકા વીંઝી, ધાયો દેવી પર ધસી.

स मुष्टिं पातयामास हृदये दैत्यपुङ्गवः ।

देव्यास्तं चापि सा देवी तलेनोरस्यताडयत् ॥२०॥
ने मुष्टि छातीमां मारी, देवीनी दानवेश्वरे,
ઝીલી તે દેવીએ મારી, હૃદયે થાપટ દૈત્યને.

तलप्रहाराभिहतो निपपात महीतले ।
स दैत्यराजः सहसा पुनरेव तथोत्थितः ॥२१॥
દેવીને થપ્પડે શુંભ, પછડાયો પૃથ્વી પર,
કિન્તુ ઊઠી થયો બેઠો, સહસા પુનઃ પૂર્વવત્

उत्पत्य च प्रगृह्योच्चैर्देवीं गगनमास्थितः ।
तत्रापि सा निराधारा युयुधे तेन चण्डिका ॥२२॥
ઉછળ્યો દેવીને ઝાલી, ઉંચે આકાશમાં ગયો,
વિના આધાર દેવીએ નભે માંડેલ મોરચો.

नियुद्धं खे तदा दैत्यश्चण्डिका च परस्परम् ।
चक्रतुः प्रथमं सिद्धमुनिविस्मयकारकम् ॥२३॥
આકાશે દૈત્ય ને દેવી, લડી રહ્યા પરસ્પર,
ને થયું યુદ્ધ આ યોગી મુનિ વિસ્મયકારક.

ततो नियुद्धं सुचिरं कृत्वा तेनाम्बिका सह ।
उत्पात्य भ्रामयामास चिक्षेप धरणीतले ॥२४॥
બહુ વાર લગી કીધું, દેવીએ યુદ્ધ દૈત્યથી,
ને પછીથી ઉઠાવીને ઘુમાવી પટક્યો મહી.

स क्षिप्तो धरणीं प्राप्य मुष्टिमुद्यम्य वेगितः ।
अभ्यधावत दुष्टात्मा चण्डिकानिधनेच्छया ॥२५॥
પડેલો ભૂ પરે પાછો ઊઠીને શુંભ ઊભો થયો,
ઉગામી મુષ્ટિ દેવીને, વેગેથી હણવા ધસ્યો.

तमायान्तं ततो देवी सर्वदैत्यजनेश्वरम् ।
जगत्यां पातयामास भित्त्वा शूलेन वक्षसि ॥२६॥
દોડતો આવતો દેખ્યો, દેવીએ દૈત્યરાજને,
છેદી છાતી ત્રિશૂલેથી ને પછાડ્યો મહી પરે.

स गतासुः पपातोर्व्यां देवीशूलाग्रविक्षतः ।
चालयन् सकलां पृथ्वीं साब्धिद्वीपां सपर्वताम् ॥२७॥
ઘવાતાં શૂલ ધારેથી, દૈત્ય પ્રાણ ગયા ઊડી,
સમુદ્રો દ્વીપ ભૂ અદ્રી કંપાવતો પડ્યો ઢળી.

ततः प्रसन्नमखिलं हते तस्मिन् दुरात्मनि ।
जगत्स्वास्थ्यमतीवाप निर्मलं चाभवन्नभः ॥२८॥
હણાતાં શુંભ દુષ્ટાત્મા, પ્રસન્ન સર્વ કો થયા,
સ્વાસ્થ્ય પામ્યું બધું વિશ્વ સ્વચ્છ આકાશ ભાસતાં.

उत्पातमेघाः सोल्का ये प्रागासंस्ते शमं ययुः ।
सरितो मार्गवाहिन्यस्तथासंस्तत्र पातिते ॥२९॥
મેઘ ઉત્પાત ને ઉલ્કા સર્વે શાંત થઈ ગયાં,
નદીઓ શુંભ મૃત્યુથી, વહી રહી સ્વમાર્ગમાં.

ततो देवगणाः सर्वे हर्षनिर्भरमानसाः ।
बभूवुर्निहते तस्मिन् गन्धर्वा ललितं जगुः ॥३०॥
તે સમયે સર્વ દેવોના હૈયા સહર્ષ નૃત્યતાં,
મરતાં શુંભ ગંધર્વો ગાયે લલિત તાનમાં.

अवादयंस्तथैवान्ये ननृतुश्चाप्सरोगणाः ।
ववुः पुण्यास्तथा वाताः सुप्रभोऽभूद्दिवाकरः ॥३१॥
વગાડે અન્ય ગંધર્વો નૃત્યતી અપ્સરા ત્યહાં,
ને વહે પુણ્યદા વાયુ, બની શ્રેષ્ઠ રવિપ્રભા.

जज्वलुश्चाग्नयः शान्ताः शान्ता दिग्जनितस्वनाः ॥३२॥
પ્રજ્વલ્યા શાંત યજ્ઞાગ્નિ, શાંતિદિક શબ્દો થયાં.

इति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्मये शुम्भवधो नाम दशमोऽध्यायः ॥१०॥

ઈતિ શ્રી માર્કણ્ડેય પુરાણે સાવર્ણિકે મનવન્તરે દેવી મહાત્મ્યે શુંભ વધ નામે અધ્યાય દસમો સમાપ્ત.

*

एकादशोऽध्यायः

અધ્યાય અગિયારમો

(દેવતાઓ દ્વારા દેવીની સ્તુતિ અને દેવીનું દેવોને વરદાન)

ध्यानम्

ॐ बालरविद्युतिमिन्दुकिरीटां तुङ्गंकुचांनयनत्रययुक्ताम् ।
स्मेरमुखीं वरदाङ्कुशपाशाभीतिकरां प्रभजे भुवनेशीम् ॥

પ્રાત રવિ દ્યુતિ, ચંદ્ર કિરીટી, ઉચ્ચ પયોધર યુક્ત ત્રિનેત્રી
સ્મિત વદના, વરદાંકુશ પાશ ધ્યાંઉ સદા ભુવનેશ્વરી માત

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

देव्या हते तत्र महासुरेन्द्रे सेन्द्राः सुरा वन्हि पुरोगमास्ताम् ।
कात्यायनीं तुष्टुवुरिष्टलाभाद् विकाशिवक्त्राब्जविकाशिताशाः ॥२॥

મહાદનુ દેવી થકી હણાતાં
સઈન્દ્ર, અગ્રે કરી અગ્નિ-દેવા,
સ્વલાભથી તુષ્ટ, પ્રસન્ન વક્ત્ર
કાત્યાયનિને સ્તવતાં પ્રફુલ્લ.

देवि प्रपन्नार्तिहरे प्रसीद प्रसीद मातर्जगतोऽखिलस्य ।
प्रसीद विश्वेश्वरी पाहि विश्वं त्वमीश्वरी देवि चराचरस्य ॥३॥

પ્રપન્ન પીડા-હર હો પ્રસન્ન,
દેવિ! જગન્નમાત હજો પ્રસન્ન,
પ્રસન્ન વિશ્વેશ્વરી ! વિશ્વરક્ષ,
અધીશ્વરી! છો સચરાચરે સ્થિત.

आधारभूता जगतस्त्वमेका महीस्वरूपेण यतः स्थितासि ।
अपां स्वरूपस्थितया त्वयैतदाप्यायते कृत्स्नमलङ्घ्यवीर्ये ॥४॥

આધાર છો માત્ર તું એક વિશ્વે,
કાં કે સ્થિતિ છે તમ પૃથ્વી રૂપે,

વારિ સ્વરૂપે જગ તૃપ્તિદા છો,
અલંઘ્ય દેવિ! સહુ વિક્રમે છો.

त्वं वैष्णवी शक्तिरनन्तवीर्या विश्वस्य बीजं परमासि माया ।
सम्मोहितं देवि समस्तमेतत् त्वं वै प्रसन्ना भुवि मुक्तिहेतुः ॥५॥

છો વૈષ્ણવી શક્તિ, બલી અનંત,
માયા પરા, તું જગ-હેતુ-ભૂત,
કરેલ સંમોહિત વિશ્વ સર્વ,
પ્રસન્ન થા તે જન થાય મુક્ત.

विद्याः समस्तास्तव देवि भेदाः स्त्रियः समस्ताः सकला जगत्सु ।
त्वयैकया पूरितमम्बयैतत् का ते स्तुतिः स्तव्यपरा परोक्तिः ॥६॥

સમસ્ત વિદ્યા તમ ભિન્ન રૂપ,
સમસ્ત સ્ત્રીઓ તમ મૂર્તિરૂપ,
કર્યું તમે વિશ્વ તમોથી વ્યાપ્ત,
સ્તવાય શેં ? છો અપરા પરોક્ત.

सर्वभूता यदा देवी स्वर्गमुक्तिप्रदायिनी ।
त्वं स्तुता स्तुतये का वा भवन्तु परमोक्तयः ॥७॥

છો દેવિ! આપ પ્રાણીનાં, સ્વર્ગ ને મોક્ષદાયિની,
સ્તુતિ રૂપથી થાએ, અન્ય કો ઉક્તિઓ નથી.

सर्वस्य बुद्धिरूपेण जनस्य ह्रदि संस्थिते ।
स्वर्गापवर्गदे देवि नारायणि नमोऽस्तु ते ॥८॥

લોકોના હૃદયામાંહે, વસેલ બુદ્ધિ રૂપથી,
સ્વર્ગને મોક્ષ દેનારી, નારાયણિ ! નમું તને.

कलाकाष्ठादिरूपेण परिणामप्रदायिनि ।
विश्वस्योपरतौ शक्ते नारायणि नमोऽस्तु ते ॥९॥

કાલા કાષ્ટાદિ રૂપેથી, પરિણામે પ્રયોજતી,
વિશ્વ સંહારિણી શક્તિ, નારાયણિ! નમું તને.

सर्वमङ्गलमांङ्गल्ये शिवे सर्वार्थसाधिके ।

शरण्ये त्र्यम्बके गौरि नारायणि नमोऽस्तु ते ॥१०॥

સર્વ મંગલ, માંગલ્યે! ઉમા! સર્વાથ સાધિકે,
ત્રિનેત્રી! શરણ્ય, ગૌરિ! નારાયણિ! નમું તને.

सृष्टिस्थितिविनाशानां शक्तिभूते सनातनि ।
गुणाश्रये गुणमये नारायणि नमोऽस्तु ते ॥११॥

સૃષ્ટિ સ્થિતિ વિનાશિની, શક્તિભૂત, સનાતની,
ગુણાશ્રયી, ગુણમયી, નારાયણિ! નમું તને.

शरणागत दीनार्त परित्राणपरायणे ।
सर्वस्यार्तिहरे देवि नारायणि नमोऽस्तु ते ॥१२॥

શરણ્ય દીન આર્તોની, ને રક્ષાર્થે પરાયણી,
સર્વનાં કષ્ટ હરનારી, નારાયણિ! નમું તને.

हंसयुक्तविमानस्थे ब्रह्माणीरूपधारिणि ।
कौशाम्भःक्षरिके देवि नारायणि नमोऽस्तु ते ॥१३॥

હંસ વૈમાન આરુઢા બ્રહ્માણીરૂપ ધારિણી,
છાંટતાં દર્ભયુત વારિ, નારાયણિ! નમું તને.

त्रिशूलचन्द्राहिधरे महावृषभवाहिनि ।
माहेश्वरीस्वरूपेण नारायणि नमोऽस्तु ते ॥१४॥

શૂલ ચંદ્ર સર્પધારિ, મહા વૃષભ વાહિની,
માહેશ્વરી સ્વરૂપિણી, નારાયણિ! નમું તને.

मयुरकुक्कुटवृते महाशक्तिधरेऽनघे ।
कौमारीरूपसंस्थाने नारायणि नमोऽस्तु ते ॥१५॥

ઘેરાયાં મૃગ ને મોરે, નિષ્પાપ, શક્તિધારિણી,
કૌમારીરૂપધારિણી, નારાયણિ! નમું તને.

शङ्खचक्र गदाशाङ्गर्ग गृहीत परमायुधे ।
प्रसीद वैष्णवीरूपे नारायणि नमोऽस्तु ते ॥१६॥

શંખ ચક્ર ગદા શાંર્ગ, મહાઆયુધધારિણી,
પ્રસન્ન વૈષ્ણવી થાવો, નારાયણિ! નમું તને.

गृहीतोग्रमहाचक्रे दंष्ट्रोद्धृतवसुन्धरे ।
वराहरूपिणि शिवे नारायणि नमोऽस्तु ते ॥१७॥

મહાઉગ્ર ચક્રધારી, દાંતે ધરણિ ધારિણી
શિવા! વરાહરૂપિણી, નારાયણિ! નમું તને.

नृसिंहरूपेणोग्रेण हन्तुं दैत्यान् कृतोद्यमे ।
त्रैलोक्यत्राणसहिते नारायणि नमोऽस्तु ते ॥१८॥

નૃસિંહરૂપથી ઉગ્ર, દૈત્યો વિનાશ-કારિણી,
ત્રૈલોક્ય તારિણી દેવી, નારાયણિ! નમું તને.

किरीटिनि महावज्रे सहस्रनयनोज्ज्वले ।
वृत्रप्राणहरे चैन्द्रि नारायणि नमोऽस्तु ते ॥१९॥

કિરીટીની મહાવજ્રી સહસ્ર નેત્ર ઉજ્જવલી,
વૃત્ર પ્રાણહરા દેવિ, નારાયણિ! નમું તને.

शिवदूतीस्वरूपेण हतदैत्यमहाबले ।
घोररूपे महारावे नारायणि नमोऽस्तु ते ॥२०॥

શિવદૂતી સ્વરૂપિણી, બલીદૈત્ય વિદારિણી
ગર્જનઘોર રુપિણી, નારાયણિ! નમું તને.

दंष्ट्राकरालवदने शिरोमालाविभूषणे ।
चामुण्डे मुण्डमथने नारायणि नमोऽस्तु ते ॥२१॥

દૃંષ્ટ્રા કરાલ વદના, મુંડમાલ વિભૂષણી,
ચામુંડે! મુંડધ્વંસિની, નારાયણિ! નમું તને.

लक्ष्मि लज्जे महाविद्ये श्रद्धे पुष्टिस्वधे ध्रुवे ।
महारात्री महाऽविद्ये नारायणि नमोऽस्तु ते ॥२२॥

લક્ષ્મી લજ્જા મહાવિદ્યા, શ્રદ્ધા પુષ્ટિ સ્વધા ધ્રુવા,
મહારાત્રિ! મહામાયા! નારાયણિ! નમું તને.

मेधे सरस्वति वरे भूति बाभ्रवि तामसि ।
नियते त्वं प्रसीदेशे नारायणि नमोऽस्तु ते ॥२३॥

મેધા, સરસ્વતી, શ્રેષ્ઠા, ભૂતિ, પાર્વતી, તામસી,

પ્રસીદ નિયતાં, ઈશા, નારાયણિ! નમું તને.

सर्वस्वरूपे सर्वेशे सर्वशक्तिसमन्विते ।
भयेभ्यस्त्राहि नो देवि दुर्गे देवि नमोऽस्तु ते ॥२४॥

સર્વેશ્વરી સર્વ રૂપા, સર્વશક્તિ સુ-સંપન્ન,
સર્વ ભયે કરો રક્ષા, દુર્ગા દેવી નમું તને.

एतत्ते वदनं सौम्यं लोचनत्रयभूषितम् ।
पातु नः सर्वभीतिभ्यः कात्यायनि नमोऽस्तु ते ॥२५॥

શ્રીમુખ આપનું સૌમ્ય, ત્રિનેત્રોથી વિભૂષિત,
સર્વથા ભયથી રક્ષો કાત્યાયની નમું તને.

ज्वाला कराल मत्युग्रमशेषासुरसूदनम् ।
त्रिशूलं पातु नो भीतेर्भद्रकालि नमोऽस्तु ते ॥२६॥

જ્વાલાથી ઉગ્ર વિકરાલ એવા દૈત્ય વિનાશક,
ત્રિશૂલ ભયથી રક્ષો, ભદ્રકાલી! નમું તને.

हिनस्ति दैत्यतेजांसि स्वनेनापूर्य या जगत् ।
सा घण्टा पातु नो देवि पापेभ्योऽनः सुतानिव ॥२७॥

હણે જે તેજ દૈત્યોના નાદે વ્યાપ્ત કરે જગત,
તે ઘંટા મને રક્ષો, પાપથી માતની સમ.

असुरासृग्वसापङ्कचर्चितस्ते करोज्ज्वलः ।
शुभाय खड्गो भवतु चण्डिके त्वां नता वयम् ॥२८॥

ચર્ચિત દૈત્યના રક્તે, ચમકે ખડ્ગ જે કરે,
કરો એ ખડ્ગ કલ્યાણ, ચંડિકે ! વંદીએ અમે. 28

रोगानशेषानपहंसि तुष्टा रुष्टा तु कामान् सकलानभीष्टान् ।
त्वामाश्रितानां न विपन्नराणां त्वामाश्रिता ह्याश्रयतां प्रयान्ति ॥२९॥

રોગો હરો, દેવિ! થતાં પ્રસન્ન, ને કોપતાં વાંછિત થાય નષ્ટ,
તવાશ્રિતોને ન વિપત્તિ આવે આશ્રિત તો આશ્રય અન્યને દે.

एतत्कृतं यत्कदनं त्वयाद्य धर्मद्विषां देवि महासुराणाम् ।
रूपैरनेकैर्बहुधाऽऽत्ममूर्तिं कृत्वाम्बिके तत्प्रकरोति कान्या ॥३०॥

આત્મસ્વરૂપો કરીને વિભક્ત બન્યાં તમે મૂર્તિરૂપે અનંત,
ને ધર્મદ્વેષી દનુજો હણેલ, મા! કો' કરે આ તમ વિણ અન્ય.

विद्यासु शास्त्रेषु विवेकदीपैष्वाद्येषु वाक्येषु च का त्वदन्या ।
ममत्वगर्तेऽतिमहान्धकारे विभ्रामयत्येतदतीव विश्वम् ॥३१॥

વિદ્યા વિવેકે શ્રુતિશાસ્ત્ર દીપે, છે વર્ણનો આપ વિના શું અન્યે?
મમત્વ ગર્તા ગૂઢ અંધકારે કો' વિશ્વને આપ વિના ભમાવે.

रक्षांसि यत्रोग्रविषाश्च नागा यत्रारयो दस्युबलानि यत्र ।
दावानलो यत्र तथाब्धिमध्ये तत्र स्थिता त्वं परिपासि विश्वम् ॥३२॥

જ્યાં રાક્ષસો જ્યાં વિષધારી નાગો જ્યાં દુશ્મનો ચોરલૂંટારુંફોજો,
દાવાનળો તેમ સમુદ્ર મધ્યે, સંગે રહીને જગ રક્ષ, માત!

विश्वेश्वरि त्वं परिपासि विश्वं विश्वात्मिका धारयसीति विश्वम् ।
विश्वेशवन्द्या भवती भवन्ति विश्वाश्रया ये त्वयि भक्तिनम्राः ॥३३॥

વિશ્વેશ્વરી! પાલક વિશ્વના છો, વિશ્વાત્મિકા! વિશ્વ ધરી રહ્યાં છો,
વિશ્વેશ્વને વંદે જ અંબિકા છો, વિશ્વેશ્વભક્તાશ્રયદા તમે છો.

देवि प्रसीद परिपालय नोऽरिभीतेर्नित्यं यथासुरवधादधुनैव सद्यः ।
पापानि सर्वजगतां प्रशमं नयाशु उत्पातपाकजनितांश्च महोपसर्गान्॥३४॥

(વસંત-તિલકા)

થાવો પ્રસન્ન! જ્યમ આજ અરિવિદારી
રક્ષા કરી, ત્યમ થજો નિત રક્ષનારી
પાપો સમસ્ત જગના શમવો કૃપાએ
ઉત્પાત શાંત કરજો, ઉપજ્યાં અધર્મે.

प्रणतानां प्रसीद त्वं देवि विश्वार्तिहारिणि ।
त्रैलोक्यवासिनामीड्ये लोकानां वरदा भव ॥३५॥

હો પ્રસન્ન પ્રપન્નોથી વિશ્વપીડા વિનાશિની,
ત્રિલોકવાસિની પૂજ્ય લોકે દ્યો વર, ઈશ્વરી!

देव्युवाच

દેવી ઉવાચ

वरदाहं सुरगणा वरं यन्मनसेच्छथ ।
तं वृणुध्वं प्रयच्छामि जगतामुपकारकम् ॥३७॥
તત્પર દેવા છું, માગી લ્યો દેવતાગણ,
મનોવાંછિત હું પાસે, જે જે ગત ઉપકારક.

देवा ऊचुः

દેવા ઉચુ:

सर्वाबाधाप्रशमनं त्रैलोक्यस्याखिलेश्वरि ।
एवमेव त्वया कार्यमस्मद्वैरिविनाशनम् ॥३९॥
સર્વ વિઘ્નો કરો શાંત, ત્રિલોકે અખિલેશ્વરી !
ને કર્યાં શત્રુઓ નાશ, તેમ નાશ રહો કરી.

देव्युवाच

દેવી ઉવાચ

वैवस्वतेऽन्तरे प्राप्ते अष्टविंशतिमे युगे ।
शुम्भो निशुम्भश्चैवान्यावुत्पत्स्येते महासुरौ ॥४१॥
વૈવસ્વત મન્વન્તરે પ્રાપ્ત આ અઠ્ઠાવિશે યુગે,
શુંભ નિશુંભને નામે, બે મહાદૈત્ય જન્મશે.
नन्दगोपगृहे जाता यशोदागर्भसम्भवा ।
ततस्तौ नाशयिष्यामि विन्ध्याचलनिवासिनी ॥४२॥
નંદગોપ ગૃહે ત્યારે, યશોદા ગર્ભ ઉદ્દભવી,
કરીશ નાશ બંનેનો વિંધ્યાચળમહીં વસી.
पुनरप्यतिरौद्रेण रूपेण पृथिवीतले ।
अवतीर्य हनिष्यामि वैप्रचित्तांस्तु दानवान् ॥४३॥
ફરીથી રૌદ્રરૂપેથી, ઉદ્દભવી અવનિ વિશે,
હણીશ તે સમે સદ્ય, વૈપ્રચિત્ત અસુરને.
भक्षयन्त्याश्च तानुग्रान् वैप्रचित्तान्महासुरान् ।
रक्ता दन्ता भविष्यति दाडिमीकुसुमोपमाः ॥४४॥
ભક્ષતા ઉગ્ર દૈત્યેન્દ્ર, વૈપ્રચિત્ત મહાસુર,

રક્ત દાંત થશે મારા દાડમી પુષ્પના સમ.

ततो मां देवताः स्वर्गे मर्त्यलोके च मानवाः ।
स्तुवन्तो व्याहरिष्यन्ति सततं रक्तदन्तिकाम् ॥४५॥

તદા સ્વર્ગે બધાં દેવો, માનવી મૃત્યુલોકના,
કરતાં સ્તુતિઓ મારી, કથશે રક્ત-દંતિકા.

भूयश्च शतवार्षिक्यामनावृष्ट्यामनम्भसि ।
मुनिभिः संस्तुता भूमौ सम्भविष्याम्ययोनिजा ॥४६॥

સો સો વરસો લગી પાછી, રોકાશે મેઘવૃષ્ટિ જ્યાં,
જન્મીશ મુનિની પ્રાર્થી, પાર્વતી ઉદરે ભૂમાં.

ततः शतेन नेत्राणां निरीक्षिष्यामि यन्मुनीम् ।
कीर्तयिष्यन्ति मनुजाः शताक्षीमिति मां ततः ॥४७॥

શત નેત્રે નિહાળીશ, હું સર્વે તે મુનિશ્વર,
શતાક્ષી નામથી ત્યારે, ગાશે મારા ગુણો જન.

ततोऽहमखिलं लोकमात्मदेहसमुद्भवैः ।
भरिष्यामि सुराः शाकैरावृष्टेः प्राणधारकैः ॥४८॥

તદા હું આત્મદેહેથી, અખિલ લોક ઉદ્ભવી,
ઉઘાડી આપથી શાક, પ્રાણ રક્ષીશ શાકધી.

शाकम्भरीति विख्यातिं तदा यस्याम्यहं भुवि ।
तत्रैव च वधिष्यामि दुर्गमाख्यं महासुरम् ॥४९॥

તદા 'શાકંભરી' નામે ખ્યાત પામીશ ભૂ પર,
ને હણીશ મહાદૈત્ય, દુષ્ટ દુર્ગમ નામક.

दुर्गा देवीति विख्यातं तन्मे नाम भविष्यति ।
पुनश्चाहं यदा भीमं रूपं कृत्वा हिमाचले ॥५०॥

એનાથી નામ વિખ્યાત, દુર્ગાદેવી થશે જગે,
ધરીશ ફરીથી જ્યારે ભીમરૂપ, હિમાદ્રીએ.

रक्षांसि भक्षयिष्यामि मुनीनां त्राणकारणात् ।
तदा मां मुनयः सर्वे स्तोष्यन्त्यानम्रमूर्तयः ॥५१॥

ભક્ષીશ રાક્ષસોને હું મુનિરક્ષણ કારણે,
તદા સૌ મુનિઓ ભાવે, પ્રેમથી પૂજશે મને.

भीमा देवीति विख्यातं तन्मे नाम भविष्यति ।
यदारुणाख्यस्त्रैलोक्ये महाबाधां करिष्यति ॥५२॥

ભીમાદેવી થશે નામ મારું વિખ્યાત તે સમે,
અરુણ નામનો દૈત્ય પીડશે ત્રણ લોકને.

तदाहं भ्रामरं रूपं कृत्वाऽसंख्येयषट्पदम् ।
त्रैलोक्यस्य हितार्थाय वधिष्यामि महासुरम् ॥५३॥

તદા હું ભમરારૂપે અસંખ્ય ભ્રમરો બની,
ત્રિલોકના હિતાર્થે હું દઈશ દુષ્ટને હણી.

भ्रामरीति च मां लोकास्तदा स्तोष्यन्ति सर्वतः ।
इत्थं यदा यदा बाधा दानवोत्था भविष्यति ॥५४॥

ભ્રામરી નામથી લોકો તદા સ્તવશે સર્વથા,
આમ જે જે સમે બાધા, નાંખશે દૈત્ય ભાવિમાં.

तदा तदावतीर्याहं करिष्याम्यरिसंक्षयम् ॥५५॥

ત્યારે ત્યારે ઉદ્દભવી હું સંહારિશ દુરાત્મના.

इति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये देव्याः स्तुतिर्नामकादशोऽध्यायः ॥११॥

ઈતિ શ્રી માર્કણ્ડેય પુરાણે સાવર્ણિકે મનવન્તરે દેવી મહાત્મ્યે દેવી સ્તુતિ નામે અધ્યાય અગિયારમો સમાપ્ત.

*

द्वादशोऽध्याय:

અધ્યાય બારમો

(દેવી ચરિત્રોના પાઠનું માહાત્મ્ય)

ध्यानम्

ॐ विद्युद्दामसमप्रभां मृगपतिस्कन्धस्थितां भीषणां
कन्याभि: करवालखेटविलसद्धस्ताभिरासेविताम् ।
हस्तैश्चक्रगदासिखेटविशिखांश्चापं गुणं तर्जनीं
बिभ्राणामनलात्मिकां शशिधरां दुर्गां त्रिनेत्रां भजे ॥

કાન્તિ વિદ્યુતના સમી, સિંહ પીઠે, બેઠેલ જે ભીષણ.,
કન્યાઓ તલવાર ઢાલ ધરીને, સેવામહીં છે સ્થિત.
હાથે ચક્ર ગદા અસિ શર ધનુ, મુદ્રા ધરી તર્જની.
જ્યોતિ અગ્નિ સમી, ભજું શશિ ધરા દુર્ગા ત્રિનેત્રી નમી.

देव्युवाच

દેવી ઉવાચ

एभि: स्तवैश्च मां नित्यं स्तोष्यते य: समाहित: ।
तस्याहं सकलां बाधां नाशयिष्याम्यसंशयम् ॥२॥

નિત્ય એકાગ્ર ચિત્તે જે સ્તવે આ સ્તુતિને મને,
સમસ્ત તેમનાં વિઘ્નો, કરીશ દૂર નિશ્ચયે.

मधुकैटभनाशं च महिषासुरघातनम् ।
कीर्तयिष्यन्ति ये तद्वद् वधं शुम्भनिशुम्भयो: ॥३॥

મધુકૈટભનો નાશ, મહિષાસુરનો વધ,
શુંભ નિશુંભ સંહાર, જે કરે પાઠ કીર્તન.

अष्टम्यां च चतुर्दश्यां नवम्यां चैकचेतस: ।
श्रोष्यन्ति चैव ये भक्त्या मम माहात्म्यमुत्तमम् ॥४॥

અષ્ટમી ચતુર્દશી કે નોમના એક ચિત્તથી,
શ્રેષ્ઠ માહાત્મ્ય આ મારું, સાંભળે ભક્તિભાવથી.

न तेषां दुष्कृतं किंचिद् दुष्कृतोत्था न चापदः ।
भविष्यति न दारिद्र्यं न चैवेष्टवियोजनम् ॥५॥

ના એને સ્પર્શશે પાપો, ના નડે આપદા રજે,
ના દારિદ્ર ગૃહે આવે, ના વિયોગ ધને જને.

शत्रुतो न भयं तस्य दस्युतो वा न राजतः ।
न शस्त्रानलतोयौघात्कदाचित्सम्भविष्यति ॥६॥

ન એને ભય શત્રુનો ચોર લુંટારું દુષ્ટનો,
ન શસ્ત્ર અગ્નિ વારિનો, ના કદી ભય રાજનો.

तस्मान्ममैतन्माहात्म्यं पठितव्यं समाहितैः ।
श्रोतव्यं च सदा भक्त्या परं स्वस्त्ययनं हि तत् ॥७॥

તેથી માહાત્મ્ય મારું આ, એકાગ્ર ચિત્ત જે ભણે,
સાંભળે ભક્તિ ભાવેથી, કલ્યાણ તેમનું થસે.

उपसर्गानशेषांस्तु महामारीसमुद्भवान् ।
तथा त्रिविधमुत्पातं माहात्म्यं शमयेन्मम ॥८॥

શમશે ઉપદ્રવો જે, મહામારીથી ઉદ્દભવ્યા,
ત્રિવિધ તાપ સંતાપ, કર શાંત માહાત્મ્ય આ.

यत्रैतत्पठ्यते सम्यङ्नित्यमायतने मम ।
सदा न तद्विमोक्ष्यामि सांनिध्यं तत्र मे स्थितम् ॥९॥

નિત્ય જે મંદિરે મારે થાયે પાઠ યથા વિધિ
ન હું એ ત્યાગતી સ્થાન રહું સાંનિધ્યમાં વસી.

बलिप्रदाने पूजायामग्निकार्ये महोत्सवे ।
सर्वं ममैतच्चरितमुच्चार्यं श्राव्यमेव च ॥१०॥

પૂજા હોમ બલિદાન પ્રસંગે કે મહોત્સવે,
પૂર્ણ ચારિત્રનો પાઠ કરવો સાંભળવો ઘટે.

जानताऽजानता वापि बलिपूजां तथा कृताम् ।
प्रतीच्छिष्याम्यहं प्रीत्या वह्निहोमं तथा कृतम् ॥११॥

જાણીને કે વિના જાણે, બલિ પૂજાદિ જે કરે,

અતિ પ્રસન્નતા સાથે, ગ્રહણ કરતી હું તે.

शरत्काले महापूजा क्रियते या च वार्षिकी ।
तस्यां ममैतन्माहात्म्यं श्रुत्वा भक्तिसमन्वितः ॥१२॥

શરત્કાલે મહાપૂજા, વાર્ષિકી કરતા જન,
તે સમે મુજ માહાત્મ્ય સાંભળે ભક્તિપૂર્વક.

सर्वाबाधाविनिर्मुक्तो धनधान्यसुतान्वितः ।
मनुष्यो मत्प्रसादेन भविष्यति न संशयः ॥१३॥

તે થાયે મુક્ત વિઘ્ને ને ધન ધાન્યાદિ સંપન્ન,
પામશે શ્રેષ્ઠ સંતાન, લેશ એમાં ન સંશય.

श्रुत्वा ममैतन्माहात्म्यं तथा चोत्पत्तयः शुभाः ।
पराक्रमं च युद्धेषु जायते निर्भयः पुमान् ॥१४॥

સાંભળે મુજ માહાત્મ્ય ને ઉત્પત્તિતણી કથા,
વિક્રમો યુદ્ધનાં મારાં, સર્વ તે નિર્ભયી થતા.

रिपवः संक्षयं यान्ति कल्याणं चोपपद्यते ।
नन्दते च कुलं पुंसां माहात्म्यं मम श्रृण्वताम् ॥१५॥

શત્રુઓ નષ્ટ થાએ ને પ્રાપ્તિ કલ્યાણની થતી,
રહેશે વંશ કિલ્લોલે, સુણે મહાતમ્ય પ્રેમથી.

शान्तिकर्मणि सर्वत्र तथा दुःस्वप्नदर्शने ।
ग्रहपीडासु चोग्रासु माहात्म्यं श्रृणुयान्मम ॥१६॥

સર્વત્ર શાંતિ કર્મોએ, તથા દુઃસ્વપ્ન દર્શને,
વિષમ ગ્રહ પીડાએ, સાંભળજો મહાત્મ્યને.

उपसर्गाः शमं यान्ति ग्रहपीडाश्च दारुणाः ।
दुःस्वप्नं च नृभिर्दृष्टं सुस्वप्नमुपजायते ॥१७॥

શમશે સઘળાં વિઘ્નો, ગ્રહપીડાય દારુણ,
દુઃસ્વપ્નો પલટાશે ને થશે સુસ્વપ્ન મંગલ.

बालग्रहाभिभूतानां बालानां शान्तिकारकम् ।
संघातभेदे च नृणां मैत्रीकरणमुत्तमम् ॥१८॥

બાલગ્રહે થતા ત્રસ્ત, બાલને શાન્તિદા થશે,
વિખવાદો મટી સર્વે મૈત્રીમાં પરિણમશે.

दुर्वृत्तानामशेषाणां बलहानिकरं परम् ।
रक्षोभूतपिशाचानां पठनादेव नाशनम् ॥१९॥

દુર્વૃત્ત દુષ્ટની શક્તિ ને બલ નષ્ટ થૈ જશે,
પિશાચો રાક્ષસો ભૂતો, વિનષ્ટ પાઠથી થશે.

सर्वं ममैतन्माहात्म्यं मम सन्निधिकारकम् ।
पशुपुष्पार्घ्यधूपैश्च गन्धदीपैस्तथोत्तमैः ॥२०॥

મ્હારું મહાત્મ્ય આ મારી, પ્રાપ્તિ કરાવનાર છે,
ને પશુ પુષ્પ ગંધાદિ અર્ધ્ય દીપાદિ પૂજને.

विप्राणां भोजनैर्होमैः प्रोक्षणीयैरहर्निशम् ।
अन्यैश्च विविधैर्भोगैः प्रदानैर्वत्सरेण या ॥२१॥

ને વિપ્ર ભોજને હોમે અભિષેક અહર્નિશે,
અન્ય નાના દાન ભોગે એક વર્ષ લગી પૂજે.

प्रीतिर्मे क्रियते सास्मिन् सकृत्सुचरिते श्रुते ।
श्रुतं हरति पापानि तथाऽऽरोग्यं प्रयच्छति ॥२२॥

થાતી પ્રસન્નતા જેવી, એવી થાતી કથા સુણે,
હરી લે શ્રવણે પાપો, અને આરોગ્યને દિએ.

रक्षां करोति भूतेभ्यो जन्मनां कीर्तनं मम ।
युद्धेषु चरितं यन्मे दुष्टदैत्यनिबर्हणम् ॥२३॥

કરે રક્ષા બધાં ભૂતે, જન્મ કીર્તન જે કરે,
સાંભળે યુદ્ધ ચારિત્ર, તો દુષ્ટ દૈત્ય સંહરે.

तस्मिच्छ्रुते वैरिकृतं भयं पुंसां न जायते ।
युष्माभिः स्तुतयो याश्च याश्च ब्रह्मर्षिभिःकृताः ॥२४॥

કરેલી સ્તુતિઓ, દેવો! બ્રહ્મર્ષિએ તથા તમે,
ના જન્મે ભય શત્રુનો સ્નેહે જે જન સાંભળે.

ब्रह्मणा च कृतास्तास्तु प्रयच्छन्ति शुभां मतिम् ।

अरण्ये प्रान्तरे वापि दावाग्निपरिवारितः ॥२५॥
ने ભણે સ્તુતિ બ્રહ્માની, તે મતિ શુભ પામશે,
વને કે શૂન્ય માર્ગે કે યદિ દાવાગ્નિમાં ફસે.

दस्युभिर्वा वृतः शून्ये गृहीतो वापि शत्रुभिः ।
सिंहव्याघ्रानुयातो वा वने वा वनहस्तिभिः ॥२६॥
ફસાયો ચોર ડાકુથી, ઘેરાયો શત્રુઓ થકી,
સિંહ વ્યાઘ્ર પડે પુંઠે કે વને ગજ જંગલી.

राज्ञा क्रुद्धेन चाज्ञप्तो वध्यो बन्धगतोऽपि वा ।
आघूर्णितो वा वातेन स्थितः पोते महार्णवे ॥२७॥
કુપિત રાજ આદેશે, બંધને કે વધ સ્થળે,
કે મહાસાગરે જાગે, તોફાને નાવ ઉછળે.

पतत्सु चापि शस्त्रेषु संग्रामे भृशदारुणे ।
सर्वाबाधासु घोरासु वेदनाभ्यर्दितोऽपि वा ॥२८॥
કે યુદ્ધ શસ્ત્ર આઘાતે પામે દારુણ વેદના,
તથા ભીષણ બાધાઓ ઉદ્દભવી હોય ત્રાસદા.

स्मरन्ममैतच्चरितं नरो मुच्येत सङ्कटात् ।
मम प्रभावात्सिंहाद्या दस्यवो वैरिणस्तथा ॥२९॥
સ્મરતાં ચરિતો મારાં, મુક્ત તે સંકટે થતા,
હિંસકો સિંહ વ્યાઘ્રાદિ, મારા પ્રભાવથી બધા.

दूरादेव पलायन्ते स्मरतश्चरितं मम ॥३०॥
ડાકુ ચોર લુંટારુએ, સ્મરતાં દૂર ભાગતા.

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

इत्युक्त्वा सा भगवती चण्डिका चण्डविक्रमा ॥३२॥
કહી ભગવતી આમ, ચંડિકા ચંડ વિક્રમી.

पश्यतामेव देवानां तत्रैवान्तरधीयत ।
तेऽपि देवा निरातङ्काः स्वाधिकारान् यथा पुरा ॥३३॥

દેવોના દેખતાં દેવી, અંતર્ધાન થયા ત્યંહી,
ને હણાતાં શત્રુ, દેવો જતા સ્વસ્થાન નિર્ભયી.

यज्ञभागभुजः सर्वे चक्रुर्विनिहतारयः ।
दैत्याश्च देव्या निहते शुम्भे देवरिपौ युधि ॥३४॥

ભોગવે યજ્ઞ ભાગોને, સ્વસત્તા પૂર્વવત્ બધા,
દેવનો શત્રુ દૈત્યેન્દ્ર, હણાતાં શુંભ યુદ્ધમાં.

जगद्विध्वंसिनि तस्मिन् महोग्रेऽतुलविक्रमे ।
निशुम्भे च महावीर्ये शेषाः पातालमाययुः ॥३५॥

વિધ્વંસક વિશ્વ કેરો, ને ભયંકર વિક્રમી,
નિશુંભ મરતાં દૈત્યો, વસ્યા પાતાળમાં જઈ.

एवं भगवती देवी सा नित्यापि पुनः पुनः ।
सम्भूय कुरुते भूप जगतः परिपालनम् ॥३६॥

આવાં ભગવતી દેવી, અનાદિ તે ફરી ફરી,
ધારતાં જન્મ, હે રાજા! વિશ્વ સંરક્ષવા ચહી.

तयैतन्मोह्यते विश्वं सैव विश्वं प्रसूयते ।
सा याचिता च विज्ञानं तुष्टा ऋद्धिं प्रयच्छति ॥३७॥

વિમુગ્ધ કરતાં દેવી, વિશ્વને જન્મ આપતાં,
પ્રાર્થતાં ભક્તિ ભાવેથી, વિજ્ઞાન સિદ્ધિ દે મહા.

व्याप्तं तयैतत्सकलं ब्रह्माण्डं मनुजेश्वर ।
महाकाल्या महाकाले महामारीस्वरूपया ॥३८॥

વ્યાપ્ત છે નિત્ય સર્વત્ર, જે બ્રહ્માંડે નરેશ્વર!
મહાદેવી, મહાકાલી, મહામારી ધરે રૂપ.

सैव काले महामारी सैव सृष्टिर्भवत्यजा ।
स्थितिं करोति भूतानां सैव काले सनातनी ॥३९॥

કાળે કાળે મહામારી, ઉદ્દભવે સૃષ્ટિને રૂપે,
ને કરે ભૂતની રક્ષા, કાળે સનાતની જગે.

भवकाले नृणां सैव लक्ष्मीर्वृद्धिप्रदा गृहे ।

सैवाभावे तथालक्ष्मीर्विनाशायोपजायते ॥४०॥

અભ્યુદયે વસે લોકે, શ્રીરૂપે બુદ્ધિદા, ગૃહે,
અન્યથા એ લક્ષ્મી થૈ, વિનાશ હેતુ એનો બને.

स्तुता सम्पूजिता पुष्पैर्धूपगन्धादिभिस्तथा ।
ददाति वित्तं पुत्रांश्च मतिं धर्मे गतिं शुभाम् ॥४१॥

સ્તવતાં, પૂજતાં પુષ્પે ગંધાદિ ધૂપ દીપથી,
દીએ છે ધન પુત્રાદિ, મતિ ધર્મે, પરાં ગતિ.

इति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्मये फलस्तुतिर्नाम द्वादशोऽध्यायः ॥१२॥

ઈતિ શ્રી માર્કણ્ડેય પુરાણે સાવર્ણિકે મનવન્તરે દેવી મહાત્મ્યે ફલસ્તુતિ નામ અધ્યાય બારમો સંપૂર્ણ.

*

त्रयोदशोऽध्याय:

અધ્યાય તેરમો

(સુરથ રાજાને તથા વૈશ્યને દેવીનાં વરદાન)

ध्यानम्

ધ્યાન

ॐ बालार्कण्डलाभासां चतुर्बाहुं त्रिलोचनाम् ।
पाशाङ्कुशवराभीतीर्धारयन्तीं शिवां भजे ।

બાલ સૂર્ય સમી કાન્તિ, ચતુર્ભુજા ત્રિલોચના,
પાશ અંકુશ ધારેલાં, ભજું અભયદા ઉમા.

ऋषिरुवाच

ઋષિરુવાચ

एतत्ते कथितं भूप देवीमाहात्म्यमुत्तमम् ।
एवंप्रभावा सा देवी ययेदं धार्यते जगत् ॥२॥

કહ્યું મેં આ રીતે, રાજા! દેવી માહાત્મ્ય વર્ણવી,
પ્રભાવ સર્વ દેવીના, જે સર્જી વિશ્વ ધારતી.

विद्या तथैव क्रियते भगवद्विष्णुमायया ।
तया त्वमेष वैश्यश्च तथैवान्ये विवेकिन: ॥३॥

ને એ જ આપતી વિદ્યા, વિષ્ણુમાયા કૃપા કરી,
ને એનાથી વિવેકીની, મોહિત થાય છે મતિ.

मोह्यन्ते मोहिताश्चैव मोहमेष्यन्ति चापरे ।
तामुपैहि महाराज शरणं परमेश्वरीम् ॥४॥

ફસ્યા છો મોહમાં બન્ને, ને ફસાશો તમે હજી,
જાઓ તેથી મહારાજા! શરણ્યે પરમેશ્વરી.

आराधिता सैव नृणां भोगस्वर्गापवर्गदा ॥५॥

આરાધે પામશો ભોગ, સ્વર્ગ ને મોક્ષની ગતિ.

मार्कण्डेय उवाच

માર્કણ્ડેય ઉવાચ

इति तस्य वचः श्रुत्वा सुरथः स नराधिपः ॥७॥

ઋષિનાં વચનો આવાં, સાંભળી વૈશ્ય ને નૃપ.

प्रणिपत्य महाभागं तमृषिं शंसितव्रतम् ।
निर्विण्णोऽतिममत्वेन राज्यापहरणेन च ॥८॥

મહાવ્રતી મહાભાગ, મહર્ષિને પડ્યા પદ,
વ્યગ્ર આપ્ત મમત્વે ને ખોયેલા રાજ્યથી નૃપ.

जगाम सद्यस्तपसे स च वैश्यो महामुने ।
संदर्शनार्थमम्बाया नदीपुलिनसंस्थितः ॥९॥

પ્રણમીને મહર્ષિને વિરક્ત વૈશ્યને નૃપ,
તપે દેવી દર્શનાર્થે, ગયા સદ્ય નદી તટ.

स च वैश्यस्तपस्तेपे देवीसूक्तं परं जपन् ।
तौ तस्मिन पुलिने देव्याः कृत्वा मूर्तिं महीमयीम् ॥१०॥

તપશ્ચર્યા કરે ઉગ્ર દેવી સુક્ત જપે મુખે,
ઉપાસે દેવીને બન્ને, વેળુ મૂર્તિ રચી તટે.

अर्हणां चक्रतुस्तस्याः पुष्पधूपाग्नितर्पणैः ।
निराहारो यताहारो तन्मनस्कौ समहितौ ॥१२॥

આરાધે પુષ્પ ધૂપે ને હોમ હવન આદિકે,
અલ્પાહાર, નિરાહાર, કરી એકાગ્ર ચિત્તને.

ददतुस्तौ बलिं चैव निजगात्रासृगुक्षितम् ।
एवं समाराधयतोस्त्रिभिर्वर्षैर्यतात्मनोः ॥१२॥

કરી સ્વદેહ રક્તેથી પ્રોક્ષણ બલિ અર્પતાં,
ત્રણ વર્ષો લગી નિત્ય, કરી આરાધના તદા.

परितुष्टा जगद्धात्री प्रत्यक्षं प्राह चण्डिका ॥१३॥

થયાં પ્રસન્ન, પ્રત્યક્ષ ને વદ્યાં દેવિ ચંડિકા.

देव्युवाच

દેવી ઉવાચ

यत्प्रार्थ्यते त्वया भूप त्वया च कुलनन्दन
मत्तस्तत्प्राप्यतां सर्वं परितुष्टा ददामि तत् ॥१५॥
રાખતા અભિલાષા, જે હે રાજા! વૈશ્યનંદન !
છું સંતુષ્ટ તમોથી હું, માગી લ્યો મનવાંછિત.

मार्कण्डेय उवाच

માર્કણ્ડેય ઉવાચ

ततो वव्रे नृपो राज्यमविभ्रंश्यन्यजन्मनि ।
अत्रैव च निजं राज्यं हतशत्रुबलं बलात् ॥१७॥
વરે માંગ્યું નૃપે રાજ્ય, અભેદ્ય અન્ય જન્મમાં,
પામું સ્વરાજ્ય આ જન્મે, નષ્ટ શત્રુ કરું બધા.
सोऽपि वैश्यस्ततो ज्ञानं वव्रे निर्विण्णमानसः ।
ममेत्यहमिति प्राज्ञः सङ्गविच्युतिकारकम् ॥१८॥
ને માગ્યું વરમાં જ્ઞાન, વૈશ્યે વિરક્ત ચિત્ત જે,
અહંતા મમતા નષ્ટ સુબુદ્ધિનાં થયેલ તે.

देव्युवाच

દેવી ઉવાચ

स्वल्पैरहोभिर्नृपते स्वं राज्यं प्राप्स्यते भवान् ॥२०॥
થોડા જ દિનમાં રાજા! સ્વરાજ્ય પામશો તમે.
हत्वा रिपूनस्खलितं तव तत्र भविष्यति ॥२१॥
હણાશે સર્વે શત્રુ ને રહેશે સ્થિર રાજ્ય એ.
मृतश्च भूयः सम्प्राप्य जन्म देवाद्विवस्वतः ॥२२॥
ફરી આ દેહના નાશે, સૂર્યથી જન્મશો તમે.
सावर्णिको नाम मनुर्भवान् भुवि भविष्यति ॥२३॥
સાવર્ણિક મનુ રૂપે, ને ખ્યાતિ વિશ્વમાં થશે.
वैश्यवर्य त्वया यश्च वरोऽस्मत्तोऽभिवाञ्छितः ॥२४॥
ને આ વૈશ્યે વર માગ્યું મારાથી મનવાંછિત.
तं प्रयच्छामि संसिद्ध्यै तव ज्ञानं भविष्यति ॥२५॥

શ્રેષ્ઠ જે મોક્ષનું જ્ઞાન, થાજો પ્રાપ્ત દઉં વર.

मार्कण्डेय उवाच

માર્કણ્ડેય ઉવાચ

इति दत्त्वा तयोर्देवी यथाभिलषितं वरम् ॥२७॥
આપીને આમ દેવીએ વાંછિત બેઉને વર.
बभुवान्तर्हिता सद्यो भक्त्या ताभ्यामभिष्टुता ।
एवं देव्या वरं लब्द्ध्वा सुरथः क्षत्रियर्षभः ॥२८॥
સ્તવતાં બેઉથી દેવી થયાં અદૃશ્ય તત્ક્ષણ,
ને પામી વર દેવીથી, ક્ષત્રિયે શ્રેષ્ઠ સુરથ.
सूर्याज्जन्म समासाद्य सावर्णि भविता मनुः ॥२९॥
થયા સૂર્યેથી જન્મીને મનુ સાવર્ણિક નંદન

इति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्मये सुरथवैश्ययोर्वरप्रदानं नाम त्रयोदशोऽध्यायः ॥१३॥
ઈતિ શ્રી માર્કણ્ડેય પુરાણે સાવર્ણિકે મનવન્તરે દેવી મહાત્મ્યે સરથ વૈશ્ય વર નામે અધ્યાય તેરમો સંપૂર્ણ.

अथ श्रीसप्तशती देवीमाहात्मयं समाप्तम् ॥